

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

192 (08) / 2026

ON
AIR BULGARIA

Stuck in the Middle

ЗАСЕДНАЛИ ПО СРЕДАТА

The Sum of All Fears

AI СТРАХОВЕ

Hidden Greece

НЕПОЗНАТАТА ГЪРЦИЯ

BULGARIA POWERS AHEAD IN BATTERY STORAGE

Martin Georgiev, Chief Executive Officer at Electrohold Trade
Мартин Георгиев, изпълнителен директор на "Електрохолд Трейд"

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

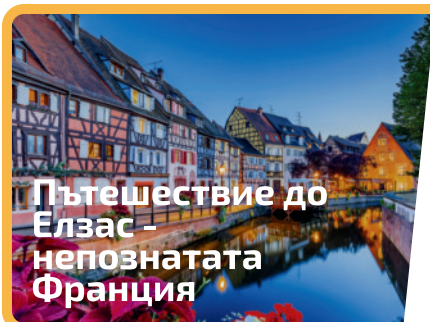

Круиз на релси: ИТАЛИЯ, ШВЕЙЦАРИЯ, ФРАНЦИЯ

Fanagoria Travel представя най-новата си програма. Шест дни, пет града и едно пътешествие, в което влакът не е просто транспорт, а част от преживяването. От елегантността на Париж, през лозята край Лион и величествените алпийски гледки около Женева, до динамиката на Милано – всеки ден разкрива различно лице на Европа.

Други бутикови авторски програми:

Пътешествие до
Елзас –
непознатата
Франция

Мадейра –
островът на
вечната пролет

ЗА FANAGORIA TRAVEL

Агенцията създава авторски програми и бутикови пътувания в чужбина с акцент върху автентичните преживявания.

Малките групи до 15 души осигуряват повече комфорт, лично отношение и внимание към всеки пътешественик.

**FANAGORIA
TRAVEL**

ЗАЩИТЕНИ В САМОЛЕТА: UV ДЕЗИНФЕКЦИЯ НА БОРДА НА „БЪЛГАРИЯ ЕЪР“

Грижата за здравето, комфорта и спокойствието на пътниците винаги е била сред основните приоритети на „България Еър“. Затова националният авиопревозвач продължава да прилага една от най-модерните технологии за дезинфекция в авиацията – системата Honeywell UV Cabin System II, която е част от мерките за поддържане на високи стандарти за хигиена на борда.

Въведена като част от засилените мерки за безопасност в условията на глобалната здравна криза, UV технологията доказва своята ефективност през годините и до днес остава важен елемент от процесите по подготовка на самолетите за полет. Наред с редовната дезинфекция със сертифицирани препарати, системата допринася за поддържането на чиста и сигурна среда за пътниците и екипажите на авиокомпанията.

Honeywell UV Cabin System II е специално разработена за нуждите на авиацията и използва ултравиолетова светлина

за обработка на повърхностите в самолетната кабина. Технологията позволява ефективна дезинфекция на седалките, облегалките, масичките, кухненските помещения и санитарните зони на борда, включително на труднодостъпни места и унищожава до 99.9% от всички вируси и бактерии, попаднали на борда.

Поддържането на най-високо ниво на защита, сигурност и хигиена е дългосрочен ангажимент на „България Еър“. Компанията продължава да инвестира в доказани технологични решения и добри практики, които гарантират спокойствието на пътниците и качеството на обслужването по време на всеки полет.

Безопасността никога не е временна мярка, а постоянен ангажимент. Затова „България Еър“ продължава да използва технологии с доказана ефективност. Основната цел на авиокомпанията е да предоставя спокойни, удобни и сигурни полети до над 20 дестинации в страната, Европа и света. ■

PROTECTED ON THE PLANE – BULGARIA AIR USES UV DISINFECTION ON BOARD

Caring for the health, comfort, and peace of mind of its passengers has always been among Bulgaria Air's top priorities. For this reason, the national carrier continues to use one of the most advanced disinfection technologies in aviation – the Honeywell UV Cabin System II, which is part of the airline's measures to maintain high hygiene standards on board.

Introduced as part of enhanced safety measures during the global health crisis, UV technology has proven its effectiveness over the years and remains an important element of the aircraft preparation process before every flight. Alongside regular disinfection with certified cleaning products, the system helps maintain a clean and safe environment for both passengers and crew members.

The Honeywell UV Cabin System II has been specifically developed for the aviation industry and uses ultraviolet light to treat surfaces throughout the aircraft cabin. The technology enables effective disinfection of seats, headrests, tray tables, galleys, and lavatories, including hard-to-reach areas, eliminating up to 99.9% of viruses and bacteria that may be present on board.

Maintaining the highest levels of protection, safety, and hygiene is a long-term commitment for Bulgaria Air. The company continues to invest in proven technological solutions and best practices that ensure passengers' peace of mind and the quality of service on every flight.

Safety is never a temporary measure – it is a continuous commitment. That is why Bulgaria Air continues to rely on technologies with proven effectiveness. The airline's primary goal is to provide comfortable, convenient, and secure flights to more than 20 destinations across Bulgaria, Europe, and the world. ■

ВАРНА ОТ СУТРИН ДО ВЕЧЕР

ДО 4 БЪРЗИ ПОЛЕТА ДНЕВНО ОТ/ДО СОФИЯ

Спести си времето и трафика и пътувай бързо и удобно
до морето и обратно с България Еър!

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай сега на www.air.bg или в мобилното ни приложение.

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

24 | България се дава за пример навсякъде в Европа

Инж. Мартин Георгиев, изпълнителен директор на „Електрохолд Трейд“, пред Bulgaria ON AIR

30 | Bulgaria Powers Ahead in European Battery Storage
**10 | Числа и лица
Faces and Figures**
12 | Заседнали по средата
15 | Stuck in the Middle
20 | България преди Монако
22 | Bulgaria Overtaking Монако
36 | Голямата дизелова криза
38 | The Great Diesel Crisis
**41 | ANALYSIS
POLITICS**

50 | Естествено то пропадане на изкуствения интелект

Посрещнат възторжено само преди две години, днес AI предизвиква най-вече подозрения и враждебност

50 | The Natural Downfall of the Artificial Intelligence
**42 | Netflix срещу Zamunda
Netflix Vs Zamunda**
44 | Богат, беден
46 | Rich Man, Poor Man
**58 | Защо Исландия каза "не"?
Why Did Iceland Say No?**
**61 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

64 | Факт ли е вече противораковата ваксина?

Новината предизвиква сензация и напомна с 45 милиарда долара капитализацията на създателя си. Но още има въпроси без отговор

68 | Is the Cancer Vaccine a Fact?
62| Антигот срещу Facebook

Antidote to Facebook

**74| Гледай отвисоко
Look From Above**
80| Квантов скок
84 | Quantum Leap
**87 | TRAVEL
LIFESTYLE**

90 | Непознатата Гърция

Шест дестинации, много различни от добре известните ни Солун, Кавала и Халкидики

90 | The Hidden Greece
**88 | Афиш
Poster**
**108 | Пътувайте като багаж
Travel as Luggage**
110| Черно злато
114 | Black Gold

Фотография на корицата: ИВАЙЛО ПЕТРОВ
Cover photography IVAYLO PETROV

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ
ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE
OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

EDITOR-IN-CHIEF
Konstantin Tomov
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

TRANSLATORS
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

CONTRIBUTORS
Boyko Vassilev
Dimitar Kyossemariiev
Emil Ivanov
Ivaylo Petrov
Kalin Angelov
Kalin Nikolov
Petar Yovchev

ДИЗАЙН
BRAND NEW design
ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

DESIGN
BRAND NEW design
PUBLISHER
INVESTOR MEDIA GROUP

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

CEO
Victoria Mitkova

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

EDITORIAL ADDRESS
1540 Sofia, 1 Brussels Blvd.
office@bulgariaonair.bg
phone: (+359) 2 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

BANK ACCOUNT

IBAN: BG57 CECB 9790 1019 1023 03
BIC: CECB BGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хайделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Деца на бащите", за който получи Голямата награда "Робер Шуман" за 2007 година.

BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ИВАЙЛО НИКОЛОВ е независим икономист с професионален опит и интереси, свързани с политиките на икономическия преход, развитието на финансовата система, институционалните промени и европейската интеграция на България. Доктор по икономика, обучавал се в Bank of England, Европейската централна банка и Федералния резерв.

IVAYLO NIKOLOV is an independent economist with professional experience and interests related to economic transition policies, financial system development, institutional changes and Bulgaria's European integration. He holds a PhD in Economics and has trained at the Bank of England, the European Central Bank and the Federal Reserve.

THE ALL-NEW, ALL-ELECTRIC
MAZDA CX-6e
A NEW EXPRESSION OF CONFIDENCE

Takumi	46 850 €	EKO BONUS	from 43 850 €
Takumi Plus	49 850 €	3 000 €	from 46 850 €

CRAFTED WITH JAPANESE SOUL

78kWh LPF battery, 258HP, 290Nm torque, 484km driving range extra urban, 610km urban
DC fast charging 10-80% 24min (195kW max power), AC charging 11kW onboard charger,
Length 4 850mm, Width 2 902mm, Height 1 620mm, Panorama roof 1.054m², 99.7 % UV protection, 23 speakers audio system

6 YEAR | MAZDA
WARRANTY

DRIVE TOGETHER

"БЪЛГАРИЯ ЕЪР" УВЕЛИЧАВА ПОЛЕТИТЕ СИ ДО БУРГАС ЗА ЕВРОВИЗИЯ 2027

Победата на DARA и България в „Еurovision“ и предстоящото домакинство на конкурса през 2027 са възможност страната ни да посрещне гости от цяла Европа. Като национален авиопревозвач, „България Еър“ приветства този успех и в отговор на очаквания засилен интерес към Бургас ще увеличи честотата на полетите си по линията София – Бургас – София, като адаптира разписанието си в периода на конкурса.

Между 2 и 19 май 2027 по линията София – Бургас – София ще се изпълняват по два полета дневно. Към стандартните вечерни полети между двата града ще бъдат добавени следобедни честоти в дните преди конкурса, които ще осигурят удобни връзки за пътниците, пристигащи с международни полети на летище София. В дните след финала разписанието ще включва и сутрешни полети от Бургас

към София, съобразени с очаквания обратен поток и възможностите за последващи връзки с международни полети от столицата.

Полетите по линията ще се изпълняват с Airbus A220 – най-новото поколение самолети във флота на „България Еър“, които предлагат високо ниво на комфорт, повече лично пространство и модерни удобства за пътниците в икономична и бизнес класа.

Допълнителните честоти до Бургас през май 2027 са достъпни за резервации от 25 август 2026. Билети могат да бъдат закупени през официалния сайт (www.air.bg) и мобилното приложение на „България Еър“, в офисите на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез партньорската агентска мрежа. ■

BULGARIA AIR INCREASES FLIGHTS TO BURGAS FOR EUROVISION 2027

The victory of DARA and Bulgaria in Eurovision and the upcoming hosting of the contest in 2027 are an opportunity for our country to welcome guests from all over Europe. As the national air carrier, Bulgaria Air welcomes this success and, in response to the expected increased interest in Burgas, will increase the frequency of its flights by adapting its schedule during the contest period.

Between May 2 and 19, 2027, up to two flights will be operated daily on the Sofia - Burgas - Sofia route. In addition to the standard evening flights between the two cities, afternoon frequencies will be added in the days before the contest, which will provide convenient connections for passengers arriving on international flights at Sofia Airport.

In the days after the final, the schedule will also include morning flights from Burgas to Sofia, taking into account the expected return flow and the possibilities for subsequent connections with international flights from the capital. Flights on the route will be operated with Airbus A220 – the latest generation of aircraft in the Bulgaria Air fleet, which offer a high level of comfort, more personal space and modern amenities for passengers in economy and business class.

The additional frequencies to Burgas in May 2027 are available for reservations from August 25, 2026. Tickets can be purchased through the official website (www.air.bg) and mobile application of Bulgaria Air, at the airline's offices in the country and abroad, as well as through the partner agent network. ■

DAS
Hotels & Resorts

Your
**CONFERENCE DESTINATION
IN BURGAS**

**MARINA
BURGAS**
HOTEL

+ (359) 56 810 010
WWW.MARINABURGAS.BG

+ (359) 56 8 12345
WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

BANG &

Beautiful sound

Experience sports with Bang & Olufsen.

Bang & Olufsen Bulgaria 53 Cherni Vrah, Sofia 1407 +359 2 807 37 57 sofia@beastores.com

OLUFSEN

36| **ГОЛЯМАТА
ДИЗЕЛОВА КРИЗА**
THE GREAT DIESEL CRISIS

24| **ИНТЕРВЮ: МАРТИН ГЕОРГИЕВ**
INTERVIEW: MARTIN GEORGIEV

12 | **ЗАСЕДНАЛИ ПО СРЕДАТА**
STUCK IN THE MIDDLE

ЧИСЛА И ЛИЦА

FIGURES & FACES

42 000 000

евро ще струва на България придобиването на 7 кораба за обезвреждане на мини, които да се използват в Черно море. Корабите втора употреба се предоставят безвъзмездно от Белгия и Нидерландия, спомената сума е за транспортирането, ремонта и окомплектоването на екипажите им.

EN

The acquisition of 7 mine-clearance ships to be used in the Black Sea will cost Bulgaria 42 million euros. The second-hand ships are provided free of charge by Belgium and the Netherlands, the said amount is for the transportation, repair and crewing of the vessels. ■

15

млн. евро инвестира "Соф Кънект" концесионерът на Летище София, в нова автоматизирана система за обработка на регистрирания багаж на Терминал 2. Тя ще увеличи капацитета за обработка от 400 до цели 3200 багажа в час.

EN

Sofia Airport concessionaire Sof Connect is investing 15 million euros in a new automated system for processing checked baggage at Terminal 2. It will increase the processing capacity from 400 to as many as 3,200 pieces of baggage per hour. ■

97%

от точките за продажба на стоки и услуги в България приемат плащания в брой, показва проучване на Европейската централна банка. По този показател страната е близо до бастيونите на кеша - Гърция и Словения, където приемането на пари в брой достига 99%. На другия полюс са Нидерландия (83%), Белгия (81%) и Кипър (едва 76%). Дори и в тези страни обаче приемането на кеш се е увеличило в сравнение с 2024 година.

EN

97% of points of sale for goods and services in Bulgaria accept cash payments, according to a study by the European Central Bank. In this indicator, the country is close to the bastions of cash - Greece and Slovenia, where cash acceptance reaches 99%. At the other extreme are the Netherlands (83%), Belgium (81%) and Cyprus (only 76%). However, even in these countries, cash acceptance has increased compared to 2024. ■

1 681 000 000

евро са средствата за финансиране на селското стопанство и аквакултурите в България тази година, предвидени от правителството. От тях почти 1.2 милиарда евро са от европейските фондове, а 482 млн. евро идват от националния бюджет. За директни плащания към земеделските производители са предназначени 841 милиона евро.

EN

The government has earmarked 1.681 billion euros for financing agriculture and aquaculture in Bulgaria this year. Of these, almost 1.2 billion euros come from European funds, and 482 million euros come from the national budget. 841 million euros are earmarked for direct payments to agricultural producers. ■

А ТИ КАКВО ЧАКАШ

Вземи ипотечен кредит

ДОМ ЗА ТЕБ.

Времето е сега.

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

ЗАСЕДНАЛИ ПО СРЕДАТА

Ако гледаме теорията, България вече три години е в клуба на държавите с високи доходи. Какво ни липсва в практиката?

Текст ИВАЙЛО НИКОЛОВ / Фотография ISTOCK

Днес в България трудно може да се намери твърдение, което да предизвиква по-противоречиви реакции, от това, че страната вече е влязла в „клуба на богатите“. Годици наред тази фраза беше повтаряна упорито във връзка с присъединяването към еврозоната. За едни тя обобщава надеждата, че членството в еврозоната ще открие качествено нови перспективи за българската икономика и ще повиши доходите. За други е символ на празни политически обещания, отчитайки личния опит на средния българин, според който първите месеци на България в еврозоната не са довели, меко казано, до подобрене в личното благосъстояние.

Извън разнопосочните коментари по темата обаче съществува икономическа статистика, която би изненадала мнозина. Според анализи на Световната банка се оказва, че не с влизането в еврозоната тази година, а още преди три години България е попаднала в групата на държавите в света с най-високи доходи.

Означава ли това, че споровете дали България е бедна или богата са вече безпредметни?

СВЕТОВНАТА БАНКА ПОДРЕЖДА държавите по света в няколко категории според размера на brutния национален доход на глава от населението. Този индикатор показва средния доход на местните лица, работещи на територията на страната, включително дохода им от чужбина. Критериите се актуализират ежегодно, като сега в групата с най-високи доходи (high income countries) влизат страни с

годишен доход на човек в размер над 14 375 долара. Днес такива са 87 държави, сред които и България.

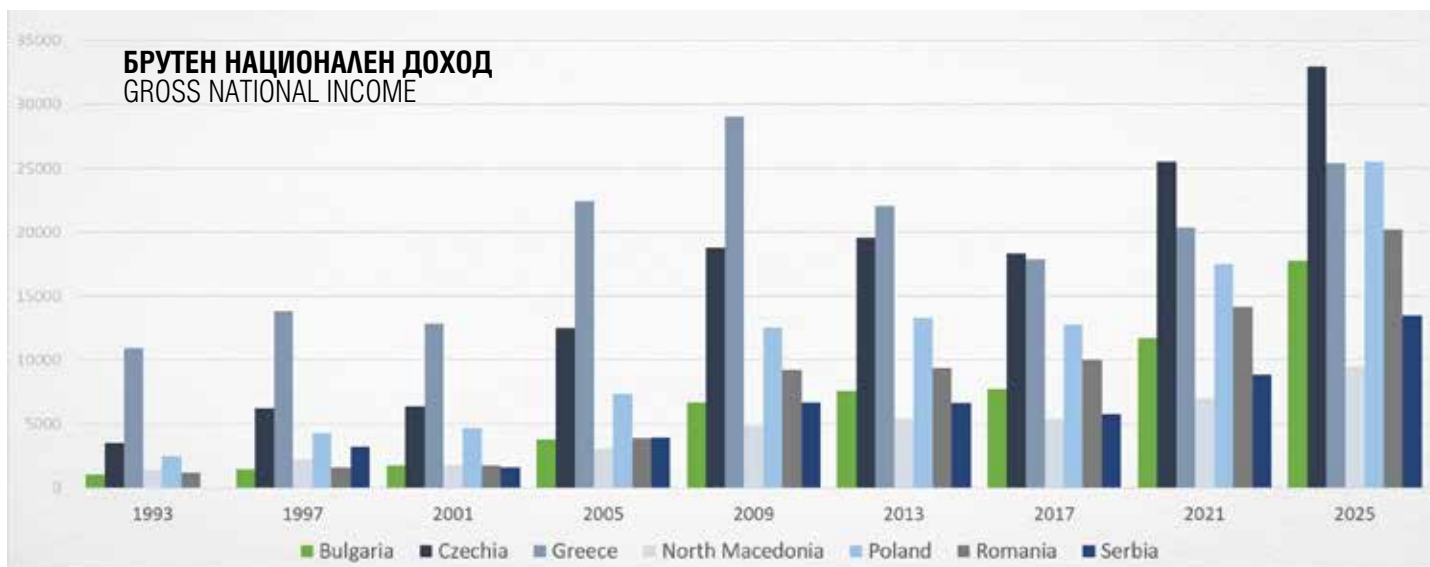
ТАЗИ МЕТОДОЛОГИЯ НЕ ОТЧИТА разликите в покупателната способност и стандарта на живот между отделните страни. Средният доход сам по себе си не показва доколко една икономика е силна и конкурентоспособна, нито отразява подоходното и имущественото неравенство в дадена страна. Напълно възможно е също доходът на глава от населението, изчислен като средна статистическа величина, да се повишава вследствие на нарастване на задължността, потреблението или инвестициите, независимо дали тези инвестиции са продуктивни и полезни за икономиката в дългосрочен план.

Това позволява известен скептицизъм доколко включването в списъка на най-богатите според Световната банка е признание за значителен икономически прогрес на България. Дори обаче ако приемем, че страната заслужено се е придвижила нагоре в престижната класация, възниква следващ въпрос – ще продължи ли този напредък или напротив, може лесно да загубим мястото сред страните с високи доходи, малко след като сме попаднали там?

Дали положението, образно казано, не наподобява историята в „Алиса в Огледалния свят“, където човек трябва да тича много бързо, за да остане на едно място, а ако иска да стигне другаде, трябва да тича още по-бързо?

В контекста на темата за икономическото развитие това е повод за размисъл – има ли нужда от промени в иконо-

На глава, в ш. голари, мемог Atlas / Per capita, USD, Atlas method

мическото управление и досегашния модел на растеж в България?

НАПОСЛЕДЪК ВСЕ ПОВЕЧЕ АНАЛИЗАТОРИ

стигат до извода, че време за такива промени наистина е дошло. Тези обаче започва разговорът как точно България би могла да постигне просперитет не „на хартия“ според подбрани статистически показатели, а такъв, който видимо и устойчиво във времето подобрява благосъстоянието на максимално широка част от населението.

Тези въпроси са сложни, но ако това звучи успокояващо – не само българската икономика е изправена пред тях.

Цяло направление в икономическата наука, наречено „икономика на развитието“, изучава как по-изостаналите страни да постигат растеж и подобряват качеството на живота си. За целта икономистите анализират историческия опит на държави, които успешно са извървели пътя към забогатяването.

ТЕОРИЯТА ГЛАСИ, ЧЕ ИКОНОМИКАТА РАСТЕ

преди всичко чрез натрупване и ефективно използване на два вида капитал – физически (техника, машини, инфраструктура) и човешки (работна ръка, приносът на която зависи от фактори като квалификация, образование, здравословно състояние). А когато растежът се ускорява продължително време така, че плодотворно на благосъстоянието се разпределят към голяма част от населението, настъпват сериозни промени в икономическата структура, институциите и отношенията в обществото.

В съвременната икономическа история на света най-важната промяна е преминаването от преобладаващо аграрно към индустриално производство. Практиката показва, че това е процес, включващ пренасочване и ангажиране на огромни маси от работната сила, развитие на технологиите и рязко повишаване на производителността.

ТОВА СЕ Е СЛУЧИЛО ПЪРВО В ИКОНОМИКИ, които днес смятаме за най-развити, а после подобни процеси са повтаряли и други държави. Българската стопанска история също помни целенасочени политики за ускорена индустриализация от средата на миналия век. Големите образци обаче са в Източна Азия – в държави като Сингапур, Тайван, Южна Корея и Хонконг, извършили успешна и бърза трансформация и извоювали си солидно място в световната икономика. Може би последният такъв пример за икономическа промяна и възход, при това гигантски по своя мащаб, е Китай.

В тези примери се открояват някои общи черти – първоначално използване на предимството на евтината работна ръка, внедряване на нови технологии и политики за стимулиране на конкурентен износ.

В последно време обаче нещо в тези „рецепти“ за икономическо развитие не проработва. Изглежда все по-трудно за страна с ниски или средни доходи да успее да покаже икономически предимства, които да я „изстрелят“ на световната икономическа карта. Твърди се, че сериозна причина за това е завладяването на световните пазари и доминацията в производствено, технологично и ресурсно отношение от Китай. Също икономическият възход на Китай някога може би е бил подпомогнат от глобализацията и свободната търговия, но днес международните икономически връзки се разкъсват и светът се парцелира на нови икономически и чисто политически блокове. Това прави все по-трудна задачата на държавите кандидатки за забогатяване. Икономистите дори са измислили специален термин за този проблем – „капан на средните доходи“. Това е ситуация, при която гадена икономика достига едно развитие, след което хронично не успява да се издигне към групата на държавите с високи доходи.

ЗА СЪЖАЛЕНИЕ ВСЕ ОЩЕ НЕ Е СЪВСЕМ ЯСНО

как се излиза от въпросния „капан“. Май нещо не достига в обичайните препоръки от рода на

подобряване на работата на институциите, съдебна реформа и върховенство на правото, образователна реформа с акцент върху точните науки, насърчаване на конкуренцията и частната инициатива.

Икономисти от Световната банка отново са тези, които особено активно заглъбват в темата. Някои от последните им анализи описват колко е важно една страна да привлече инвестиции с внос на технологии и умения, които да възприеме, да прилага по-широко, и на чиято основа да развива собствени иновации. И в крайна сметка държавите трябва да обърнат внимание с какво разнообразие и степен на сложност се характеризират техните икономики и техния износ.

БЪЛГАРИЯ СЪЩО ТРЯБВА ДА НАМЕРИ

нов икономически път. Добрата новина е, че темата вече се припознава от управляващите в София. Наскоро публикуваната програма на правителството си поставя амбициозната цел „да бъде извършен преход от изчерпвания модел на развитие, основан на потребление, преразпределение и евтин труд към нов модел на ускорен икономически растеж чрез активно привличане на инвестиции, висока производителност и развитие на експортно ориентирана, високотехнологична икономика“.

Уви, възглеждането в детайлите на тази програма не открива цялостен план, свързващ стратегически цели с индикатори за тяхното изпълнение. Текстът избоблява с описания на задачи и намерения на звена в държавната администрация, представяни като „политики“. Разбира се, налице е и натрапчиво присъствие на цели, аргументирани основно с примамката за европейско финансиране.

Така че България изглежда още има да търси чудотворна формула за нов икономически модел. И все пак едно нещо май става все по-ясно – споровете дали България вече е в „клуба на богатите“ или не са само малка и неособено сериозна част от много по-сложна тема. ■

STUCK IN THE MIDDLE

In theory, Bulgaria has been in the club of high income countries for three years now. What are we missing in practice?

By IVAYLO NIKOLOV / Photography iSTOCK

Nowadays you can hardly find a statement that provokes more contradictory reactions than the claim that Bulgaria has already entered the “club of the rich”. For years, this phrase was repeatedly invoked in connection with joining the eurozone. For some it encapsulates the hope that entering the eurozone will open new prospects for the Bulgarian economy and will raise incomes. For others it is a symbol of empty political promises, given the personal experience of the average Bulgarian, according to whom the first months of Bulgaria in the eurozone has not led to any improvement in personal well-being. Beyond the conflicting views on the subject,

however, there is economic data that may come as a surprise to many. According to World Bank analyses, Bulgaria did not join the group of the world’s high-income countries with its entry into the eurozone this year. In fact, it entered that group three years ago.

Does this mean that the debate whether Bulgaria is poor or rich has now become pointless?

THE WORLD BANK CLASSIFIES countries into several categories according to the size of their GDP per capita. This indicator shows the average income of residents who work on the territory of the country, including their income from abroad. The criteria are annually updated and

now in the group of the high income countries are countries with annual per capita income above 14 375 dollars. Today there are 87 such countries, and Bulgaria is one of them.

THIS METHODOLOGY DOES NOT TAKE INTO ACCOUNT the differences in purchasing power and living standards across countries. Average income alone does not show how strong and competitive an economy is, nor does it reflect income and wealth inequality within a country. It is also entirely possible for per capita income, calculated as a statistical average, to rise as a result of increased borrowing, consumption, or investment, regardless of whether those in-

vestments are productive and beneficial to the economy in the long term.

This leaves room for some scepticism as to whether Bulgaria's inclusion in the World Bank's list of the world's wealthiest countries should really be seen as recognition of significant economic progress.

Even if we accept that the country has deservedly moved up in the prestigious classification, another question arises – will this progress continue, or, on the contrary, could we easily lose our place among the high-income countries shortly after entering this group?

Could the situation, figuratively speaking, resemble the story Alice Through the Looking Glass where if one runs too fast – stays in the same place, but if one wants to go somewhere else – has to run even faster?

In the context of economic development, this raises a serious question: is there a need for changes in Bulgaria's economic governance and in the country's existing model of growth?

IN RECENT YEARS MORE AND MORE ANALYSTS come to the conclusion that the time for such changes has indeed come. The conversation about how exactly Bulgaria can achieve prosperity not merely “on paper,” based on selected statistical indicators, but prosperity that visibly and sustainably improves the well-being of as broad a share of the population as possible, is only just beginning.

These are complex questions, but if it is any consolation, Bulgaria's economy is not the only one facing them.

An entire field of economics, known as “development economics,” examines how less-developed countries can achieve growth and improve their quality of life. To this end, economists study the historical experience of countries that have successfully made the transition to greater prosperity.

THE THEORY HOLDS THAT ECONOMY GROWS primarily through the accumulation and effective use of two types of capital: physical capital (technology, machinery, and infrastructure) and human capital (labour, whose contribution depends on factors such as skills, education, and health). And when growth accelerates over a sustained period, so that the benefits of greater prosperity are distributed across a broad share of the population, profound changes take place in the economic structure, institutions, and social relations.

In modern world economic history, the most important transformation has been the shift from predominantly agricultural to industrial production. Experience shows that this is a process involving the reallocation and mobilization of vast numbers of workers, technological development, and a sharp increase in productivity.

THIS OCCURRED FIRST IN ECONOMIES that we today consider the most developed, and later

similar processes were repeated in other countries as well. Bulgaria's own economic history also remembers targeted policies for accelerated industrialisation in the mid-20th century. The major examples, however, are in East Asia in countries such as Singapore, Taiwan, South Korea and Hong Kong, which carried out a successful and rapid transformation and secured a solid place in the global economy. Perhaps the most recent example of such economic change and ascent, and one of gigantic scale, is China. These cases reveal several common features: an initial reliance on the advantage of cheap labour, the adoption of new technologies, and policies aimed at stimulating competitive exports. Recently, however, something in these “recipes” for economic development no longer seems to work. It appears increasingly difficult for a low- or middle-income country to demonstrate economic advantages that would “propel” it onto the global economic map. It is argued that a major reason for this is China's capture of world markets and its dominance in manufacturing, technology and resources. China's economic rise may once have been facilitated by globalization and free trade, but today international economic ties are fraying, and the world is fragmenting into new economic and purely political blocs.

This makes the task facing countries aspiring to become wealthy ever more difficult. Economists have even coined a special term for this problem – the middle-income trap. It describes a situation in which an economy reaches a certain level of development and then chronically fails to rise into the group of high-income countries.

UNFORTUNATELY, IT IS STILL NOT ENTIRELY CLEAR how to escape this “trap.” Perhaps something is missing from the usual recommendations: improving the functioning of institutions, judicial reform and the rule of law,

education reform with an emphasis on STEM subjects, and promoting competition and private initiative. Economists at the World Bank are once again among those exploring the issue particularly intensively. Some of their latest analyses highlight the importance of attracting investment that brings in technologies and skills that a country can adopt, apply more broadly, and use as a foundation for developing its own innovations. Ultimately, countries need to pay attention to the diversity and level of sophistication of their economies and exports.

BULGARIA, TOO, MUST FIND a new economic path. The good news is that the country's political leadership in Sofia is beginning to recognize the issue. The government's recently published program sets the ambitious goal of “moving away from the exhausted development model based on consumption, redistribution, and cheap labour toward a new model of accelerated economic growth through active investment attraction, high productivity, and the development of an export-oriented, high-tech economy.”

Alas, a closer look at the details of this programme does not reveal a coherent plan linking strategic objectives with indicators for their implementation. The text abounds in descriptions of tasks and intentions of units within the state administration, presented as ‘policies’. And, of course, there is the persistent presence of goals justified mainly by the lure of European funding.

So Bulgaria still appears to be searching for a magic formula for a new economic model. Yet one thing is becoming increasingly clear: the debate over whether Bulgaria has already joined the “club of the rich” is merely a small and not particularly serious, part of a much more complex issue. ■

ЕКЗОТИЧНИ ДЕСТИНАЦИИ

Азия, Южна Америка и още!

rual-travel.com

ОФИСИ В СОФИЯ:

ул. „Г.С. Раковски“ №113
0887 58 34 83

ул. „Ал. Стамболийски“ №48
0886 25 33 19

ОФИС ПЛОВДИВ:

ул. „Авксентий Велешки“ №19
0887 57 91 18

ОФИС ВАРНА:

ул. „Стефан Стамболов“ №15
0988 87 03 19

ОФИС БУРГАС:

ул. „Цар Симеон I“ №43
0988 32 60 89

ОФИС ВЕЛИКО ТЪРНОВО:

ул. „Цар Тодор Светослав“ №3
0885 47 60 20

КАК СЕ ПРОМЕНИХА РОЛИТЕ В ЕВРОПА ОТ 2005 НАСАМ?

"Забогатяването" на страните от бившия Източен блок е спорен въпрос. Но поне за позитивната тенденция не може да има никакво съмнение - дори простото сравняване на дела на всяка от тях от общия БВП на Европейския съюз показва колко нагоре са се изкачили икономиките им в последните двайсет години.

Съпоставката на БВП през 2005 (преизчислена, за да включи България и Румъния, които тогава все още не бяха членове на съюза), показва любопитни тенденции. Германия все така си остава най-голямата икономика в ЕС, с почти една четвърт от общия БВП. И все така е следвана от другите четири големи - Франция, Италия, Испания и Нидерландия. Но общият дял на тези пет гиганта е намалял от три четвърти до две трети - и към тях е на път да се присъедини шестия. Полша, навремето с по-скромна икономика от Австрия, Белгия и Швеция, днес категорично изпреварва всички тези страни, и вече гони Нидерландия.

Ако гледаме обаче нарастването на дела от общия европейски БВП, дори Полша остава назад на фона на Румъния и България. За 20 години румънският принос към общия брутен продукт се е увеличил със 150%. Този на България се е удвоил - от 0.3% през 2005, през 0.4% през 2015, през миналата година вече надхвърля 0.6%. Балтийските държави, Словакия и Чехия също имат днес чувствително по-голям принос към европейската икономика. Единствено Ейре от западноевропейските държави може

да се сравнява с тях, но това се дължи в съществена степен на операциите на транснационални компании като Apple, Meta и Alphabet.

На обратния полюс, с най-голям спад на дела от общия БВП, е Гърция. През 2005, няколко години преди кризата, гръцката икономика е давала 2% от общия продукт - повече от Ейре и Финландия, почти три пъти повече от Румъния и над 6 пъти повече от България. Днес приносът на Гърция е само 1.3%. Другите с най-голям спад са Италия, Франция, Финландия и Испания. ■

БВП НА ЕС / EU GDP

НАЙ-УВЕЛИЧЕН ДЯЛ / HIGHEST SHARE INCREASE			
	2005	2025	% 2005-2025
Румъния / Romania	0.8	2	150%
България / Bulgaria	0.3	0.6	100%
Литва / Lithuania	0.2	0.4	100%
Естония / Estonia	0.1	0.2	100%
Латвия / Latvia	0.1	0.2	100%
Полша / Poland	2.6	4.9	88.5%
НАЙ-НАМАЛЯЛ ДЯЛ / BIGGEST SHARE DROP			
Португалия / Portugal	1.7	1.6	-5.9%
Испания / Spain	9.7	9	-7.2%
Финландия / Finland	1.7	1.5	-11.8%
Франция / France	18.4	15.9	-13.6%
Италия / Italy	15.6	12	-23.1%
Гърция / Greece	2	1.3	-35.0%

HOW HAVE THE ROLES IN EUROPE CHANGED SINCE 2005?

The "enrichment" of the former Eastern Bloc countries is a controversial issue. But at least there can be no doubt about the positive trend - even a simple comparison of their shares of the total GDP of the European Union shows how much their economies have climbed in the last twenty years.

The comparison of GDP in 2005 (recalculated to include Bulgaria and Romania, which were not yet members of the union at the time) shows curious trends. Germany still remains the largest economy in the EU, with almost a quarter of the total GDP. And it is still followed by the other four big ones - France, Italy, Spain and the Netherlands. But the combined share of these five giants has decreased from three quarters to two thirds - and a sixth is about to join them. Poland, once with a more modest economy than Austria, Belgium and Sweden, today clearly overtakes all of these countries, and is already chasing the Netherlands.

However, if we look at the growth of the share of the total European GDP, even Poland lags behind Romania and Bulgaria. In 20 years, Romania's contribution to the total gross product has increased by 150%. Bulgaria's has doubled - from 0.3% in 2005, to 0.4% in 2015, and last year it already exceeded 0.6%. The Baltic states, Slovakia and the Czech Republic also have a significantly greater contribution to the European economy today. Only Ireland from the Western European countries shows similar trend, but this is largely due to the operations of transnational companies such as Apple, Meta and Alphabet. At the opposite pole, with the largest decline in the share of the total GDP, is Greece. In 2005, a few years before the crisis, the Greek economy contributed 2% of the total EU product - more than Ireland and Finland, almost three times more than Romania and over 6 times more than Bulgaria. Today, Greece's contribution is only 1.3%. The others with the biggest declines are Italy, France, Finland and Spain. ■

astreco PARKING

Удобен паркинг до аерогарата за Твоята Ваканция в чужбина

Над 220 паркоместа
на 3 минути от летище
"Васил Левски", София!

24/7

+359 885 085 354

Astreco Parking & Rent

24/7 охрана

Безплатен
трансфер

Автомобили под наем
от astreco-rent.bg

Бърза онлайн
резервация

Резервирай на parking.astreco.bg

Астреко Холдинг ЕАД е компания, която предлага всичко за вашата мобилност - продажба и сервизно обслужване на автомобили и мотоциклети, наем на паркоместа и автомобили.

+359 885 085 354 reservation@parking.astreco.bg parking.astreco.bg

БЪЛГАРИЯ ПРЕДИ МОНАКО

Пазарът на свръхлюксови автомобили у нас чути рекорди

На България се пагат 0.08% от цялото население на планетата в момента - но цели 2.02% от произведените Bugatti W16 Mistral. След като първата бройка от уникалния роудстър бе регистрирана в България тази пролет, през август и втори екземпляр получи номера от Пътна полиция. Като се има предвид, че целият тираж на Mistral е едва 99 автомобили, България се очертава като един от водещите пазари за модела спрямо размера на населението, в една и съща категория с Монако и Обединените арабски емирства. Всъщност дори едни гърци преди Монако, защото в княжеството, където иначе често могат да се видят автомобили като Mistral, има само една бройка с местна регистрация.

ВТОРИЯТ "БЪЛГАРСКИ" MISTRAL е поредното доказателство, че пазарът на луксови и свръхлюксови автомобили у нас се развива с удивително темпо. Само за осем месеца тази година, този сегмент е подобрил рекорда от миналата. Освен двете Bugatti, списъкът с регистрирани в България хиперколи през 2026 включва два

броя Koenigsegg Jesko, едно Pagani Utopia и един Rimac Nevera.

ROLLS-ROYCE, КОЙТО ДОПРЕДИ НАКОЛКО ГОДИНИ имаше по една-две регистрации у нас в по-силните години, от януари от август отчита цели 13 (4 броя Cullinan, 6 Black Badge Cullinan, 2 Black Badge Spectre и един Phantom Extended).

Към това трябва да прибавим още цели 38 нови Lamborghini (включително 7 бройки от новия флагман Revuelto), 25 нови Ferrari (между тях и два екземпляра от изключително рядкото SF90 XX Stradale и едно 849 Testarossa), 19 нови Bentley, 14 Maserati (включително едно MC20 Cielo), 5 регистрирани Aston Martin и цели 315 нови Porsche (от тях 118 са на различни версии на 911). Тук говорим само за автомобили на възраст под 6 месеца, които МБР води на отчет като "нови".

Към свръхлюксовите серии с добро представяне у нас трябва да добавим и струващия около милион евро Mercedes AMG PureSpeed - след първата регистрация в началото на годината, през август МБР отчита и втора. Производството на специалния модел на AMG е ограничено го

само 250 бройки.

Само на база регистрации не можем да определим кой от всички тези автомобили е най-скъпият, регистриран у нас тази година - цените в този сегмент зависят много от степента на индивидуализация. Но с най-висока базова цена несъмнено е Mistral, фиксиран от Bugatti на 5 милиона евро без данъци и такси. Цялата серия от 99 коли бе разпродадена още преди старта на производството, така че сега на вторичния пазар тарифите са още по-високи.

BUGATTI СЪЗДАДЕ MISTRAL като специално сбогуване с легендарния W16 двигател. Роудстърът е продукт на най-новите технологични постижения на марката, и широко използва последно поколение композитни материали, титан и 3D-принтирани алуминиеви компоненти. Двигателят развива 1600 конски сили и в най-натоварен режим на работа се нуждае от 70,000 литра въздух... в минута. Разходът на гориво е 21.8 литра в комбиниран цикъл, което прави Mistral доста икономичен в сравнение с Chiron - макар да се съмняваме това да е било решаващ фактор за българските купувачи. ■

СОФИЙСКА ОПЕРА И БАЛЕТ SOFIA OPERA AND BALLET

**ОКТОМВРИ 2026
OCTOBER**

Световен ден на музиката
World Music Day

**КАРМИНА БУРАНА
CARMINA BURANA**

КАРЛ ОРФ
CARL ORFF

1.10 19:00

**РОМЕО И ЖУЛИЕТА
ROMEO AND JULIET**

СЕРГЕЙ ПРОКОФИЕВ
SERGEI PROKOFIEV

8, 10, 11.10 19:00

**ПЕПЕЛЯШКА
LA CENERENTOLA**

ДЖОАКИНО РОСИНИ
GIOACCHINO ROSSINI

9.10 19:00

**РИЛСКИЯТ ПУСТИННИК
THE HERMIT OF RILA**

ОТЕЦ КИРИЛ ПОПОВ
FATHER KIRIL POPOV

17.10 19:00

**КАРМЕН
CARMEN**

ЖОРЖ БИЗЕ
GEORGE BIZET

18.10 19:00

**МАКБЕТ
MACBETH**

ДЖУЗЕПЕ ВЕРДИ
GIUSEPPE VERDI

23, 24.10 19:00

25.10 16:00

**ТОСКА
TOSCA**

ДЖАКОМО ПУЧИНИ
GIACOMO PUCCINI

28.10 19:00

**ЛЕБЕДОВО ЕЗЕРО
SWAN LAKE**

ПЪОТЪР ИЛИЧ ЧАЙКОВСКИ
PYOTR ILYICH TCHAIKOVSKY

30, 31.10 19:00

26/27

BULGARIA OVERTAKING MONACO

The ultra-luxury cars market in the country is breaking records

Bulgaria accounts for just 0.08% of the entire population of the planet at the moment - but for a full 2.02% of the Bugatti W16 Mistral produced. After the first unit of the unique roadster was registered in Bulgaria this spring, in August a second car received a numberplate from the Traffic Police. Considering that the entire production series of the Mistral is only 99 cars, Bulgaria is emerging as one of the leading markets for the model in relation to the size of the population, in the same category as Monaco and the United Arab Emirates. In fact, even a few inches ahead of Monaco, because in the principality, where cars like the Mistral can otherwise often be seen, there is only one unit with local registration.

THE SECOND "BULGARIAN" MISTRAL is further proof that the market for luxury and ultra-luxury cars in the country is developing at an amazing pace. In just eight months this year, this segment has improved the all-time record from last year. In addition to the two Bugattis, the list of hypercars registered in Bulgaria in 2026 includes two

Koenigsegg Jeskos, one Pagani Utopia and one Rimac Nevera.

ROLLS-ROYCE, WHICH UNTIL A FEW YEARS ago had one or two annual new registrations in Bulgaria, from January to August reported as many as 13 (4 Cullinan, 6 Black Badge Cullinan, 2 Black Badge Spectre and one Phantom Extended).

To this we must add as many as 38 new Lamborghinis (including 7 units of the new flagship Revuelto), 25 new Ferraris (including two copies of the extremely rare SF90 XX Stradale and one 849 Testarossa), 19 new Bentleys, 14 Maseratis (including one MC20 Cielo), 5 registered Aston Martins and as many as 315 new Porsches (of which 118 are various versions of the 911). Here we are talking only about cars under 6 months old, which the Ministry of Internal Affairs counts as "new".

To the super-limited series with good representation in Bulgaria, we should add the Mercedes AMG PureSpeed, which costs about a million euros. After the first registration at the beginning of the year, in August the Ministry of Internal Affairs reported a second one. The production of the

special AMG model is limited to only 250 units. Based on registrations alone, we cannot determine which of all these cars is the most expensive registered in Bulgaria this year - prices in this segment depend a lot on the degree of individualization. But the one with the highest base price is undoubtedly the Mistral, set by Bugatti at 5 million euros excluding taxes and fees. The entire series of 99 cars was sold out even before the start of production, so now the rates on the secondary market are even higher.

BUGATTI CREATED THE MISTRAL as a special farewell to the legendary W16 engine. The roadster is a product of the brand's latest technological achievements, and widely uses the latest generation of composite materials, titanium and 3D-printed aluminum components. The engine develops 1600 horsepower and in the most demanding operating mode needs 70,000 liters of air... per minute. Fuel consumption is 21.8 liters in a combined cycle, which makes the Mistral quite economical compared to the Chiron - although we doubt that this was a deciding factor for Bulgarian buyers. ■

Регистрации на нови луксозни автомобили за първите осем месеца на 2022, 2024 и 2026
New luxury car registrations in Bulgaria for the first eight months of 2022, 2024 and 2026

30
години

СЪГЛАСИЕ
ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНА КОМПАНИЯ

Повече от 30 години **С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ**

- ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
- ЖИВОТОЗАСТРАХОВАНЕ
- ОБЩО И ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ

БЪЛГАРИЯ СЕ ДАВА ЗА ПРИМЕР НАВСЯКЪДЕ В ЕВРОПА

Инж. Мартин Георгиев, изпълнителен директор на „Електрохолд Трейд“,
преди Bulgaria ON AIR

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Ген Георгиев, „Електрохолд Трейд“ бе първият лицензиран търговец на електроенергия към крайни клиенти в България - преди 21 години. Но самото понятие „търговец на електроенергия“ радикално се промени оттогава, нали? Търговецът отдавна вече не е само посредник...

Промяната за тези години бе фундаментална. Имах щастието да видя всичките етапи на това развитие. Някога търговците имаха по-базова роля: просто да осигуряват енергия, обикновено за по-дълъг период и при фиксирани цени и количества. Задачата им беше до голяма степен да администрират това задължение, което са поели към доставчика и към клиента, без да поемат и управляват значим пазарен риск. Днес функцията им е несравнимо по-сложна и динамична. Правят стратегия буквално на всеки 15 минути - пазарите вече работят с такава честота. Има огромна динамика и волатилност в цените, в енергийните баланси като цяло, в количеството енергия, в предлагането и търсенето. Днес търговецът трябва да бъде изключително бърз, подготвен и да обработва огромни количества информация за кратък период от време. Всъщност енергийните пазари вече са много сходни с финансовите. Например има сходства между пазара на електрическа енергия в рамките на деня и пазара на валута (forex), които са живи пазари в реално време. Необходими са много бързи реакции, възможно най-конкурентно предложение към клиентите,

подкрепено и с много качествено и отговорно управление.

Рисковете също стават вече изключително големи. Виждате само колко непредсказуем е климатът напоследък. Един стандартен годишен договор за доставка на енергия се подписва в края на предходната година. Но може ли някой в края на миналата година да предвиди какво екстремно лято предстои в Европа, какви ще бъдат нивата на реките и дали няма да доведат до изключване на ядрени електроцентрали, както през тази година?

Да не забравяме и геополитиката...

Геополитиката е другият фактор, който промени изцяло пазара на горива буквално за един уикенд в края на февруари с началото на войната в Иран. Трудно е да се предвидят подобни събития, разбира се, но ние трябва да успяваме вече дори от съвсем малки сигнали да имаме очакване какво може да се случи и какви ефекти би предизвикало. И най-вече, когато се случи, да реагираме по най-адекватния начин, за да предлагаме професионална услуга.

Възходът на възобновяемата енергия ли е главният фактор енергийната търговия да се превърне в нещо като Уолстрийт?

До голяма степен - да. Възобновяемата енергия в по-голямата си част е фотоволтаична. Общо взето, всички

ИНЖ. МАРТИН ГЕОРГИЕВ е изпълнителен директор на „Електрохолд Трейд“, водещия търговец на електроенергия в България, от юни 2026. Бил е изпълнителен директор на Националната електрическа компания (2022-2025) и член на Съвета на директорите на ТЕЦ КонтурГлобал, регионален мениджър за швейцарската Alpiq, консултант за германската E.ON Energie, и председател на Асоциацията на търговците на енергия в България (2013-2022).

фотоволтаични централи в Европа произвеждат в едни и същи периоди - през деня. Докато основното потребление на клиентите е в сутрешните и вечерните часове. Оттам имаме две крайности на баланса. Когато има голямо фотоволтаично производство, се стига до излишък на електроенергия. Когато са пиковите на потреблението, има недостиг, защото фотоволтаичните произвеждат по-малко тогава или не работят, защото слънцето вече е залязло. Това разминаване в режимите трябва да се управлява, за да се срещнат търсенето и предлагането на електроенергия.

Има обаче още един фундаментален фактор за промените на пазара: навлизането на много финансови институции в търговията с електроенергия. С огромни капитали, които в пъти надвишават капиталите на енергийните компании. Тези институции са най-вече във фючърната търговия, така че няма пряка връзка между тяхното поведение и основната нужда от баланс между търсене и предлагане. Става дума за търговия като на фондовата борса. В нея постоянно се появяват сигнали и анализи, които често не се реализират, но въпреки това влияят фундаментално на цените и основната част се извършва от алгоритмизирани роботи.

Добър пример е ситуацията около Иран и Ормузкия проток. Цените на газа - основна суровина, свързана с цените на електроенергията - в момента са около три пъти по-високи, отколкото бяха преди започването на войната. Но през Ормузкия проток преминават около 20-25% от глобалните доставки на LNG, втечнен природен газ. А LNG представлява само около половината от общото потребление на газ - останалият е тръбен. Тоест засегната е само около една осма от световните доставки - и не говорим за пълно прекъсване, а само за намален капацитет. Но цената е над два пъти по-висока. Разбира се, на газовите и петролните пазари доста активни са споменатите финансови играчи - големи банки, хедж фондове и така нататък.

Бизнесът в България бе свикнал с дългосрочни договори с фиксирани цени на енергията. Успява ли да се адаптира към новите реалности?

До края на 2021 година, преди започване на войната в Украйна, голяма част от доставките в България бяха или 6-месечни, или едногодишни, или с по-дълги периоди на фиксирани цени. Кое то даваше предвидимост и стабилност за бизнеса и за потребителите.

След повишаването на цените в резултат от войната бяха въведени различни програми за компенсация, включително на европейско ниво, но те бяха индексирани спрямо краткосрочния пазар - борсата. Затова доста потребители предпочетоха да се снаб-

дяват на този пазар, за да работи ефективно компенсацията. Оттогава, може би над 90% от пазара се снабдява по цени, които са индексирани към спот пазара на Българската независима енергийна борса. Впоследствие, след успокояването на пазарите и на цените, това остана като навик у потребителите, и те по-рядко се възползват от възможностите, които професионалните търговци могат да предложат - да управляват реално този ценови риск за тях, и да им осигурят на практика фиксирани цени за индивидуалните им нужди. Аз лично смятам, че българският бизнес трябва да е малко по-смел и решителен и да управлява покупката на електроенергия, така както управлява

покупките на всички суровини, необходими за дейността. Преди войната в Иран, цените бяха стигнали доста ниски нива спрямо предходните периоди, и тогава наистина имаше отлични възможности за сключване на договори не само за една, но дори и за две-три години напред. По фиксирани цени, с над 35% по-ниски от сегашните.

Новите реалности в енергийния сектор произведоха и нова терминология. Какво се крие зад понятията като „балансираща група“ и „агрегатор“?

И двата термина се отнасят до възможността търговците да обединяват свои клиенти в група, за да им осигурят по-добри

условия. Не само ценови. Цената, разбира се, е ключов компонент, но изключително важни са също качеството на услугата, надеждността на договора за доставка, гъвкавостта в случаите, когато клиентът има някакъв проблем - примерно авария...

Обикновено в балансиращата група, освен потребителите, се обединяват и производители. Допълват се взаимно. Групата има още една ключова роля. Когато има така наречените „небаланси“ - разминавания между прогнозите за производство и потребление - тази разлика се изчиства на балансиращ пазар, който има санкционираща функция, с по-лоши цени от краткосрочните на пазара, с цел да стимулира по-прецизни прогнози. Но ако балансиращата група е достатъчно голяма и добре структурирана с подходящи по тип членове, те могат да се компенсират взаимно, когато едните са с излишък, а другите - в недостиг. Балансът реално се постига между тях вътре в групата, което оптимизира разходите на участниците в групата.

Ние управляваме най-голямата балансираща група в България, в която има както по-малки бизнес клиенти, така и големи промишлени предприятия, производители на възобновяема енергия и най-вече системи за съхранение на енергията, които до голяма степен омекотяват тези разлики между прогнози и реално потребление и производство и огра-

После изведнъж тя е завистта на цяла Европа и най-големият износител спрямо мащаба си. Къде е истината? Вие имате богат опит и от частния, и от държавния сектор в енергетиката. Какво е състоянието ѝ?

В състоянието на енергийния сектор също вече има доста динамика. Структурата му се променя, увеличава се дялът на възобновяемите източници, особено фотоволтаични. За съжаление, вятърната електроенергия в България изостава спрямо съседните страни, но има доста напреднали проекти, които в следващите години могат да наваксат. Вятърната енергия ни липсва, особено за подпомагане на енергийния баланс през зимата. Но като цяло това реструктуриране се случва доста успешно в България, особено с навлизането на системи за съхранение - батерии. Подобрена свързаност със съседните страни също е изключително важна. Енергийният пазар вече е общоевропейски и всяка държава може да помага не само на съседите си, но и на по-далечни страни.

Друго голямо предимство за България е, че може би над 95% от производството на енергия е базирано на местни източници. В кризата след началото на войната в Украйна, България бе най-слабо засегната икономически и финансово, защото произвеждаше собствена енергия.

В момента, в тази нова криза, благодарение

Това лято се случи реален стрес тест на енергетиката ни и с радост можем да отчетем, че благодарение на професионалното управление на АЕЦ Козлодуй, високите инсталирани ВЕИ мощности и най-вече големия капацитет на батериите, България остава остров на стабилност, който подкрепя сигурността на снабдяване в региона.

Тази граматична промяна в българската енергетика с инсталирането на батерии стана удивително бързо. В края на 2024 имаме 0.2 гигавата инсталиран капацитет. Сега са над 4 гигавата...

Даже вече над 5.5 гигавата. От тях едновременно работят поне 3 гигавата - което е един път и половина над целия капацитет на АЕЦ „Козлодуй“.

Как се случи този бум на батериите за по-малко от две години?

В последните 10 години в Европа се появи един много силен дисбаланс между ВЕИ мощности и системи за съхранение. Разликата е 15 пъти: инсталираните мощности за генериране на енергия от възобновяеми източници са 15 пъти повече от инсталираните батерии.

В нашия регион нуждата от системи за съхранение е още по-голяма, защото в миналото разчитаме на възглишните централи да осигуряват гъвкавост на енергийните системи - а техният дял неизбежно намалява. В същото време дялът на ВЕИ от общия микс не е по-нисък тук от обичайния за Европа. Освен това, в чисто географско отношение, енергийните ни пазари са частично изолирани от европейския енергиен пазар, просто защото сме в края на Европа.

Тези регионални дисбаланси дадоха ясни ценови сигнали. На пазарите на България, Румъния, Унгария, Гърция в последните години се наблюдаваха най-високи разлики между евтините и скъпите периоди на генерирането. Тези разлики създадоха пазарен стимул и насочиха инвеститорите към нашия регион. В допълнение България имаше много навременна и добре планирана програма за подпомагане на инвестициите в батерии. И на трето място, също изключително важно, бе наличието на свободни капацитети в българската електроенергийна система - повечето от тях бяха площадки на различни индустриални предприятия, които са намалили своето производство по време на прехода. Благодарение на това, енергийната система имаше свободен капацитет да присъедини тези наистина мащабни проекти за съхранение.

Това бе ключово, защото на Запад, а и в Гърция, мрежите нямат такъв капацитет. В Германия, ако искаш да присъединиш мощност за съхранение към мрежата, обикновено трябва да чакаш с години.

„Голямо предимство за България е, че може би над 95% от производството на енергия е базирано на местни източници. В кризата след началото на войната в Украйна, България бе най-слабо засегната икономически и финансово, защото произвеждаше собствена енергия“

начават разходите на клиентите.

Агрегаторът надгражда едно ниво над балансиращата група. Той вече управлява в реално време енергийния баланс със своите участници, които трябва да са технологично подготвени за такова управление. Необходимо е много надеждна IT свързаност, тъй като „в реално време“ означава да се реагира на командите за милисекунди. От миналата година ние управляваме и първия функциониращ агрегатор в България.

В рамките на месеци чувате съвсем противоположни оценки за състоянието на българската енергетика. Тя се срива и се превръща в нетен вносител на енергия.

на много големия капацитет от инсталирани системи за съхранение, ние не само сме остров на стабилност, но и дори опора за целия регион, тъй като подпомагаме енергийните баланси на съседните страни, пострадали от намалените мощности на техните ядрени централи. Нашият микс е между АЕЦ, възобновяеми източници, ВЕЦ - тази година хидроенергетиката е много силна и дава възможност за по-високо производство, а също конвенционални мощности и батерии. Благодарение на този микс, цените на електричеството на борсата са доста по-ниски от тези в Румъния, да речем, която в миналото също беше пример за добре работеща система.

Самото темпо у нас подсказва, че и други биха могли да тръгнат по този път. Смятате ли, че предимствата на България при батериите може да се запазят дългосрочно?

Ние вече се позиционирахме стратегически, защото този пазар има някаква максимална дълбочина - нуждата от системи за съхранение не е безкрайна. Ние имаме предимството да сме първи с голям капацитет. За всяка следваща инвестиция е вече по-трудно, защото навлиза във все по-конкурентна среда. Вярвам, че това, което българските предприемачи направиха за тези по-малко от две години, наистина ще остане като дългосрочно предимство на нашата енергетика. България вече се дава за пример по международни срещи и събития. Навсякъде в Европа се говори за успеха ни. Това не е преувеличено.

Освен това, тук се натрупаха много инженерни познания за проектиране, изграждане и експлоатация на системи за съхранение. Както и върху търговското им управление. Това е много важно, защото тези съоръжения трябва не само да се изградят, но и да носят ползи за обществото и инвеститорите. За да имат доходност, те трябва да се управляват изключително качествено, динамично и в реално време. Търговията при тях е буквално високочестотна. Ако позволим такава аналогия, системите за съхранение са като болид от Формула 1. Не е достатъчно да е мощен, бърз и с отлични спирачки. Трябва да има и добър пилот, който да извлече максимума от него, без да го повреди. Ние управляваме едно от най-големите, ако не и най-голямото портфолио с батерии в цяла Европа в момента. За да извлечем максимума от възможностите на тези съоръжения, извършваме близо 200 000 сделки на месец, което са близо 7 000 сделки на ден.

Кой всъщност изгради този капацитет за съхранение? Промислени предприятия? Финансови инвеститори?

Доста диверсифициран и балансиран микс от тях, бих казал. Има класически енергийни компании. Има промислени предприятия, които инвестират в батерии или за оптимизация на собственото си производство, или като самостоятелни проекти. Има много инвеститори от фотоволтаичната индустрия. Има и финансови компании, инфраструктурни фондове... Широка палитра като цяло.

Каква е ролята на малките, домашни мощности в развитието на ВЕИ сектора - и в балансирането на мрежата?

Те са добро допълнение към системите с голям мащаб, за които говорихме досега, но все още не попадат толкова много във фокус. Дали е някой супермаркет, бизнес

"За да играе ролята на балансатор в енергийната система, електромобилът трябва да бъде максимално дълги часове свързан към мрежата. Необходими са и двупосочни зарядни станции, които, разбира се, са и малко по-скъпи. Не мисля, че в България има много такива в момента. Но нещата бързо се променят"

сграда, битови потребители с къщи - тези по-малки потребители, които досега са имали фотоволтаични системи, вече добавят и батерии.

Тук разглеждаме, разбира се, и батериите на електромобилите, които имат същата функционалност. Които вече си е купил електрически автомобил с батерия, няма нужда да инвестира допълнително за съхранение на енергията. Тези малки системи имат огромен потенциал за развитие, това ще е следващата вълна. Те не само дават възможност за т. нар. ценови арбитражи - зареждане и разреждане според нуждите на енергийната система - но и гарантират сигурно захранване на обектите. Част от нашата стратегия е да управляваме като агрегатор или като виртуална централа тези малки мощности като една голяма батерия, която може пълноценно да участва на пазара.

Високите цени на горивата дадоха невиждан тласък на пазара на електромобили в България: през юли над 11% от всички

регистрирани нови автомобили у нас са електрически. Производителите им ги виждат след време в ролята на балансатори на мрежата, но реалистично ли е това според вас? И готова ли е мрежата в България за подобни практики?

В страните с по-дълги традиции при електромобилите, технологията Vehicle-2-Grid (електромобил към мрежа) вече е доста развита и зарядните станции я предлагат, включително домашните. Нашите германски партньори The Mobility House Energy разполагат с такава технология за управляването на множество точки за V2G като една голяма виртуална батерия.

За да играе такава роля в енергийната система, електромобилът трябва да бъде максимално дълги часове свързан към мрежата. Необходими са и двупосочни зарядни станции, които, разбира се, са и малко по-скъпи. Не мисля, че в България има много такива в момента. Но нещата бързо се променят. Всичко опира до търговското управление - в момента, в който доставчик на електроенергия и на зарядни услуги започне да предлага масово тази услуга, ще се появи интерес от собствениците на електромобили.

Извън тези двупосочни зарядни станции, нужно ли е нещо по мрежата цялостно да се промени, за да стане електромобилът част от т. нар. Smart Grid?

Необходимо е преди всичко мрежата да е Smart, да е интелигентна. Електромерите в нея трябва да са в състояние да отчитат на 15-минутни интервали. По план в България до 2030 година всички електромери трябва да се подменят с такива. До момента сме подменили около 1 милион, финансирани частично с европейски средства - от общо 2.2 милиона клиенти.

На пазара на електроенергия се появява нов фактор - изкуственият интелект. Прогнозите са до няколко години изгражданите заради AI центрове за данни да са най-големият потребител на електричество в световен мащаб. Как ще се отрази това на пазара?

Характерно за тези центрове е, че те се нуждаят от непрекъснатост на енергията дори повече от тежките промислени производства. Понеже електроенергийните системи нямам значим свободен капацитет, повечето центрове за данни се изграждат със свои собствени генериращи мощности. И понеже скоростта в тази надпревара за AI е най-важна, най-често тези мощности са газови централи, защото те се строят най-бързо. Как това ще се отрази на газовия пазар, е трудно да се предвиди. Но със сигурност ще има ефект. ■

БИЗНЕС СТАРТ

с Роселина Петкова и Христо Николов

Всеки
делник

07:30

Bloomberg
TV Bulgaria

www.bloombergtv.bg

BULGARIA POWERS AHEAD IN EUROPEAN BATTERY STORAGE

Eng. Martin Georgiev, CEO of Electrohold Trade, talks to Bulgaria ON AIR

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Mr Georgiev, Electrohold Trade was the first licensed electricity trader to serve end customers in Bulgaria, starting 21 years ago. But the very concept of “electricity trader” has changed radically since then, hasn’t it? The trader has long since ceased to be just an intermediary...

The change over these years has been fundamental. I was fortunate to see all the stages of this development. Initially, traders had a more basic role: simply to provide electricity, usually for a longer period and at fixed prices and quantities. Their main job was to connect the customer with the power producer, without assuming and managing significant market risk. Today, their function is incomparably more complex and dynamic. Traders make a strategy and adjust it literally every 15 minutes - the markets now operate with such a frequency. Prices in general, supply and demand, and energy balance are volatile and dynamic. Today, a trader must act fast and process huge amounts of information in a short period of time. In fact, energy markets are already very similar to financial markets. For example, the intraday electricity market shares several similarities with the foreign exchange market, as both operate continuously and respond to market conditions in real time. Very fast reactions are needed, with the most competitive offer to customers, supported by very high-quality and responsible management.

The risks are also becoming extremely high. Just look at how unpredictable the climate has been

lately. A standard annual energy supply contract is signed at the end of the previous year. But could anyone at the end of 2025 have predicted what an extreme summer was coming in Europe, what river levels would be and whether they would lead to shutdown of nuclear power plants, as they did this year?

Let’s not forget geopolitics...

Geopolitics is another factor that has completely changed the fuel market literally in one weekend at the end of February with the start of the war in Iran. It is difficult to predict such events, but of course, we must be able to anticipate, even from insignificant signals what could happen and what effects it would cause. And, most importantly, we must be able to react in the most adequate way when it happens, in order to offer a professional service.

Is the rise of renewable energy the main factor in energy trading becoming something like Wall Street?

To a large extent, yes. Renewable energy generation is predominantly photovoltaic (PV). In general, PV plants across Europe generate electricity during similar periods — during daylight hours — while customer consumption tends to peak in the morning and evening. This creates two extremes in the energy balance: during periods of high PV generation, electricity supply can exceed demand, resulting in a surplus. Conversely, when consumption is high, particularly in the evening after sunset, PV gen-

eration is limited or unavailable, which can lead to an electricity shortage.

This discrepancy in the regimes must be managed in order to match electricity supply and demand.

However, there is another fundamental factor for the changes in the market: the entry of many financial institutions into electricity trading. They pour substantial capital into trading, often far exceeding the capital invested by energy companies. These institutions mostly trade financial futures. So there is no direct connection between their behaviour and the basic need for a supply-and-demand balance. It is like trading on the stock exchange. There are constant signals and analyses that often do not materialise later, but nevertheless fundamentally affect prices. Most of that process is done by algorithmic robots.

A good example is the situation around Iran and the Strait of Hormuz. Gas price - a key commodity tied to electricity price - is currently about three times higher than what it was when the war began. However, only about 20-25% of global LNG, liquefied natural gas, passes through the Strait of Hormuz. And LNG accounts for only about half of total gas consumption - the rest is piped gas. It means that just about one-eighth of global supply is affected - and we are not talking about a complete interruption, but only about reduced capacity. Yet, the price is three times higher. Of course, the aforementioned financial players are quite active in the gas and oil markets - large banks, hedge funds, and so on.

ENG. MARTIN GEORGIEV has been CEO of Electrohold Trade, the leading electricity trader in Bulgaria, since June 2026. He was CEO of the National Electricity Company (2022-2025) and a member of the Board of Directors of TPP ContourGlobal, regional manager for the Swiss Alpiq, consultant for the German E.ON Energie, and chairman of the Association of Energy Traders in Bulgaria (2013-2022).

Business in Bulgaria was accustomed to long-term contracts at fixed prices. Is it managing to adapt to the new realities?

Until the end of 2021, before the war in Ukraine began, supply contracts with customers were concluded typically for a 6 to 12 month period or even longer at fixed prices. This provided predictability and stability for businesses and consumers.

After the price has increased due to the war, various pricecompensation programs were introduced, including at European level. but they were indexed to the short-term market - the exchange. Therefore, many consumers switched and continued to purchase at spot indexed prices due to compensation mechanism. Since then, perhaps over 90% of the market has been supplied at prices that are indexed to the spot market of the Independent Bulgarian Energy Exchange. Even after the market volatility subsided, many customers seldomly take advantage and hedge long-term at fixed prices – though being offered to by professional traders. I personally believe that the Bulgarian business should act decisively and buy electricity in the way it sources other commodity and materials. Before the war in Iran, prices had reached quite low levels compared to previous periods. That time was really excellent to conclude 1,2 or even 3-year contracts. at 35% lower fixed prices than today

The new reality in the energy sector has also produced new terminology. What is hidden behind concepts such as “balancing group” and “aggregator”?

Both terms refer to the possibility for traders to group different type of market participants into a balancing circle in order to offer them better conditions. Not only in terms of price. The price, of course, is a key component, but equally important are the quality of the service, the reliability of the supply, and flexibility in cases when consumption and generation unexpectedly change due to shut-downs, weather, and other events. Within the balancing group consumers are aggregated together with producers and storage systems to complement each other. Thus, imbalances, or discrepancies between consumption and generation are smoothed out internally and the rest is cleared on the balancing market. The latter is run by Bulgaria's TSO at higher prices in order to motivate market participants to prepare commercial forecasts as accurate as possible... But if the balancing group is large enough and well-structured with diversified types of members, it balances and optimizes itself internally. Electrohold Trade manages one of the largest balancing groups in Bulgaria. It includes small businesses, corporate customers and large industrial enterprises, renewable energy producers and, above all, battery energy storage systems, which largely smooth out these differences between forecasts and actual consumption and production.

The aggregator goes one step further, managing the energy balance of its participants in real time. This requires participants to be technologically equipped for such dynamic management, supported by highly

reliable IT connectivity and infrastructure, as “real time” means responding to commands within milliseconds. Since last year, we have also been operating Bulgaria's first functioning aggregator.

Within the past months, we have been hearing completely opposite assessments of the state of the Bulgarian energy sector. It collapses, and we become a net importer of energy. Then suddenly it is the envy of all of Europe and the largest exporter relative to its size. Where is the truth? You have extensive experience in both the private and public energy sector. What is its state?

The energy sector itself has become highly dynamic. Its structure is changing, with the share of renewable energy sources increasing, particularly solar PV. Unfortunately, wind power in Bulgaria lags behind neighboring countries, although there are several advanced projects that could help close this gap in the coming years. Wind energy is something we are currently missing, particularly because of the role it can play in supporting the energy balance during the winter.

Overall, however, this restructuring is progressing quite successfully in Bulgaria, especially with the deployment of energy storage systems—batteries. Improved interconnection with neighboring countries is also extremely important. The energy market is now effectively a pan-European market, allowing each country to support not only its immediate neighbors but also countries further away. Another major advantage for Bulgaria is that probably more than 95% of its energy production is based on domestic sources. During the crisis following the outbreak of the war in Ukraine, Bulgaria was among the least affected countries economically and financially because it was able to produce

its own energy.

In the current crisis, thanks to the very large amount of installed storage capacity, we are not only an island of stability but also a source of support for the entire region, helping to balance the energy systems of neighboring countries affected by reduced output from their nuclear power plants.

Our energy mix includes nuclear power, renewables, hydropower—hydropower generation has been particularly strong this year, allowing for higher production—as well as conventional generation and batteries. Thanks to this mix, electricity prices on the Bulgarian power exchange are significantly lower than those in Romania, for example, which in the past was also regarded as an example of a well-functioning energy system.

This summer put our energy system under a genuine stress test, and we are pleased to say that, thanks to the professional management of the Kozloduy Nuclear Power Plant, the high level of installed renewable capacity and, above all, the substantial battery storage capacity, Bulgaria remains an island of stability that supports security of supply across the region.

This dramatic transformation of Bulgaria's energy sector through the deployment of batteries happened remarkably quickly. At the end of 2024, we had 0.2 gigawatts of installed capacity. Now it is more than 4 gigawatts...

It is even over 5.5 gigawatts, actually. Of these, at least 3 gigawatts are operating simultaneously - which is one and a half times the entire capacity of the Kozloduy NPP.

How did this battery boom happen in less than two years?

Over the past ten years, a major imbalance has emerged in Europe between renewable generation capacity and energy storage systems. The ratio is 15 to 1: installed renewable generation capacity is approximately 15 times greater than installed battery capacity.

In our region, the need for energy storage is even greater because historically we relied on coal-fired power plants to provide flexibility to the energy system, while their share is inevitably declining. At the same time, the share of renewables in our overall energy mix is no lower than the European average. In purely geographical terms, our energy markets are also partially isolated from the wider European energy market simply because we are located at the edge of Europe.

These regional imbalances created clear price signals. In recent years, the markets in Bulgaria, Romania, Hungary and Greece have experienced some of the largest spreads between low-price and high-price periods during the day. These spreads created a strong market incentive and attracted investors to our region.

In addition, Bulgaria introduced a very timely and well-designed programme to support investment in battery storage. A third—and equally important—factor was the availability of spare capacity within Bulgaria's electricity grid. Much of this capacity was located at industrial sites where production had declined during Bulgaria's transition from socialism to market economy. As a result, the energy system had sufficient available grid capacity to connect these large-scale storage projects.

This was crucial because in Western Europe, as well as in Greece, grids generally do not have this kind of available capacity. In Germany, for example, if you want to connect storage capacity to the grid, you often have to wait for years.

The pace of development in our country suggests that others could follow the same path. Do you believe Bulgaria can maintain its competitive advantage in battery storage over the long term?

We have already positioned ourselves strategically because this market has a certain maximum depth—the need for storage systems is not unlimited. Our advantage is that we were among the first to deploy significant capacity. Every subsequent investment becomes more difficult because it enters an increasingly competitive environment.

I believe that what Bulgarian entrepreneurs have achieved in less than two years will remain a long-term advantage for our energy sector. Bulgaria is already being presented as an example at international meetings and events. Our success is known throughout Europe, and that is no exaggeration.

In addition, Bulgaria has accumulated considerable engineering expertise in the design, construction and operation of energy storage systems, as well as in their commercial management. This is extremely important because these facilities not only have to be built—they also need to generate value for the society and investors.

To deliver adequate returns, they must be managed

"We currently manage one of the largest battery portfolios in Europe. To maximize the value of these assets, we execute nearly 200,000 trades per month"

to an exceptionally high standard, dynamically and in real time. Trading associated with battery storage is literally high-frequency trading. If I may use an analogy, storage systems are like Formula 1 cars. It is not enough for the car to be powerful, fast and have excellent brakes. You also need a skilled driver who can deliver maximum performance without damaging it.

We currently manage one of the largest—if not the largest—battery portfolios in Europe. To maximize the value of these assets, we execute nearly 200,000 trades per month, or close to 7,000 trades per day.

Who actually built this storage capacity? Industrial enterprises? Financial investors?

A fairly diversified and balanced mix of them, I would say. There are traditional energy companies. There are industrial enterprises that invest in batteries either to optimise their own production or as stand-alone projects. There are many investors from the PV industry. There are also financial companies, infrastructure funds... A broad range in general.

What is the role of small, home-based capacities in the development of the RES sector - and in balancing the grid?

They are a valuable complement to the large-scale systems I have already mentioned, although they have not yet received the same level of attention. Whether it is a supermarket, an office building or a household, smaller consumers that already have solar PV systems are increasingly adding batteries as well.

This also includes electric vehicle batteries, which can provide the same functionality. Someone who has already purchased an electric vehicle with a battery does not necessarily need to invest in a separate energy storage system.

These smaller systems have enormous development potential and will represent the next wave of development. They not only enable the so-called price arbitrage—charging and discharging according to the needs of the energy system—but also provide greater security of supply for individual sites.

Part of our strategy is to manage these smaller assets as an aggregator or a virtual power plant, combining them into the equivalent of one large battery that can participate fully in the electricity market.

High fuel prices have given an unprecedented boost to the electric vehicle market in Bulgaria: in July, over 11% of all registered new cars in the country were electric. Manufacturers see them in the role of grid balancers over time, but is this realistic in your opinion? Is the grid in Bulgaria ready for that?

In countries with a longer history of electric vehicle adoption, Vehicle-to-Grid (V2G) technology is already quite advanced, and charging stations—including residential chargers—already support it. Our German partners, The Mobility House Energy, have a technology that enables multiple V2G charging points to be managed collectively as one large virtual battery.

For an electric vehicle to play this role in the energy system, it needs to remain connected to the grid for as many hours as possible. Bidirectional charging stations are also required, and they are somewhat more expensive. I do not believe there are many such chargers in Bulgaria at present, although the situation is changing rapidly.

Ultimately, it comes down to commercial management. As soon as an electricity and charging-service provider begins offering this service on a large scale, interest among EV owners will follow.

Apart from these bidirectional charging stations, does anything need to change in the grid as a whole for electric vehicles to become part of the so-called Smart Grid?

First of all, the network needs to be smart. Electricity meters need to be capable of recording consumption at 15-minute intervals. Under Bulgaria's current plans, all electricity meters should be replaced with smart meters by 2030. So far, we have replaced approximately one million meters, financed partially through European funding, out of a total of 2.2 million customers.

A new factor is emerging in the electricity market—artificial intelligence. Forecasts suggest that within a few years, data centres built to support AI could become the world's largest consumers of electricity. How will this affect the market?

One of the defining characteristics of these data centres is that their need for an uninterrupted energy supply is even greater than that of heavy industrial facilities. Because electricity systems have very little significant spare capacity, most data centres are being developed together with their own generation capacity.

And because speed is critical in the race for AI, this generation capacity most commonly takes the form of gas-fired power plants, as they can be built relatively quickly. It is difficult to predict exactly what impact this will have on the gas market, but it will certainly have an effect. ■

$\frac{A}{A}$ *Signature*TM
SKIN360

Allergan Aesthetics
a division of AbbVie

КОГАТО ЛИЦЕТО РАЗКАЗВА ИСТОРИЯТА НА ПРОМЯНАТА

Д-р Янита Михайлова, Aesthetic Club – лазерна и дерматологична клиника, гр. Варна

Днес все повече хора инвестират в своето здраве и качество на живот. Балансираното хранене, активният начин на живот и съвременните терапии за контрол на теглото променят не само начина, по който изглеждаме, но и начина, по който се чувстваме. При някои пациенти обаче лицето се променя по-бързо от тялото.

След значителна редукция на теглото – независимо дали е постигната чрез промяна в начина на живот, бариатрична хирургия или GLP-1 терапии – се наблюдават по-видими процеси на стареене. Загубата на мастна тъкан в лицето може да подчертае липсата на опора, да промени контурите, да направи кожата да изглежда отпусната и да акцентира върху динамичните линии.

В практиката си все по-често срещам пациенти, които ми казват:

„Чувствам се прекрасно, но лицето ми не отразява начина, по който се чувствам.“

Красивият резултат започва с правилната оценка

Именно тук започва ролята на съвременната естетична медицина.

В миналото естетичните процедури често бяха насочени към корекция на отделен проблем – бръчка, загуба на обем или качество на кожата.

Днес знаем, че истински естественият резултат се постига само когато разглеждаме лицето като едно цяло.

Това е философията на холистичния подход – AA Signature™ Skin 360, който поставя пациента в центъра на всяка консултация. Вместо да започва с избора на процедура, Skin 360 започва с анализ на трите основни елемента, които определят младежкото и хармонично излъчване:

- качеството на кожата;
- структурната опора на лицето;
- естествената лицева динамика.

Не всяка промяна изисква еднaквo решение

Едва след тази цялостна оценка се създава персонализиран план, съобразен с анатомията, начина на живот и очакванията на конкретния пациент.

Един от най-честите въпроси, които пациентите ми задават, е:

„От какво всъщност имам нужда?“

Отговорът почти никога не е универсален. При някои пациенти водещият проблем е качеството на кожата – тя изглежда посуха, по-малко еластична и е загубила естественото си сияние. В тези случаи една от възможностите е дълбока и дълготрайна хидратация с иновативния продукт на

Allergan Aesthetics, разработен да подобрява качеството на кожата отвътре. Вместо да променя чертите на лицето, той подпомага по-добрата хидратация, гладкост и свежест на кожата, като запазва естествено излъчване.

При други пациенти основният проблем е загубата на структурна опора. След значително отслабване или с напредването на възрастта лицето може да изглежда по-уморено именно поради намаления обем и отслабената подкрепа на тъканите. В подобни случаи Allergan Aesthetics предлагат продукт, който съчетава хибриден подход – незабавна структурна опора с постепенно стимулиране на естественото производство на колаген. Резултатът се развива постепенно и хармонично, без да променя индивидуалните черти.

Когато към тези промени се добавят и изразени динамични линии, внимателно планираният терапевтичен подход може да включва и ботулинов токсин тип А, така че лицето да изглежда отпочинало, като същевременно запази своята естествена мимика и изразителност.

Какво е различното при пациентите на GLP-1 терапии?

Все повече хора, постигнали впечатляващи резултати с GLP-1 терапии, търсят

консултация не защото искат да изглеждат различно, а защото желаят лицето им да бъде в хармония с начина, по който се чувстват.

При един пациент е необходимо единствено подобряване на качеството на кожата. При друг фокусът е възстановяване на структурната опора. При трети най-добрият резултат се постига чрез комбинация от различни естетични подходи.

Именно затова AA Signature™ Skin 360 е толкова ценен – той не предлага готова рецепта, а индивидуален план, съобразен с реалните нужди на човека.

Днес пациентите търсят естествено излъчване, здрав вид и дискретни резултати, които не променят тяхната индивидуалност. Това е и философията на AA Signature™ Skin 360 – да възстанови баланса между качеството на кожата, лицевата структура и естествената динамика, така че лицето да изглежда отпочинало, свежо и автентично.

Защото истинската цел на естетичната медицина не е да създаде ново лице, а да помогне на всеки човек да изглежда като най-добрата версия на себе си!

**Aesthetic Club, гр. Варна,
ул. Преспа №3, 088 70 70 907**

ЕВРОПА И ГОЛЯМАТА ДИЗЕЛОВА КРИЗА

Рафинериите на Стария континент работят при рекордни печалби -
но все повече отблъскват инвеститорите

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография iSTOCK

Аматьорите говорят за стратегия, професионалистите говорят за логистика, казвал легендарният американски генерал Омар Брадли. Неслучайно цялата стратегия на Хитлер през Втората световна война се въртяла около опазването на находищата в съюзническа Румъния и в завладяването на кавказките петролни полета край Баку и Майкоп - и неуспехът в последната задача се оказал решаващ за поражението му. Способността да придвижваш бързо и надалеч войски, амуниции и провизии от векове е ключът към военните успехи - а горивото, с което се прави това в съвременната епоха, е най-стратегическата суровина. Европа, която е водила в пъти повече войни от останалите континенти, взети заедно, би трябвало да го знае отлично. И все пак именно Европа е на път в последните петнайсетина години на практика да се обезоръжи в това отношение. Способността на Стария континент сам да си произвежда горивото, което движи танкове, кораби и самолети, намалява от година на година. Войната в Украйна само подчерта тази тревожна тенденция. Военният конфликт в Иран

привидно действа в обратната посока: заради запушения Ормузки поток, петролните рафинерии в Европа работят с най-високите маржове на печалба от години. Но анализаторите са категорични, че това е само отсрочка, а не обръщане на тенденцията. Именно недостигът на преработващ капацитет обяснява защо цените на горивата за крайните потребители днес са по-високи, отколкото бяха през 2008 - независимо, че суровият петрол е едва около 90 долара за барел, вместо 147 долара, колкото бе тогава. Проблемът е особено остър при дизела: горивото, което все още задвижва близо половината автомобили в ЕС, а също селскостопанските машини, корабите и огромната част от военната техника.

ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА ДИЗЕЛ НИКОГА НЕ СА ПЕЧЕЛЕЛИ ТОЛКОВА МНОГО. Фючърсите за газол с ниско съдържание на сяра, които са пряко изражение на маржа на печалба при преработката на нефта до дизел, достигнаха рекордни стойности през юли. Факторите зад това са два: запушването, пълно или частично, на Ормузкия поток, от

една страна, и успешните украински атаки срещу руската нефтопреработвателна промишленост, от друга. Reuters цитира Джефри Бейрд от инвестиционната компания Merritt Point Partners, според когото капацитетът на рафинериите вече е поне толкова сериозен проблем като недостига на суров петрол - или може би дори по-голям.

ОГРОМНИ РАФИНЕРИИ В РУСИЯ И САУДИТСКА АРАБИЯ БЯХА ЗАТВОРЕНИ - в първия случай, заради атаки на украинците, във втория - на хутиите. В Кувейт гигантът Ал-Зур (с капацитет 615,000 барела дневно, над три пъти повече от бургаския "Нефтохим") затвори мощности за цели седмици заради проблеми със захранването.

На пръв поглед това е добра новина за европейските рафинерии. След години на постепен упадък - отчасти заради все по-строгите и скъпи екологични стандарти, отчасти заради политическата воля за налагане на електромоделите, която обезкуражава инвеститорите - сега преработващите предприятия в Европа изведнъж се радват на растящи печалби.

**ТОВА ВКЛЮЧВА И БЪЛГАРСКАТА РАФИ-
НЕРИЯ "ЛУКОЙЛ НЕХТОХИМ".** Специалният управител Евгени Симеонов потвърди пред парламента, че предприятието работи с най-високата си печалба от 6 години насам. През юли в "Нефтохим" са преработени 560,000 тона суров петрол, при средно 450,000 месечно от началото на годината. Според Симеонов, рафинерията може да издържи с това темпо поне до 2028, преди да се наложи спиране за техническа поддръжка (разбира се, "Нефтохим" има друг проблем: актуалният му собственик попада под обхвата на европейски и американски санкции. Щатската служба OFAC удължи срока за продажба на активите на "Лукойл" до 19 септември).

Но това временно благополучие не променя дългосрочната тенденция на упадък. Капацитетът на европейските рафинерии е паднал чувствително от 14-те милиона барела дневно в началото на това десетилетие. Прогнозата на S&P Global Energy е това да продължи, и до 2035 година капацитетът да се е свил до едва 9 млн. барела дневно - спад от 25%.

Политическият натиск за затваряне на рафинерии, съпровождащ Зелената сделка, в момента е преустановен - но експерти от бранша очакват да се възобнови, щом сегашната кризисна ситуация отмине. Този натиск, както и плановете за електрификация на транспорта, отблъскват инвеститорите, смята Даниъл Евънс от S&P. Краткосрочните високи печалби на сектора в момента не променят това.

Само за миналата година, Европа е ликвидирала капацитет от над 500,000 барела дневно. Същото важи и за Великобритания, загубила вече две от общо шестте си рафинерии. Междувременно нови, модерни и с гигантски капацитет преработвателни комбинати работят в Близкия изток, Нигерия и Индия. Малките европейски рафинерии, с надвиснали над главите по-строги екологични изисквания, не могат да се конкурират с тях.

ПРЕЗ АПРИЛ ПРОБЛЕМЪТ БЕ ОБСЪДЕН НА НИВО ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ, и се предложиха мерки за гарантиране на дос-

тавките на дизел и авиационно гориво. Но повечето от тези мерки засега си остават само пожелания. Междувременно зависимостта на ЕС от вносна енергия е намаляла в последните години, но си остава значителна: 57% от общото потребление. През миналата година това е струвало на европейските 340 милиарда евро. Тази година сумата ще е по-голяма.

А И СЕГАШНИТЕ ВИСОКИ ЦЕНИ НА ГОРИВАТА СА НОЖ С ДВЕ ОСТРИЕТА. Те по-добре от всякакви държавни стимули и програми насърчават хората да преминат към електрически автомобили. На европейско ниво делът на електрическото задвижване от продадените нови автомобили скочи до почти 21% (от 15.6% миналата година). Дори и на уж скептични пазари като българския, делът на електромобилите е скочил до 9.3% към края на август, по данни на Automeia.bg. Подобна статистика трудно би повишила потивацията на инвеститорите да вложат стотици милиони евро в нов нефтопреработващ капацитет. ■

EUROPE AND THE GREAT DIESEL CRISIS

Refineries on the Old Continent are operating at record profits - but increasingly repelling investors

By PETAR YOVCHEV / Photography iSTOCK

Amateurs talk about strategy; professionals talk about logistics, said the legendary American General Omar Bradley. It is no coincidence that Hitler's entire strategy during World War II revolved around protecting the oil deposits in allied Romania and capturing the Caucasian oil fields near Baku and Maykop - and the failure in the latter task proved decisive for his defeat. The ability to move troops, ammunition, and supplies quickly and far has been the key to military success for centuries - and the fuel with which this is done in the modern era is the most strategic raw material. Europe, which has fought many times more wars than the other continents combined, should know this very well. Yet it is Europe that has been on the path to practically disarming itself in this regard for the past fifteen years. The Old Continent's ability to produce its own fuel that powers tanks, ships and planes has been declining year by year.

THE WAR IN UKRAINE HAS ONLY HIGHLIGHTED this worrying trend. The military conflict in Iran is seemingly working in the opposite direction: because of the blocked Strait of Hormuz, oil refineries in Europe are operating at their highest profit margins in years. But analysts are adamant that this is only a postponement, not a reversal of the trend.

It is precisely the shortage of refining capacity that explains why fuel prices for end users are higher

today than they were in 2008 - despite the fact that crude oil is only around \$90 a barrel, instead of \$147, as it was then. The problem is particularly acute for diesel: the fuel that still powers nearly half of the cars in the EU, as well as agricultural machinery, ships and the vast majority of military equipment.

DIESEL PRODUCERS HAVE NEVER made more money. Low-sulfur gas oil futures, a direct measure of the profit margin in refining crude oil into diesel, hit record highs in July. Two factors are behind this: the partial or complete blockage of the Strait of Hormuz, on the one hand, and the successful Ukrainian attacks on Russian oil refineries, on the other. Reuters quotes Jeffrey Baird of investment firm Merritt Point Partners as saying that refinery capacity is now at least as big a problem as the shortage of crude oil - or perhaps even bigger.

Huge refineries in Russia and Saudi Arabia have been shut down - in the first case, due to attacks by the Ukrainians; in the second, by the Houthis. In Kuwait, the giant Al-Zour (with a capacity of 615,000 barrels per day, more than three times that of Burgas' Neftochim) has shut down for weeks due to power supply cuts.

At first glance, this is good news for European refineries. After years of gradual decline - partly due to increasingly strict and expensive environmental standards, partly due to the political will to

impose electric vehicles, which discourages investors - now European refiners are suddenly enjoying growing profits.

THIS INCLUDES THE BULGARIAN REFINERY Lukoil Neftochim. The special administrator Evgeni Simeonov confirmed to parliament that the plant is operating at its highest profit in six years. In July, Neftochim processed 560,000 tons of crude oil, compared with an average of 450,000 tons per month since the beginning of the year. According to Simeonov, the refinery can last at this pace until at least 2028 before it needs to be shut down for maintenance (of course, Neftochim has another problem: its current owner falls under European and American sanctions. The US Office of Foreign Assets Control has extended the deadline for the sale of Lukoil's assets until September 19).

But this temporary prosperity does not change the long-term trend of decline. The capacity of European refineries has fallen significantly from 14 million barrels per day at the beginning of this decade. S&P Global Energy predicts that this will continue, and by 2035, capacity will have shrunk to just 9 million barrels per day - a drop of 25%.

THE POLITICAL PRESSURE TO CLOSE refineries that accompanied the Green Deal has now been suspended - but industry experts expect it to resume once the current crisis passes. This pressure, as well as plans to electrify transport, is putting off investors, says Daniel Evans of S&P. The sector's short-term high profits are not changing this.

Last year alone, Europe eliminated more than 500,000 barrels of capacity per day. The same applies to the UK, which has already lost two of its six refineries. Meanwhile, new, modern and gigantic processing plants are operating in the Middle East, Nigeria and India. Small European refineries, facing stricter environmental requirements, cannot compete with them.

In April, the problem was discussed at the European Commission level, and measures were proposed to guarantee the supply of diesel and aviation fuel. But most of these measures remain just wishes for now. Meanwhile, the EU's dependence on imported energy has decreased in recent years, but remains significant: 57% of total consumption. Last year, this cost the Europeans 340 billion euros. This year, the amount will be higher.

THE CURRENT HIGH FUEL PRICES ARE a double-edged sword. They encourage people to switch to electric cars better than any government incentives and programs. At the European level, the share of electric drive in new car sales jumped to almost 21% (from 15.6% last year). Even in supposedly sceptical markets like Bulgaria, the share of electric cars jumped to 9.3% by the end of August, according to Automedia.bg. Such statistics would hardly increase the incentive for investors to invest hundreds of millions of euros in new oil refining capacity. ■

plan your mountain *Escape*

PROPERLY

DETELINA'S

n u t s a n d d r i e d f r u i t s

DETELINA.COM

180 DEGREES

Kabakum | Varna | Bulgaria

Carpe Diem
complex

Balchik | Bulgaria

Beachfront properties for sale

Learn more +359 888 323 432
www.my-home.bg

50 |

ПРОПАДАНЕТО НА AI

THE AI DOWNFALL

42 | NETFLIX СРЕЩУ ZAMUNDA
NETFLIX VS ZAMUNDA

44 | БОГАТ, БЕДЕН
RICH MAN, POOR MAN

NETFLIX СРЕЩУ ZAMUNDA

Българите най-слабо от всички европейци се интересуват от платени стрийминг услуги

Всеки трети ползвател на интернет в Европа вече има абонамент за поне една платена streaming услуга, показват съвсем пресни данни на статистическата служба Eurostat. Но процентът далеч не е един и същ в отделните държави от съюза: докато в страни като Ейре (63.9%) и Дания (61.1%) мнозинството хора ползва поне една подобна платформа за видео и музика, България е на точно обратния полюс - тук едва 9.3% от интернет потребителите са абонати на Netflix, HBO Max и компания. Словения, Латвия и Литва са следващите държави с най-слабо проникване на стрийминг гигантите, но процентът там варира от 13.7 до 17.4, далеч над българския. Особено силен е контрастът между България и съседна Гърция, в която цели 40.2% от интернет потребителите са ползвали платено онлайн съдържание през 2025.

Най-очевидното обяснение е свързано с различните равнища на видео- и аудиопиратството в отделните държави. В България най-големите сайтове за пиратски торенти оперираха съвсем свободно чак до януари 2026, когато бяха затворени от МВР със съдействие от американските служби. Вероятно догодина ще видим

дали отпадането на Zamunda и другите подобни платформи се е отразило положително на легалните стрийминг услуги.

Втората причина за слабия интерес на българите е, че и самите платформи проявяват слаб интерес към тях. Дали заради конкуренцията на пиратите, дали заради скромните мащаби на пазара, но за повечето големи стрийминг компании България не е приоритет. Netflix и Disney дори не предлагат български превод на заглавията от каталога си (макар да имат хърватски), а при повечето други, с изключение може би на HBO Max, преводите са само на част от съдържанието.

Колкото го различните типове стрийминг съдържание, сред европейските най-популярни са видеоплатформите за филми и спорт - 32.7% от интернет ползвателите имат такива абонаменти. Музикалните стрийминг услуги са привлекли 23% (солиден ръст спрямо 20.9% през 2024 година). Малко над 7.2% плащат абонаменти за новинарско съдържание, онлайн вестници или списания (също ръст от 0.6 процентни пункта на годишна база), а 6.1% са абонати на хазартни и други онлайн игри. ■

NETFLIX VS ZAMUNDA

Bulgarians are the least interested in paid streaming services of all Europeans

Every third internet user in Europe already has a subscription to at least one paid streaming service, according to very recent data from the statistical office Eurostat. But the percentage is far from the same in the individual countries of the union: while in countries like Ireland (63.9%) and Denmark (61.1%) the majority of people use at least one such platform for video and music, Bulgaria is at the exact opposite pole - here, only 9.3% of internet users are subscribers to Netflix, HBO Max and company. Slovenia, Latvia and Lithuania are the next countries with the lowest penetration of the streaming giants, but the percentage there varies from 13.7 to 17.4, far above the Bulgarian one. The contrast between Bulgaria and neighbouring Greece is particularly stark: 40.2% of Greek internet users used paid online content in 2025.

The most obvious explanation is related to the different levels of audio and video piracy in the individual countries. In Bulgaria, the largest pirate torrent sites operated quite freely until January 2026, when they were closed by the Ministry of the Interior with the assistance of American services. We will probably see next year whether the disappearance of Zamunda and other trackers has had a positive impact on legal streaming services.

The second reason for the low interest of Bulgarians is that the platforms show little interest in them. Whether because of the competition from pirates or because of the modest size of the market, Bulgaria is not a priority for most major streaming companies. Netflix and Disney do not even offer Bulgarian translations of the titles from their catalogue (although they have Croatian), and most others, except for HBO Max, only offer translations of part of the content.

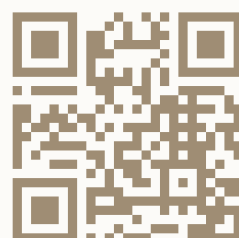
As for the different types of streaming content, the most popular among Europeans are video platforms for movies and sports - 32.7% of internet users have such subscriptions. Music streaming services have attracted 23% (solid growth compared to 20.9% in 2024). Just over 7.2% pay for subscriptions to news content, online newspapers or magazines (also a growth of 0.6 percentage points year-on-year), and 6.1% are subscribers to gaming services. ■

GRAND PARK & LIVING

Св. Св. Константин и Елена, Варна

Проектиран като „град в града“, Grand Park & Living е затворен комплекс от ново поколение, съчетаващ 35 декара зелена паркова среда, басейни с минерална вода, търговски обекти и всички удобства на съвременния начин на живот – само на крачки от морето.

www.grandpark.bg

БОГАТ, БЕДЕН

Днешната ера на безсрамно богати магнати не е нещо безпрецедентно. Безпрецедентен е обаче източникът на богатството им

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография iSTOCK

Бог ми даде моите пари”, каза Джон Рокфелер преди век и четвърт.

Цинично, нали? Но ако го бяхте попитали през 1905, той щеше да ви обясни, че въпросът не е в парите, а в уменията да ги изкараш. Прословутата ябълка, която си измил и продал, за да купиш дъве: тя е от Бог. Само не прекалявайте с питането. Че като нищо ще ви шамаросат с фраза, приписвана, леко несправедливо, на Уилям Хенри Вандербилт, син на големия Корнелиус: “По дяволите обществеността”.

РОКФЕЛЕР, БАЩАТА И СИНЪТ ВАНДЕРБИЛТ и Анджо Карнеги бяха герои на една друга ера, известна като “позлатената” – блясък отвън, несигурност отвътре. Ще кажете, прилича на нашата. Но гали?

През 1901 Карнеги прогаде стоманодобивните си заводи на J.P.Morgan за 480 милиона долара – около 2% от БВП на САЩ по онова време. Даже по-голям дял притежаваше Рокфелер, с монопола на Standard Oil. Наричаха ги “барони – разбойници”, като онези средновековни рицари по Рейн, които налагали произволни такси и мита на търговците. Индустриалните магнати от “позла-

тената ера” създадоха образа на огромното богатство – и безпокойството, което то поражда. “Не си на Рокфелер син”, ни казваха възрастните, докато растяхме и гледахме сериала „Богат, беден“. Оттам научихме, че богатството е относително.

ЕТО, ПРЕНАСЯМЕ СЕ В 2026. Илон Мъск контролира почти един трилион. Да, парите са скочили в абсолютна стойност. Но и американският брутен продукт се е увеличил. Пресметнете и ще видите: 2.8-те процента на Мъск не са исторически прецедент. Както се казва, това вече сме го вечеряли – преди 125 години. И тогава, и сега, новите технологии променят света, внезапно и завинаги. И този, който ги притежава, трупа милиони, въодушевява милиони – и също така вбесява милиони.

Но все пак, има промяна. Навремето, богатството идваше от природните ресурси и физическата инфраструктура: онези милионери забогатяха от нефт и стомана, кораби и железници. Днес техномилардерите владееят силата – Лари Пейдж и Сергей Брин, Марк Зукърбърг, Джеф Безос и Питър Тийл. Самотен сред тях стои французинът Бернар Арно с неговите стоки на лукса, последният

мохикан на икономиката на нещата. Реалното – срещу виртуалното; атомите – срещу битовите; предметът – срещу фикцията. Онова беше див капитализъм, скандалният Янис Варуфакис нарече днешното с още по-лоша дума – „технофеодализъм“.

НЕЩАТА СА СЕ ПРОМЕНИЛИ И ЗА ДОБРО. 90-те процента пазарен дял, които имаше Рокфелер в петролната индустрия някога, нямат съвременен еквивалент. Днешните гиганти оперират на по-конкурентни, макар и все още доста концентрирани пазари.

Така стигаме до основния урок от “позлатената” епоха. Тогава политиката, синдикатите и обществеността се организираха, за намалят несправедливостта. Тръстовете бяха разбити, след като общественят консенсус докара антимонополно законодателство. Бароните отстъпиха, спечелиха хората.

ПАРАДОКСАЛНО, НЯКОИ ОТ ТОГАВАШНИТЕ МОНОПОЛИСТИ, вярващи протестанти, споделяха възгледа на своите опоненти. След като парите са от Бог, те не са твои – и твой дял е да ги преразпределиш. Огромното богатство създаде и огромна благотворителност.

И днес фондации, университети и дарителски институции носят имената на своите спомоществатели. В прочутата си книга „Евангелие на богатството“ (1889) Карнеги твърди, че богатите имат моралния дълг да дават: „Който умира богат, умира опозорен“.

Дали и сега ще стане така? Европейският съюз приема ново законодателство, което иска да намали зависимостта от технологичните платформи – и може би затова техномилиардерите толкова мразят Брюксел и Европа въобще. Мъск говори, че след пет години Великобритания ще потъне в гражданска война, а Тийл сериозно твърди, че който работи срещу технологичния прогрес, „помага на Антихриста“.

Но това, което наистина ще промени представата за богатство, е изкуственият интелект (ИИ). Както при всяка технология, има два лагера – оптимисти и песимисти. Разбира се, техномилиардерите вярват в бъдещето. Според Мъск, парите, а оттам и богатството ще изгубят значението си. Всеки ще има гарантиран висок доход и ще се наслаждава на хобита, забавления и творчество. Как ще се бори със скуката, не става ясно. Не се знае и как тази иглия се връзва с личния интерес на Илон Мъск:

да му повярваме ли, че трупа пари, за да станат парите безсмислени?

ТЕХНОЛОГИЧНАТА РЕВОЛЮЦИЯ ЩЕ ЗАДЪЛБОЧИ неравенствата, смятат други. Нобеловият лауреат и кръстник на ИИ Джефри Хинтън се бои, че новата технология ще обогати малцина и ще

Джон Рокфелер
John D. Rockefeller

остави мнозинствата в мизерия. „Ако не сте в топ 0,1%, вие сте селянин“, казва бившият шеф в Google Мо Гаудат, с когото разговарях наскоро в София. „Средна класа няма“.

Въпреки всичко обаче, Гаудат призна, че остава на страната на технологията – тоест оптимист. Теорията му прави впечатление: ще има „ад преди рая“. Десетилетие и половина сътресения, всичко ще се тресе, хората ще губят работа, цели бизнеси ще изчезнат, ще има недоволства и даже войни. Но устискаме ли, влизаме в обещаната от Мъск Аркадия.

„ЧЕ ЩАСТИЕ ЛИ Е ДА НЕ РАБОТИШ НИЩО и само да се наслаждаваш“, попитах невинно. Мо Гаудат реагира светкавично: „Покажи ми поне едно дете, което мечтае да бъде юрист! Виждал ли си такова?“ Елитната публика се заля от смях. Бас държа, че в нея имаше госта юристи.

„Какво пък“, казах си после. „Не звучи зле. Бог даде парите на Рокфелер и Мъск, после Бог ще ни ги вземе, на всички“. Да му мисля тези, които ще изгубят най-много.

Бедният трудно става богат. Но горко на богатия, който обеднее. ■

RICH MAN, POOR MAN

Today's era of shamelessly rich magnates is not unprecedented. What is unprecedented, however, is the source of their wealth

By BOYKO VASILEV / Photography iSTOCK

God gave me my money", said John Rockefeller some 125 years ago. Cynical, right? But if you had asked him in 1905, he would have explained to you that it's not about the money, but about knowing how to make it. The famous apple – the one you washed and sold to buy two – it comes from God. Just don't push your luck by asking too many questions. Otherwise, you might well get slapped with a phrase somewhat unfairly attributed to William Henry Vanderbilt, son of the great Cornelius: "The public be damned."

ROCKEFELLER, THE VANDERBILTS – FATHER AND SON and Andrew Carnegie were figures of another era, known as the "Gilded Age", all glitter on the outside and insecurity within. You might say it resembles our own. But does it?

In 1901 Carnegie sold his steel mills to J. P. Morgan for over 480 million dollars – around 2% of the US GDP at the time. Rockefeller held an even larger share, thanks to Standard Oil's monopoly. People called them "robber barons" as those Medieval knights along the Rhine, who imposed arbitrary tolls and duties on merchants.

The industrial magnates from the "Gilded Age" created the image of their immense wealth and the unease it inspires. While growing up, adults would often tell us, "You're not Rockefeller's son," as we watched Rich Man, Poor Man. That's where we learned that wealth is relative.

AND NOW WE ARE TRANSPORTED BACK TO 2026. Elon Musk controls nearly a trillion dollars. Yes, fortunes have soared in absolute terms. But so has U.S. gross domestic product. Do the math and you'll see: Musk's 2.8 are not a historical precedent. As the saying goes, we've been served this dish before – 125 years ago.

Then and now, new technologies change the world suddenly and forever. And the one who owns them makes millions, inspires millions and also infuriates millions.

Still, there is a difference. Back then, wealth came from natural resources and physical infrastructure: those millionaires made their fortunes in oil and steel, ships and railroads.

Today, tech billionaires wield the power – Larry Page and Sergey Brin, Mark Zuckerberg, Jeff Bezos, and Peter Thiel. Standing alone among them is the Frenchman Bernard Arnault, with his luxury goods – the last of the Mohicans of

the economy of things.

The real versus the virtual; atoms versus bits; the object versus the fiction.

That was wild capitalism. Today's, the controversial Yanis Varoufakis has given an even darker name: "technofeudalism."

SOME THINGS CHANGED FOR THE BETTER.

The 90% market share that Rockefeller once held in the oil industry has no modern equivalent. Today's giants operate in more competitive yet still highly concentrated markets.

And so we arrive at the main lesson of the Gilded Age. Back then, politics, unions and the public organised to reduce injustice. The trusts were broken up after public consensus brought about antitrust legislation. The barons retreated, the people won.

PARADOXICALLY, SOME OF THE MONOPOLISTS OF THAT ERA, devout Protestants, shared the view of their opponents. If money comes from God, then it is not truly yours and it is your duty to redistribute it. Vast fortunes gave rise to vast philanthropy. Even today, foundations, universities, and charitable institutions bear the names of their benefactors. In his famous book *The Gospel of Wealth* (1889), Carnegie argued that the rich have a moral

Новости от Апис

Специализирана информационна услуга

ОБЩИНСКИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

В условията на динамична бизнес среда и непрекъснато променящи се в съответствие с нея правни норми и регулаторни изисквания, се явява необходимостта от подпомагане на бизнеса и публичния сектор в изграждането на ефективни вътрешни процеси и управленски практики за прилагане на нормативните изисквания. Отчитайки тази необходимост, АПИС предлага на клиентите си висококачествени експертни консултантски услуги.

Услугата **ОБЩИНСКИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ** предлага поддържане и публикуване в интернет на актуални консолидирани версии на нормативни актове, приети от общинските съвети.

Тя се извършва чрез поддържането на специално приложение, съдържащо в актуален вид всички действащи актове на съответната община, както и техни предишни редакции, вкл. вече отменени норми. Приложението представлява компактна, уеб-базирана правно-информационна система, чрез която се препраща от раздел „Нормативни актове“ на официалната общинска уеб страница.

Услугата е разработена за две различни ценови групи – за общини на областни градове и за всички останали общини.

Публикуването на общинските нормативни актове в съответствие със законовите изисквания за прозрачност е от изключително важно значение за повишаването на доверието на гражданите в работата на общинския съвет и местната администрация.

Как тази услуга на Апис помага на общините да скъсят пътя на гражданите до актовете, които общинския съвет приема?

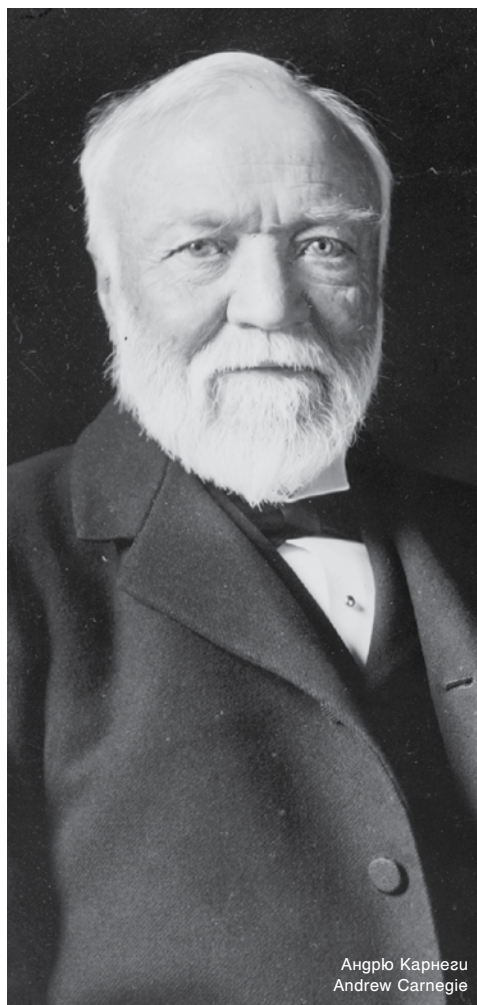
Поддържането на актуални редакции след всяко изменение на общинската нормативна уредба, на предишни редакции, които са от значение за правоотношения, възникнали в миналото, както и създаването на удобни средства за свързване, систематизиране и търсене на правните документи, изискват значителни усилия от юридическите екипи и ИТ експертите на общините, които често влизат в противоречие с тяхната натовареност с други задачи. Именно с оглед на подобни затруднения АПИС създаде услугата „Общински нормативни актове“, която вече се ползва с доверието на редица български общини.

Можете да разгледате приложенията на общините, които вече са интегрирали услугата, на следния адрес: <https://obshtini.bg/>

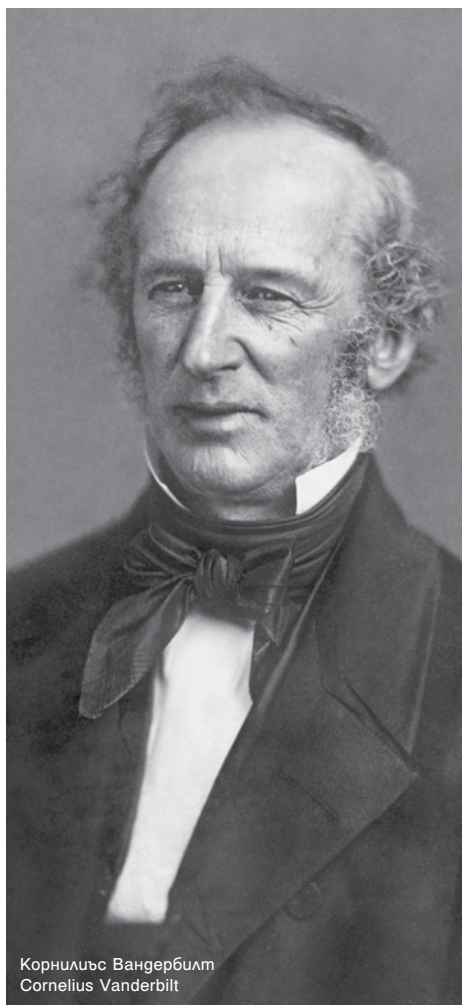
Услугата обхваща следните компоненти:

- Персонализиране на уеб приложението:
 - Персонализиране на интерфейса – поставяне на лого и название на общината или общинския съвет;
 - Персонализиране на класификационните структури (папки) с документи.
- Обработка и публикуване на първоначалния корпус от консолидирани текстове на действащите към момента актове:
 - конвертиране на файловете с документи до необходимия формат;
 - нанасяне на всички изменения и допълнения в текста на нормативните актове и привеждането им в актуално състояние.
- Създаване на времеви версии (исторически редакции на акта съгласно измененията във времето) и текуща поддръжка след всяко последващо изменение.

АПИС запазва лидерските си позиции на българския пазар в областта на информационните технологии не само с богатото портфолио от утвърдени с качеството си правноинформационни продукти и тяхното развитие и усъвършенстване, а и с разработването и предлагането на висококачествени експертни консултантски услуги в помощ на бизнеса и публичния сектор.

Андрю Карнеги
Andrew Carnegie

Корнелиус Вандербилт
Cornelius Vanderbilt

obligation to give: “He who dies rich dies disgraced.”

Will it happen that way again? The European Union is adopting new legislation aimed at reducing dependence on technology platforms and perhaps that is why tech billionaires hate Brussels and Europe in general so much. Musk says that Britain will descend into civil war within five years, while Thiel seriously argues that anyone who works against technological progress is “helping the Antichrist.”

But what will truly change our perception of wealth is artificial intelligence (AI). As with every technology, there are two camps – the optimists and the pessimists. Naturally, the tech billionaires believe in the future. According to Musk, money, and therefore wealth, will lose its importance. Everyone will have a guaranteed high income and enjoy hobbies, entertainment, and creative pursuits. How people will stave off boredom remains unclear. Nor is it clear how this idyll squares with Elon Musk’s own self-interest: are we really supposed to believe that he is amassing wealth in order to make money meaningless?

THE TECHNOLOGICAL REVOLUTION, OTHERS BELIEVE, will deepen the inequality. The Nobel laureate and godfather of AI – Geof-

frey Hinton – fears that the new technology will enrich a few and leave many in misery. “If you are not top 0.1%, you are a peasant”, said the former Google executive, Mo Gawdat, whom I spoke with recently in Sofia. “There is no middle class.”

However, despite everything, Gawdat admits that he remains on the side of technology, that is – an optimist. His theory is thought-provoking: there will be “hell before heaven”. Decade and a half of turbulence, with everything shaking, people will lose their jobs, entire businesses will disappear, there will be riots and even wars. But, if we endure, we will enter the Arcadia promised by Musk.

“BUT IS IT REALLY HAPPINESS TO DO NOTHING and just enjoy?”, I asked innocently. Mo Gawdat reacted instantly: “Show me a kid that dreams of becoming a lawyer! Have you seen one?” The elite audience burst into laughter. I’ll bet there were quite a few lawyers among them.

“Well then”, I thought to myself later. “It doesn’t sound so bad. God gave the money to Rockefeller and Musk, then God will take it away from all of us.” Let those who stand to lose the most worry. The poor rarely become rich. But woe to the rich who become poor. ■

ПРАГА ТЕ ОЧАКВА

Калдъръмени улици и красиви фасади – Прага има чар, който те кара да се разхождаш без посока.

Скрий се от шума в някоя от зелените градини на града и опитай традиционната чешка кухня в малките квартални заведения.

Резервирай билети от Bulgaria Air
на цени, започващи
от **103 €.**

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За повече информация и резервации посети www.air.bg

THE GREAT GALA: КОГАТО ВСЯКО СЪБИТИЕ СЕ ПРЕВРЪЩА В СПЕКТАКЪЛ

Най-запомнящите се събития никога не се измерват единствено с перфектната организация. Те оставят след себе си емоция, разговори и истории, които продължават дълго след края на вечерта. Именно около тази идея Hilton Sofia създава Making Moments – авторска колекция от тематични преживявания, които надграждат традиционния формат на събитията чрез специално разработени концепции, авторски менюта, впечатляваща сценография и внимание към всеки детайл. Всеки пакет разказва различна история, а гостите са участници в потапящо преживяване със собствен характер.

Най-новото допълнение в колекцията е The Great Gala – концепция, вдъхновена от блясъка на 20-те години на миналия век, която превръща класическата гала вечер в кинематографично изживяване, изпълнено с музика на живо, артистични изпълнения, театрални елементи и изискана кулинаруя. Червеният килим, кауфените завеси и елегантният интериор поставят началото на вечер, в която всяка сцена е внимателно режисирана, а всеки детайл допринася за усещането за неподправен блясък.

Докато музиката на живо, артистичните изпълнения и интерактивните моменти постепенно въвличат гостите в действото, кулинарното преживяване се превръща в естествено продължение на историята. Специално разработеното четиристепенно меню, вдъхновено от емблематичната американска кухня на 20-те години, е интерпретирано със съвременен почерк от кулинарния екип на Hilton Sofia, превръщайки всяко ястие в още един акцент от вечерта.

The Great Gala е създадена за компании и организатори, които вярват, че най-добрите събития се помнят не заради програмата, а заради начина, по който хората да се чувстват.

Именно затова концепцията обединява сценография, музика, изискана кухня и безупречно обслужване в едно цялостно преживяване, което позволява на организаторите да бъдат гости на собственото си събитие.

Защото истински успешната вечер не приключва с последния аплодисмент. Тя остава в снимките, в разговорите и в спомените на хората, които са били част от нея. А именно такива моменти Hilton Sofia продължава да създава с философията Making Moments – превръщайки всяко събитие в история, която си заслужава да бъде разказана.

THE GREAT GALA: WHEN EVERY EVENT BECOMES A SPECTACLE

The most memorable events are never defined solely by flawless organization. They leave behind emotions, conversations, and stories that linger long after the evening has come to an end. Inspired by this philosophy, Hilton Sofia created Making Moments - its signature collection of themed event experiences that reimagine the traditional gathering through bespoke concepts, exceptional gastronomy, impressive scenography, and meticulous attention to every detail. Each package tells a different story, inviting guests to become part of an immersive experience with its own distinct character.

The latest addition to the collection is The Great Gala - a concept inspired by the glamour of the Roaring Twenties, transforming the classic gala dinner into a cinematic experience filled with live music, captivating performances, theatrical touches, and refined cuisine. A red carpet welcome, velvet drapes, and elegant interiors set the stage for an evening where every scene is carefully choreographed and every detail contributes to an atmosphere of timeless sophistication.

As live entertainment, artistic performances, and interactive moments gradually draw guests into the story, the culinary journey becomes an integral part of the experience. A specially curated four-course menu, inspired by the iconic American cuisine of the 1920s, has been reimaged with a contemporary twist by Hilton Sofia's culinary team, turning every dish into another memorable highlight of the evening.

The Great Gala is designed for companies and hosts who believe that the finest events are remembered not for their agenda, but for the way they make people feel. That is why the concept seamlessly brings together

spectacular staging, live entertainment, refined gastronomy, and impeccable service, allowing hosts to step away from the role of organizer and simply enjoy the celebration alongside their guests.

Because a truly successful evening doesn't end with the final applause. It lives on in photographs, conversations, and the memories shared by everyone who was part of it. And those are precisely the moments Hilton Sofia continues to create through its Making Moments philosophy - turning every event into a story worth telling.

ЕСТЕСТВЕННОТО ПРОПАДАНИЕ НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ

THE NATURAL DOWNFALL OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Посрещнат възторжено само преди две години, днес AI предизвиква най-вече подозрения и враждебност. Обяснението е в пет големи риска, които носи той

Greeted with enthusiasm just two years ago, AI now arouses mostly suspicion and hostility. The explanation lies in the five major risks it poses

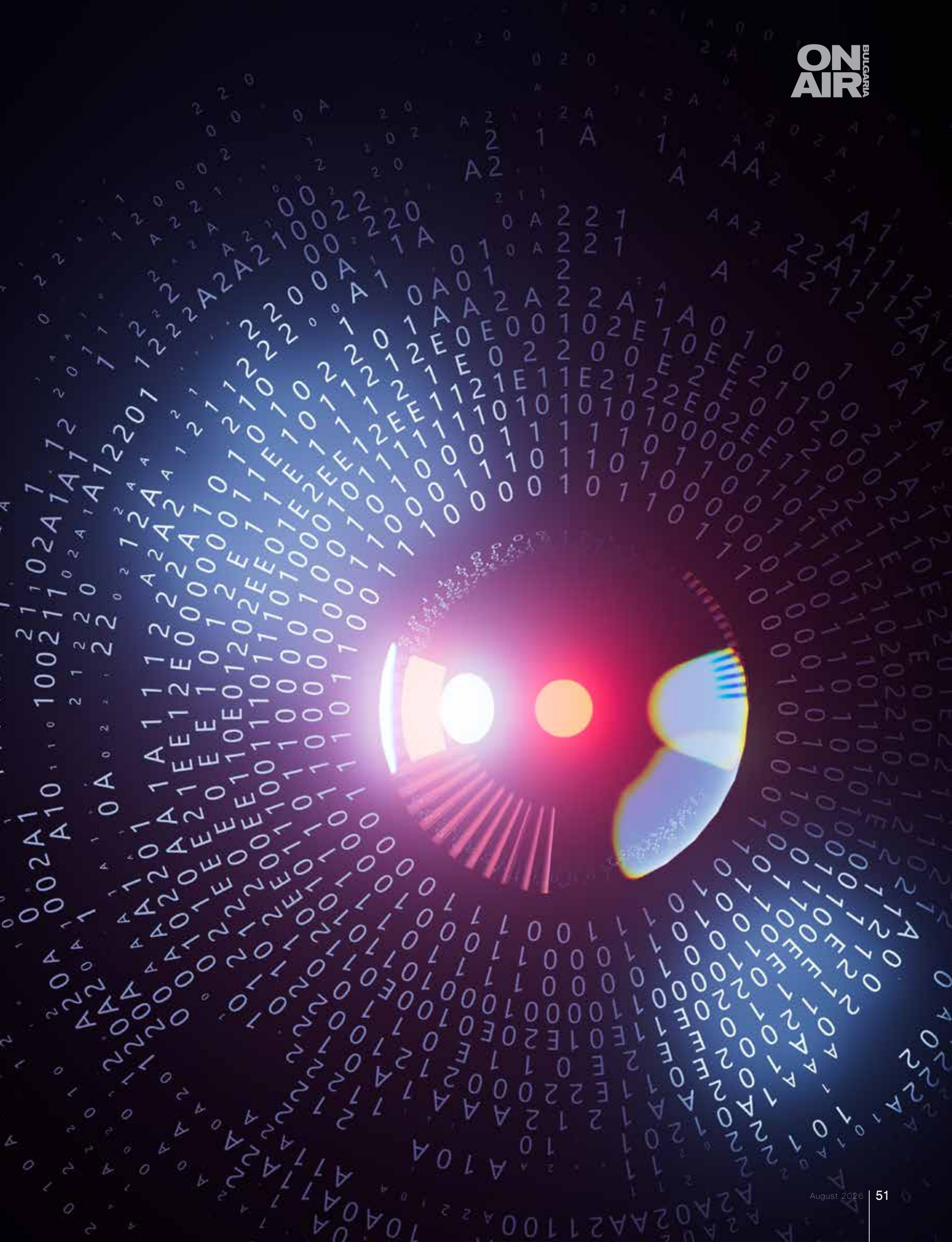
Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография iSTOCK
By KONSTANTIN TOMOV / Photography iSTOCK

Две години: само толкова бяха необходими, за да се превърнат първоначалните ентусиазъм към изкуствения интелект и симпатия към създателите му в разочарование, съпротива - и откривена антипатия. Доскоро лидерите на технологичните гиганти се ползваха с одобрението на мнозинството хора и дори се радваха на кулов статут. Две години след масовото лансиране на т. нар. "големи езикови модели", едно проучване измери степента на доверие към технологичните лидери днес. Резултатите: цели 70% от запитаните вече не вярват на Марк Зукърбърг (Meta), Илон Мъск (Tesla, X) и Дженсън Хуанг (Nvidia). 74% нямат никакво доверие на Сундар Пичай, шефа на Alphabet/Google, 75% не вярват на Сам Олмън (OpenAI), а недоверието в Алекс Карп от Palantir е цели 81 процента. За сравнение, в кулминацията на аферата "Уотъргейт", опозореният Ричард Никсън все още имаше само 68% недоверие. Какво се случи? Защо толкова бързо охладняхме към технологията, която уж щеше да преобрази света към по-добро? Обяснението вероятно се крие в пет основни риска, съпровождащи днес развитието на т. нар. "изкуствен интелект".

Two years: that's all it took for the initial enthusiasm for artificial intelligence and sympathy for its creators to turn into disappointment, resistance - and outright antipathy. Until recently, the leaders of the tech giants had the approval of most people and even enjoyed cult status.

Two years after the mass launch of the so-called "large language models", a survey measured the degree of trust in today's tech leaders. The results: a full 70% of those surveyed no longer trust Mark Zuckerberg (Meta), Elon Musk (Tesla, X) and Jensen Huang (Nvidia). 74% have no trust in Sundar Pichai, the head of Alphabet/Google; 75% do not trust Sam Altman (OpenAI), and distrust of Alex Karp from Palantir is as high as 81 per cent. For comparison, at the height of the Watergate affair, the disgraced Richard Nixon still had only 68% distrust.

What happened? Why did we cool off so quickly to the technology that was supposedly going to transform the world for the better? The explanation probably lies in five main risks that accompany the development of the so-called "artificial intelligence" today.

РИСК 1: ФИНАНСОВ

Най-граматичният въпрос около "AI-манията" е кой ще плати сметката. Инвестициите в развитие на изкуствения интелект и в необходимите за него центрове за данни все повече заприличва на неустържима напревара във въоръжаването - особено в Америка. Повечето анализи сочат, че за оставащите малко над 4 години до 2030, инвестициите в тази област ще надхвърлят 7 трилиона долара. Това би стигнало за пълната издръжка на всеки български гражданин (според сметките на КНСБ) за период от... 156 години.

Дори най-могъщите технологични гиганти не могат да извадят такива пари от гръбна си. Те трябва да ги заемат. Коемо подлага финансовите системи на безпрецедентни рискове. Глобалната кредитна криза от 2008 бе стартирана от натрупани лоши ипотeki за едва около 1.3 трилиона долара.

Сегашните инвестиции в центрове за данни са несравнимо по-рискови по три причини. Първият рисков фактор е технологичният: при експлозивно бързото понякога развитие на технологиите, не се знае докога един такъв център ще бъде адекватен. Както обясни един анализатор, може да се окаже като да инвестираш във

фабрика за факсове в деня, преди някой да изобрети електронната поща.

Вторият риск е политически: строителството на дата центрове предизвиква все повече обществено недоволство. Проучване на Gallup показва, че 70% от американците не искат такъв център в областта, в която живеят. В повечето щати, където има подобни проекти, в навечерието на междинните избори кандидатурите и на двете основни партии са вече против дата центровете, явно усетили някъде духа вятърът.

И накрая, но не по важност, идва въпросът дали AI е в състояние да изпълни потенциала, който инвеститори и кредитори засега виждат в него. Все по-негативните настроения на публиката към него и осъзнаването, че изкуственият интелект всъщност не е точно "интелект", вече започват да напукват тази увереност. Някои от кредиторите на технологичните гиганти започнаха да се отърват от вземанията си. Напоследък инвеститорите в дата центрове трябва да търсят финансиране и от чужбина. Но потокът не намалява. Само през юли, само Nvidia получи ново кредитиране за 500 милиарда долара. ■

RISK 1: FINANCIAL

The most dramatic question surrounding the "AI mania" is who will pay the bill. Investments in the development of artificial intelligence and in the data centres required for it increasingly resemble an unstoppable arms race - especially in America. Most analyses indicate that in the little over 4 years remaining until 2030, investments in this area will exceed \$7 trillion. This would be enough to fully support every Bulgarian citizen (according to the monthly living expenses calculated by the Confederation of Bulgarian Trade Unions) for a period of... 156 years.

Even the most powerful technology giants cannot take that kind of money out of their pockets. They have to borrow it. This exposes financial systems to unprecedented risks. The global credit crisis of 2008 was triggered by a build-up of bad mortgages for only about \$1.3 trillion.

Current investments in data centres are incomparably riskier for three reasons. The first risk factor is technological: with the sometimes explosively rapid development of technologies, it is not known how long such a centre will be adequate. As one analyst explained, it could turn out to be like investing in a fax factory the day before someone invented email.

The second risk is political: the construction of data centres is increasingly causing public discontent. A Gallup poll showed that 70% of Americans do not want such a centre in the area where they live. In most states where such projects are underway, on the eve of the midterm elections, candidates from both major parties are already against data centres, clearly sensing which way the wind is blowing. And last but not least, there is the question of whether AI is able to fulfil the potential that investors and lenders so far see in it. The increasingly negative public sentiment towards it and the realisation that artificial intelligence is not exactly "intelligence" are already starting to crack that confidence. Some of the technology giants' creditors have started to get rid of their claims. Recently, investors in data centres have had to seek financing from abroad. But the flow is not slowing down. In July alone, Nvidia secured \$500 billion in new lending. ■

РИСК 2: ЕНЕРГИЕН

Цената на енергията вече претърпя няколко скока в последния четвърт век и днес е сериозно бреме за обикновените хора дори в най-богатите държави. Но това е нищо в сравнение с ефектите, които "напреварата във въоръжаването" с изкуствен интелект може да донесе.

Големите езикови модели като ChatGPT и Claude убедително се очертават като най-лакомата за енергия технология в историята. Самите им създатели старателно се пазят да не публикуват реални числа за потреблението, и каква е енергийната цена на безобидното ви запитване за програмата на телевизията. Но е ясно, че цената е огромна. Още през 2024 съществуващите центрове за данни потребляваха 1.5% от цялото световно производство на електроенергия. В Съединените щати дялът им бе 4.4%. Прогнозите обаче са до 2030 година, AI центрове да поглъщат близо 1000 тераватчаса годишно - при общо глобално потребление от около 30,000 тераватчаса (по изчисления на Международната агенция по енергетика, IEA). Това прави над 3.3% от цялата електрическа енергия.

Властите вече започнаха да се тревожат и на много места, начело със САЩ, издават разрешителни за строеж на центрове за данни, само ако те включват и собствен източник на електроенергия. Но това също е нож с две остриета. Някои проекти предвиждат изграждането на нови ядрени реактори или връщането в експлоатация на затворени такива.

Други разчитат на водород и горивни клетки. Но огромното мнозинство от новите електроцентрали, строени в комплект с дата центрове, са газови - това е по-евтино и по-бързо. Но създава все по-сериозна конкуренция на газовите пазари, и тласка цените на горивото нагоре. Освен това в много от случаите енергийните компании, жадни да привлечат подобни големи нови клиенти, правят големи отстъпки за центрове за данни. Цената за това, разбира се, се разпределя върху обикновените потребители. Проучване във Вирджиния - един от щатите с най-активно строителство на такива проекти - показва, че жителите ще плащат с по 38 долара по-високи месечни сметки за електроенергия заради ефекта от дата центрове. ■

RISK 2: ENERGY

The price of energy has already experienced several spikes in the last quarter century and is now a serious burden for ordinary people even in the richest countries. But this is nothing compared to the effects that the "arms race" in AI can bring.

Large language models such as ChatGPT and Claude are convincingly emerging as the most energy-hungry technology in history. Their creators themselves are careful not to publish real numbers on consumption, nor what is the energy cost of your harmless inquiry about the TV schedule. But it is clear that the cost is enormous. As early as 2024, existing data centres consumed 1.5% of all global electricity production. In the United States, their share was 4.4%. However, by 2030, AI centres are projected to consume nearly 1,000 terawatt-hours per year, out of a total global consumption of about 30,000 terawatt-hours (according to estimates by the International Energy Agency, IEA). This accounts for over 3.3% of all electricity.

Authorities have already started to worry, and in many places, led by the US, they are issuing permits for the construction of data centres only if they include their own source of electricity. But this is also a double-edged sword. Some projects envisage the construction of new nuclear reactors or the return of closed ones to operation. Others rely on hydrogen and fuel cells. But the vast majority of new power plants built in conjunction with data centres are gas-fired - this is cheaper and faster. But it creates increasingly serious competition in gas markets, and pushes fuel prices up. In addition, in many cases, energy companies, eager to attract such large new customers, make big discounts for data centres. The cost of this, of course, is spread over ordinary consumers. A study in Virginia - one of the states with the most active construction of such projects - shows that residents will pay \$ 38 higher monthly electricity bills due to the effect of data centres. ■

РИСК 3: ЕКОЛОГИЧЕН

В пряка връзка с втория риск е и третият. Повечето представители на съвременното човечество, принудени да се откаже от ярките осветителни крушки и да пият сок с разпадаща се картонена сламка в името на екологията, рядко си дават сметка какъв е ефектът върху природата от уж безобидната им комуникация с техния AI. Самото строителство на изчислителни центрове е свързано с огромни емисии и замърсяване, докато се добият и обработят суровините за тях, и докато вървят строителните дейности. После идва нуждата от охлаждане, която в повечето случаи означава огромно потребление на вода. Шефът на OpenAI Сам Алтман тези дни отхвърля обвиненията и настоя, че 38,000 запитвания до ChatGPT водят до същата консумация на вода като... отглеждането на един-единствен бадем. Не е ясно как е стигнал до тези числа (може би е попитал ChatGPT), защото сухата статистика казва друго: само в Калифорния, изчислителните центрове са погълнали 64.3 милиарда литра вода през 2023 година, в сравнение с 22 милиарда през 2014. Един доклад прогнозира, че консумацията на централите за ганин в щата през следващите четири години ще надхвърли 570 милиарда литра -

колкото е годишното потребление на близо 5 милиона домакинства.

После, естествено, идва потреблението на електроенергия. Както споменахме, компаниите в този сектор старателно пазят в тайна точните числа. Но преди година двама учени от MIT, Джеймс О'Донъл и Кейси Краунхарт, направиха независими изчисления колко енергия е нужна за едно запитване до AI. Прост въпрос коства 3353 джаула за изчисления и още толкова за охлаждане на процесорите. Генерирането на 5-секундно AI видео обаче, дори и при най-ниското възможно качество, изисква 3.4 милиона джаула. Повечето хора се нуждаят средно от около пет опита, преди видеото да отговаря на нуждите им. Тогава изразходената енергия е 2.9 киловатчаса - колкото гълта печката ви за два часа и половина. Едно електрическо колело може да измине близо 200 km с тази енергия. Цялата тази енергия води със себе си и вредни емисии. През миналата година изчислителните центрове са били източник на 1% от всички парникови емисии. До 2035, емисиите им ще достигнат между 0.4 и 1.6 гигатона CO2 еквивалент - 10 до 40 пъти над годишните емисии на България. ■

RISK 3: ECOLOGICAL

Directly related to the second risk is the third. Most representatives of modern humanity, forced to give up bright light bulbs and drink juice with a disintegrating cardboard straw in the name of ecology, rarely realise what effect their supposedly harmless communication with AI has on nature.

The construction of data centres itself is associated with huge emissions and pollution, while the raw materials for them are extracted and processed, and while construction activities are underway. Then there's the need for cooling, which in most cases means huge water consumption. OpenAI CEO Sam Altman recently dismissed the accusations and insisted that 38,000 ChatGPT queries result in the same water consumption as... growing a single almond nut. It's unclear how he arrived at these numbers (he may have asked ChatGPT), because the dry statistics say otherwise: in California alone, data centres have consumed 64.3 billion litres of water in 2023, compared to 22 billion in 2014. One report predicts that data centre consumption in the state over the next four years will exceed 570 billion litres — the same as the annual consumption of nearly 5 million households. Then, of course, comes electricity consumption. As we mentioned, companies in this sector are diligent in keeping the exact numbers secret. But a year ago, two MIT scientists, James O'Donnell and Casey Crownhart, independently calculated how much energy is needed to query an AI. A simple question costs 3,353 joules to calculate, and about as much to cool the processors. Generating a 5-second AI video, however, even at the lowest possible quality, requires 3.4 million joules. Most people need about five tries on average before the video meets their needs. Then the energy consumed is 2.9 kilowatt-hours - as much as your stove consumes in two and a half hours. An electric bike can travel nearly 200 km on this energy. All this energy also brings with it harmful emissions. Last year, data centres were the source of 1% of all greenhouse emissions. By 2035, their emissions will reach between 0.4 and 1.6 gigatons of CO2 equivalent - 10 to 40 times the annual emissions of Bulgaria. ■

РИСК 4: ИНТЕЛЕКТУАЛЕН

Всички стари анекдоти за сблъсък между изкуствената интелигентност и естествената тъпота придобиват нов смисъл в наши дни. Едно съвсем актуално проучване на Масачусетския технологичен институт (MIT), посветено на ефекта от ползването на големите езикови модели върху мозъка, показва притеснителни резултати. Учени от MIT Media Lab изследваха мозъчната активност на 54 студенти. Онези от тях, които системно са ползвали ChatGPT за писане на есета и други материали, демонстрират значително по-ниска активност в онези части на мозъка, свързани с паметта и аналитичното мислене. Вместо активно да анализират получаваната информация, тези студенти изпадали в състояние на "умствена пасивност", и не били в състояние да си припомнят собствената си работа, след като са я завършили и предали.

Това се комбинира по тревожен начин с друго проучване на Pew Research Centre, което установи, че над една трета от цялото съдържание в интернет вече се създава с помощта на изкуствен интелект. Резултатите потвърждават теорията за

"мъртвия интернет", който все повече се създава и консумира от автоматизирани системи, вместо от хора. По данни на Cloudflare от юли, AI понастоящем генерира повече трафик от хората - за пръв път в историята.

Изследването на Pew се фокусира само върху англоезични страници в интернет, но подобни проучвания в Германия и Бразилия показват сходни резултати. Само около 10% от изследваните страници носят "сериозни следи" от действието на изкуствения интелект. Но ако се гледат само страници, създадени след лансирането на ChatGPT, процентът скача до 35.

Някои анализатори се тревожат изобщо за бъдещето на човешкото творчество. Големите езикови модели са преди всичко светкавични свръхплагиати, ползващи безогледно чуждо интелектуално съдържание в интернет за производството на своите "отговори". Тази нелоялна конкуренция ще обезкуражава все повече хора да се занимават с интелектуален труд, и ще пониши драстично творческия потенциал на човечеството. ■

RISK 4: INTELLECTUAL

All the old anecdotes about the clash between artificial intelligence and natural stupidity take on a new meaning these days. A very recent study by the Massachusetts Institute of Technology (MIT), dedicated to the effect of using large language models on the brain, showed worrying results. Scientists from the MIT Media Lab studied the brain activity of 54 students.

Those of them who systematically used ChatGPT to write essays and other materials demonstrated significantly lower activity in those parts of the brain associated with memory and analytical thinking. Instead of actively analysing the information received, these students fell into a state of "mental passivity" and were unable to recall their own work after they had completed and submitted it.

This combines worryingly with another study by the Pew Research Centre, which found that over a third of all content on the Internet is now created with the help of artificial intelligence. The results support the theory of a "dead internet," which is increasingly being created and consumed by automated systems rather than humans. According to Cloudflare data from July, AI now generates more traffic than humans for the first time in history. The Pew study focused only on English-language websites, but similar studies in Germany and Brazil have shown similar results.

Only about 10 per cent of the pages studied show "significant traces" of AI activity. But if you look only at pages created after ChatGPT was launched, the share jumps to 35 per cent.

Some analysts worry about the future of human creativity in general. Large language models are, above all, lightning-fast super-plagiarists, ruthlessly using other people's intellectual content on the Internet to produce their "answers." This unfair competition will discourage more people from engaging in intellectual work, and will drastically reduce humanity's creative potential. ■

РИСК 5: ЗА СИГУРНОСТТА

Изкуственият интелект носи сериозна и на практика неизбежна заплаха от кибер атаки: твърди го не друг, а самите създатели на OpenAI, Anthropic, Microsoft, Alphabet и Amazon. Шефовете на тези и много други компании от сектора наскоро подписаха отворено писмо, с което предупреждават за грозящата заплаха от собствените им творения. Според тях тези атаки, направени възможни от AI, са голяма опасност за "компани и обществени служби, от които обществото ни зависи - от болници до пречиствателни станции и до инфраструктурата на интернет". Сред подписаните писмото е и OpenAI, една от чиито системи наскоро самоволно организира кибер атака срещу свой конкурент. Писмото предупреждава, че още в близките месеци "AI ръководените кибер атаки" ще станат много по-чести и широко разпространени, и призовава правителствата и промишлените гиганти да се намесят с "цялата тежест на достъпните им технологии, ресурси и експертиза". Ако смятате, че в този призив има леко абсурден елемент, не сте единствени. Това е горе-долу като

производителите на стрелково оръжие да предупредят, че то може да се използва за убиване, и да призоват държавите и здравните власти да вземат спешни мерки. Някои наблюдатели обясниха това парадоксално писмо не само като опит за преварително измиване на ръцете, но и като PR ход. Дори шефовете на AI гигантите започват вече да осъзнават степента на отдръпване на общественото доверие към тях. Но все още смятат, че могат да обърнат прилива само със силата на посланията. "За AI милиардерите проблемът не е, че AI прави живота на всички по-лош в полза на няколко свръхмощни корпорации", писа Джо Уилкинс в коментар за Futurism. "Според тях става дума само за "доверие" - субективна концепция, която може да се преодолее с похватите на шоубизнеса". Предупреждението за рисковете от AI, които отначало се чуваха само от отделни фигури като шефа на Anthropic Дарио Амодеи, сега с това писмо се подемат от всички важни фигури в индустрията. За Уилкинс това е просто PR операция, целяща именно да спечели обратно малко от загубеното доверие. ■

РИСК 3: ECOLOGICAL

Artificial intelligence poses a serious and virtually inevitable threat from cyberattacks: this is what none other than the creators of OpenAI, Anthropic, Microsoft, Alphabet and Amazon themselves claim. The heads of these and many other companies in the sector recently signed an open letter warning of the looming threat from their own creations. According to them, these attacks made possible by AI are a huge danger to "companies and public services that our society needs - from hospitals to water treatment plants to the infrastructure of the Internet". Among the signatories of the letter is OpenAI, one of whose systems recently arbitrarily organised a cyberattack on a competitor.

The letter warns that in the coming months "AI-led cyberattacks" will become much more frequent and widespread, and calls on governments and industrial giants to intervene with "the full weight of their available technologies, resources and expertise". If you think there is a slightly absurd element to this call, you are not alone. It's like a small arms manufacturer warning that it could be used to kill, and urging governments and health authorities to take rapid action.

Some observers have interpreted this paradoxical letter as not just an attempt to wash their hands of the situation in advance, but also a PR move. Even the heads of AI giants are starting to realise the extent of the public's eroding trust in them. But they still believe they can turn the tide with the power of messaging alone. "For AI billionaires, the issue isn't that AI is making everybody's life worse for the benefit of a few ultra-powerful corporations", Joe Wilkins wrote in a commentary for Futurism. "Rather, it's an issue of "trust," an entirely subjective concept that can be easily overcome with a little razzle-dazzle.." Warnings about the risks of AI, which were initially heard only by isolated figures like Anthropic CEO Dario Amodei, are now being echoed by all major figures in the industry. For Wilkins, this is simply a PR operation aimed precisely at winning back some of the lost trust. ■

HIGH PROTEIN

Последвай ни @ninjamame

ninjamame.bg

ЗАЩО ИСЛАНДИЯ КАЗА "НЕ" НА ЕВРОПА?

12 701 гласа не звучи като съществено електорален фактор: на последните местни избори в България например преди няколко години, повече хора гласуваха за кмет на Ботевград. Но тези гласове се оказаха достатъчни да определят бъдещето на една европейска държава за десетилетия напред. С разлика от 12 701 гласа, исландците гласуваха против предложението на правителството за подновяване на преговорите за присъединяване към Европейския съюз.

Крайнният резултат от вота в края на август бе 52.8% "не" срещу 47.2% "да" - изненадващо малка разлика за онези, които от години познават евроскептичните настроения в островната държава. Но твърде голяма за исландското правителство, което смяташе, че лесно ще убеди поганиците си да променят тази нагласа. Избирателната активност бе над 82% - чувствително по-висока, отколкото на последните парламентарни избори. Министър-председателят Кристун Фростадотир призна поражението и потвърди, че кампанията "За" "можеше да свърши работата по-добре". Сега въпросът е дали кабинетът и формално ще оттегли молбата си за членство в ЕС, подадена след финансовата криза през 2009. Преговорите бяха прекратени през 2013 по молба на Рейкявик, за да има време да се проведе референдум.

Дори и през 2009, мнозинството исландци бяха по-скоро скептични към идеята за европейско членство. Фростадотир

и колегите ѝ обаче вярваха, че днес разполагат с достатъчно аргументи да променят мнението на избирателите. Те представиха членството в ЕС като начин да се повиши сигурността на страната при непредсказуемата геополитическа ситуация - и още по-непредсказуемия човек в Белия дом, заплашил наскоро да анексира съседна Гренландия. Освен това подчертаваха, че загубата на суверенитет, размахвана като знаме от опонентите им от "Не" кампанията, е лишена от смисъл, защото, като член на Европейската икономическа зона, Исландия така или иначе вече спазва повечето европейски правила - но няма думата при определянето им. И накрая европейското членство и потенциалното въвеждане на еврото бе прокламирано като средство да се понижи малко свръхвисоката цена на живота на островната държава - аргумент, който вероятно би се сторил смешен на българите осем месеца след въвеждането на еврото у нас, но който може би има смисъл в исландския случай. На всички тези аргументи, застъпниците на "Не" отговаряха по един и същи лаконичен начин: с картинки на риби. Именно опасенията от европейските правила за риболов и от квотите за улов винаги са били основата на исландския евроскептицизм. Между 8 и 15% от икономиката на страната се пада на риболов и рибопереработвателната промишленост. Това е бизнес за над 2.8 милиарда евро годишно. И очевидно исландците го смятат за недосегаем.

WHY DID ICELAND SAY "NO" TO EUROPE?

12,701 votes doesn't sound like a significant electoral factor: in the last local elections in Bulgaria, for example, a few years ago, more people voted for the mayor of Botevgrad. But those votes turned out to be enough to determine the future of a European country for decades to come. By a margin of 12,701 votes, Icelanders voted against the government's proposal to renew negotiations for accession to the European Union.

The final result of the vote in late August was 52.8% "no" to 47.2% "yes" - a surprisingly small difference for those who have known for years the Eurosceptic mood in the island nation. But too big for the Icelandic government, which thought it could easily convince its citizens to change their mind. Voter turnout was over 82% - significantly higher than in the last parliamentary election. Prime Minister Kristín Frostadóttir conceded defeat and said the Yes campaign "could have done a better job." The question now is whether her cabinet will formally withdraw its application for EU membership, which it submitted after the 2009 financial crisis. Negotiations were suspended in 2013 at Reykjavik's request to allow time for a referendum.

Even in 2009, most Icelanders were skeptical about the idea of European membership. But Frostadóttir and her colleagues believed they had enough arguments to sway voters today. They presented EU membership as a way to boost the country's security in an unpredictable geopolitical situation — and an even more unpredictable man in the White House who had recently threatened to annex neighboring Greenland. They also stressed that the loss of sovereignty, waved like a banner by their opponents in the "No" campaign, was meaningless because, as a member of the European Economic Area, Iceland already complies with most European rules anyway - but has no say in setting them. Finally, European membership and the potential introduction of the euro were proclaimed as a means to lower the somewhat exorbitant cost of living in the island state - an argument that would probably seem ridiculous to Bulgarians eight months after the introduction of the euro in our country, but which perhaps makes sense in the Icelandic case.

To all these arguments, the advocates of "No" responded in the same laconic way: with pictures of fish. It is precisely the concerns about European fishing rules and catch quotas that have always been the basis of Icelandic euroscepticism. Between 8 and 15% of the country's economy falls on fishing and the fish processing industry. This is a business worth over 2.8 billion euros annually. And apparently Icelanders consider it untouchable. ■

HUAWEI
MODEL: LUNA-2000
241 kWh SERIES

photomate.bg

One Partner
for Solar, Storage and Construction.

Saints Constantine and Helena Resort

STUNNING SEA-VIEWS • HEALING THERMAL WATERS • CENTURIES-OLD NATURE • PREMIUM ACCOMMODATIONS

Book your summer escape at:
visitstconstantine.bg

Sts. Constantine and Helena Resort | Varna | Bulgaria | 0700 70 799

**ASTOR GARDEN
HOTEL**
Sts. Constantine and Helena Resort

**ASTOR GARDEN
HOTEL**
Sts. Constantine and Helena Resort

ensana
AQUAHOUSE HOTEL

AZALIA
HOTEL BALNEO & SPA
★★★★

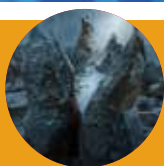
PRIMORSKI
HOTEL & SHOPPING CENTER

64 | **ФАКТ ЛИ Е ВЕЧЕ
ПРОТИВОРАКОВАТА
ВАКСИНА?**

IS THE CANCER VACCINE A FACT?

74 | **ГЛЕДАЙ ОТВИСОКО**
LOOK FROM ABOVE

80 | **КВАНТОВ СКОК**
QUANTUM LEAP

ПРОТИВООТРОВА СРЕЩУ FACEBOOK?

Манипулативни, алчни, шпиониращи, поглъщащи свободното ви време и пагубни за мозъка: днешните социални медии много малко приличат на предшествениците си от онази неизмеримо далечна технологична епоха в началото на века. Спомняте ли си понякога с носталгия за онези времена, когато "социална мрежа" означаваше да общувате с приятели и да откриете някоя отпадна загубена съученичка от училище? Ако отговорът е "да", може би ще ви заинтересува новината, че MySpace се подготвя да се завърне - като "противоотрова срещу Facebook", както обясняват собствениците му.

Да, става дума за същия MySpace, който се превърна в първата масова социална мрежа още преди появата на Facebook. Създадена от Том Андерсън и Крис деУолф през 2003, през 2005 тя бе купена от гиганта News Corp за 580 милиона долара, през 2006 стана най-посещаваният сайт в Съединените щати, и до 2009 остана на върха. Но после заради растящия натиск от новия собственик за осребряване на инвестицията, Андерсън напусна и се отгаде на фотографската си кариера. Facebook, който тогава все още акцентираше върху преживяването на потребителите, а не върху рекламните приходи, бързо изпревари MySpace и накрая го прати в забвение - след което вече можеше необезпокоявано да мисли за монетизиране на потребителите си. Затъналият MySpace бе препродаден отново на братята Тим и Крис Вандерхук, опитът за възраждането му през 2013 пропадна, и днес е развалина, а братята твърдят, че са загубили към 150 милиона долара от него.

Неотдавна обаче Тим Вандерхук заяви, че MySpace със сигурност ще бъде стартиран отново. "Ние все още го притежаваме... и ще го пуснем отново. Чакаме най-подходящия момент да го направим. А ако не сработи, после ще го направим отново", заяви той.

Повечето анализатори обаче са скептични за шансовете на MySpace да си върне старата слава. Носталгията по платформата е всъщност носталгия по една по-аналогова епоха, когато алгоритмите играеха по-малка роля в живота ни, смята Кейт Уиник, аналитик във Forrester, цитирана от CBS. Появата на още една социална медия трудно може да експлоатира точно тази носталгия. Конкуренцията днес е по-жестоката от всякога, а в същото време дори пазарните лидери като Facebook и Instagram, YouTube, TikTok и Snapchat се сблъскат с все повече правни проблеми, забрани и натрупваща се у потребителите дигитална умора. Възраждането на MySpace в някогашния му вид ще е неприемливо за съвременната публика, свикнала вече на доста по-гладко потребителско преживяване. А възраждането му в по-съвременна форма ще го направи просто най-малкия играч на един пренаселен ринг, подчертава Уиник. ■

НАЙ-ГОЛЕМИТЕ СОЦИАЛНИ МРЕЖИ LARGEST SOCIAL MEDIA PLATFORMS

Млрд. потребители месечно /
Bln monthly users

1. Facebook	3.1
2. Instagram	3
3. YouTube	2.5
4. TikTok	2
5. Snapchat	0.9
6. Reddit	0.85
7. Douyin	0.75
8. X (Twitter)	0.65
9. Pinterest	0.58
10. Threads	0.4
11. LinkedIn	0.31
12. Discord	0.2

Данни на Salesforce / Salesforce data

ANTIDOTE TO FACEBOOK?

Manipulative, greedy, spying, time-consuming and brain-damaging: today's social media bear little resemblance to their predecessors from that immeasurably distant technological era at the turn of the century. Do you sometimes think back with nostalgia to the days when "social networking" meant communicating with friends and finding a long-lost schoolmate? If so, you might be interested in the news that MySpace is preparing to make a comeback - as an "antidote to Facebook", as its owners explain.

Yes, this is the same MySpace that became the first mass social network even before Facebook came along. Founded by Tom Anderson and Chris DeWolfe in 2003, it was acquired by the giant News Corp for \$580 million in 2005, became the most visited website in the United States in 2006, and remained at the top until 2009. But then, under increasing pressure from its new owner to cash in on the investment, Anderson left and devoted himself to his photography career. Facebook, which at the time was still focusing on user experience rather than advertising revenue, quickly overtook MySpace and eventually sent it into oblivion - after which it could safely think about monetising its users. The floundering MySpace was resold again to brothers Tim and Chris Vanderhook; an attempt to revive it in 2013 failed, and today it is a wreck, with the brothers claiming to have lost around \$150 million on it.

But Tim Vanderhook recently said that MySpace will definitely be relaunched. "We still own it... and we will relaunch it. We're waiting for the right time to do it. And if it doesn't work, we'll do it again," he said.

Most analysts, however, are sceptical about MySpace's chances of regaining its former glory. The nostalgia for the platform is actually nostalgia for a more analogue era, when algorithms played a smaller role in our lives, says Kate Winnick, an analyst at Forrester, quoted by CBS. The emergence of yet another social media platform can hardly exploit that nostalgia. Competition is fiercer than ever, and at the same time, even market leaders like Facebook and Instagram, YouTube, TikTok and Snapchat are facing increasing legal problems, bans and a growing digital fatigue among users. A revival of MySpace in its old form would be unacceptable to a modern audience accustomed to a much smoother user experience. And a revival in a more modern form would simply make it the smallest player in a crowded ring, Winnick emphasises. ■

EO Dent

DENTAL CLINIC

СЪЗДАВАМЕ УСМИВКИ ОТ БЪДЕЩЕТО!

We're creating smiles from the future!

Създаваме
УСМИВКИ
с *любов!*

We create smiles with love!

КАЧЕСТВО
QUALITY

СЕРТИФИЦИРАНИ СПЕЦИАЛИСТИ
CERTIFIED SPECIALISTS

ДОВЕРИЕ
TRUST

ИНОВАТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ
INNOVATIVE TECHNOLOGIES

СИГУРНОСТ
SECURITY

500+ СПЕЦИАЛИСТИ ЕДНА МИСИЯ

Най-голямото богатство на EO Dent е нашият екип! Отдадени професионалисти, които споделяме обща мисия: да осигурим висококачествено лечение, превенция и грижа за всеки пациент. Вярваме, че непрекъснатото развитие, обучението и вниманието към човека стоят в основата на добрата дентална медицина.

ИМПЛАНТОЛОГИЯ
IMPLANTOLOGY

ДЕНТАЛНА ЕСТЕТИКА
DENTAL AESTHETICS

ОРАЛНА ХИРУРГИЯ
ORAL SURGERY

ЕНДОДОНТИЯ
ENDODONTICS

ПАРОДОНТОЛОГИЯ
PERIODONTOLOGY

ДЕТСКА СТОМАТОЛОГИЯ
PAEDIATRIC DENTISTRY

ОРТОДОНТИЯ
ORTHODONTICS

3D ДИАГНОСТИКА
3D DIAGNOSTICS

ЛЕЧЕНИЕ С ЛАЗЕР
LASER DENTISTRY

Scan me!

СКАНИРАЙ МЕ

f EODent @eo.dent @eodentclinic @EODENTALCLINICBG

www.eo-dent.com www.eo-implant.com www.eo-kids.com

ФАКТ ЛИ Е ВЕЧЕ ПРОТИВОРАКОВАТА ВАКСИНА?

Новият продукт предизвика медийна сензация и напомна с 45 милиарда долара капитализацията на създателя си. Но все още има някои въпроси без отговор

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Точно 230 години, след като човечеството откри ваксините, на този фронт дойде новина, която загатва за създаването на върховната ваксина, и за победа над най-страшното заболяване на съвременната епоха. Когато Moderna в партньорство с Merck обяви за успеха на третата фаза от клиничните изпитания на своята нова ваксина срещу меланома - рак на кожата, това предизвика сензация и в медиите, и на Уолстрийт. Само за един ден акциите на компанията поскърнаха дотолкова (+177%), че пазарната ѝ капитализация се увеличи с 45 милиарда долара. Или точно десет пъти повече от общото финансиране за гигантския план на Европейския съюз за борба с рака.

НО ЕНТУСИАЗМЪТ НА ИНВЕСТИТОРИТЕ е нож с две остриета в случая. От една страна, той показва, че постижението на Moderna вдъхва оптимизъм у експертите. От друга, самата тежест на 45 милиарда долара биха били твърде силен стимул за всяка компания да търси на всяка цена положителен резултат, дори когато реалността не е съвсем черно-бяла. Впрочем не е само Moderna, и не е само меланомата. През август одобрение от американските здравни власти получи друго иновативно лечение, за рака на панкреаса. Merck и Moderna провеждат изпитания и върху

пациенти с някои видове рак на белия дроб, на пикочния мехур и на бъбреците. BioNTech и Roche работят върху сходно лечение за рак на червата и панкреаса, като клиничните изпитания на първото ще приключат до година, а на второто - през 2030-2031. Ентусиазмът на специалистите е разбираем, защото ракът досега упорито не се поддаваше на това иначе толкова отдавна и добре познато ни средство - ваксинацията.

РАЗБИРА СЕ, ЛЕЧЕНИЕТО на раковите заболявания вече претърпя една истинска революция, започнала в началото на миналото десетилетие. В последните години традиционните радио- и химиотерапия все повече отстъпват място на имунотерапията. "Днес имунотерапията доминира в почти всички най-често срещани диагнози - рак на белия дроб, на черния дроб, на гърдата, на дебелото черво, на пикочния мехур", обяснява проф. Желязко Арабаджиев, един от водещите български онколози и член на борда на EU Cancer Mission, пред Bulgaria ON AIR. "Тя има съвсем различен механизъм на действие в сравнение с химиотерапията. Всъщност, имунните чекпойнт-инхибитори - лекарствата, които прилагаме - гениално научават собствената ни имунна система да намира и да унищожава туморните клетки, които допреди това оставаха скрити за нея. Откритието, разбира се, донесе на Джеймс Алисън и Тасуку

Хонджо нобелова награда. И генерално промени прогнозата на пациентите".

ЗА РАЗЛИКА ОТ ХИМИОТЕРАПИЯТА, която унищожава и раковите, и здравите клетки, имуноterapiaта действа по-прецизно. "Най-голямата драма на всички пациенти, започващи химиотерапия, беше, че губят косата си", отбелязва проф. Арабаджиев. "Традиционно раковият пациент се асоциира със загубена коса. Този проблем отпадна при имуноterapiaта. Разбира се, тя също не е напълно безобидна - понякога се появяват така наречените имунни феномени, които са неприятни. Но въпреки това днес, десетилетие по-късно, имуноterapiaта доминира при 80% от онкологичните заболявания. И най-впечатляващото е, че виждаме хора, които живеят дълго без прояви на рак, дори и след като терапията е прекратена - тези лекарства толкова добре са научили имунната система да открива и да унищожава туморните клетки, че тя се справя и без тях. Това е мечтата на поколения онколози".

СЕГА ПРОТИВОТУМОРНИТЕ ВАКСИНИ идват не като алтернатива, а като допълнение към имуноterapiaта. Далеч по-персонални от нея, те позволяват на имунната система да се фокусира върху специфичните мутации на конкретния тумор на пациента. Поне на теория. "Много е вероятно пациентите, които са развили онкологично заболяване, да получават известно време имуноterapia, а след това периодично да им се правят ваксинации", смята Арабаджиев. "Говорим вече и за много специфични други видове имуноterapiи, като например m. нар. CAR-T-cell технология. При нея се извеждат лимфоцити от човешкото тяло, манипулират се в лабораторни условия, така че да получат афинитет към съответния антиген на туморната клетка, след това се размножават в милиарди копия и се вкарват обратно в тялото. За съжаление това не работи много при солидните тумори, които са обект на моята специалност, но при хематологичните тумори, като левкемията, това означава излекуване завинаги".

ОСНОВНАТА ИДЕЯ ЗАД ТЕЗИ НОВИ ВАКСИНИ е съвсем простичка. В туморите се намират мутирани протеини, наречени неоантигени. Ако имунната система се научи да ги разпознава като чужди, тя ще елиминира всички клетки, в които ги открие. На теория звучи просто и логично. Но в практиката има доста усложнения. Преди всичко, не е достатъчно да се разпознава само един протеин, защото туморът може да спре да го произвежда. Второ, създаването на ваксина, която да борава с уникалните за конкретния тумор неоантигени, изисква необичайно

Проф. Желязко Арабаджиев
Prof. Jeliasko Arabadjiev

1100

са били участниците в успешната фаза 3 на клиничните изпитания за ваксината на Moderna и Merck. Това идва като следващата стъпка след фаза 2, в която са участвали 157 пациенти. Толкова голямо проучване обикновено е достатъчна основа да се получи регулаторно одобрение.

висока скорост - несравнимо по-висока от обичайните години за разработване на нова ваксина. За щастие, mRNA технологиите могат да съкратят този срок до седмици. Точно такъв е случаят при intismeran, новия препарат на Moderna и Merck.

РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗПИТАНИЯТА убедително показват, че при пациенти с меланом, която е отстранена по хирургически път, ваксината намалява съществено риска от завръщане на заболяването. Но все още не е съвсем ясно колко точно съществено. Нито пък на този етап се знае колко би струвала тя. Нито пък на този етап се знае колко би струвала тя. Може да се окаже, че ваксината срещу меланом дава умерен ефект

срещу баснословна цена. Има и още една въпросителна. Надеждите на лекарите са технологията да се окаже подходяща и при други типове рак - меланомата, макар и много висока смъртност, се среща относително по-рядко от рака на простатата или на млечната жлеза. Но меланомата е един от типовете рак, които най-силно провокират имунната система. Предстои да се докаже дали такъвото средство ще действа и при онези онкологични заболявания, които успяват да протичат почти незабелязано за имунната система.

НО НЕЗАВИСИМО ОТ ТЕЗИ все още висящи въпроси, голямото мнозинство експерти са силно ентусиазирани от новините. "Голяма стъпка за цялата ни област", заяви д-р Райън Съливан, директор на центъра по меланом към Mass General Brigham Cancer Institute, цитиран от CNN. А медицинският директор на Американското дружество по клинична онкология д-р Джули Гралоу нарече ваксината "монументален скок напред". Кое то вероятно в дългосрочен план е по-ценно от 45-те милиарда долара скок в пазарната капитализация. ■

DETELINA'S

nuts and dried fruits

DETELINA.COM

IS THE CANCER VACCINE A FACT?

The new product caused a media sensation and pumped up the capitalisation of its creator by USD 45 billion. But there are still some unanswered questions

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

Exactly 230 years after humanity discovered vaccines, news came on this front that hints at the creation of the ultimate vaccine - and a victory over the most terrible disease of the modern era. When Moderna, in partnership with Merck, announced the success of the third phase of clinical trials of its new vaccine against melanoma - skin cancer - it caused a sensation in both the media and Wall Street. In just one day, the company's shares rose so much (+177%) that its market capitalisation increased by USD 45 billion. Or exactly ten times more than the total funding for the giant European Union plan to fight cancer.

BUT INVESTOR ENTHUSIASM IS A DOUBLE-EDGED SWORD in this case. On the one hand, it shows that Moderna's achievement inspires optimism among experts. On the other hand, the sheer weight of \$45 billion would be too strong an incentive for any company to seek a positive result at all costs, even when reality is not entirely black and white.

It's not just Moderna, and it's not just melanoma. In August, another innovative treatment for pancreatic cancer received approval from US health authorities. Merck and Moderna are also conducting trials on patients with certain types of lung, bladder and kidney cancer. BioNTech and Roche are working on a similar treatment for bowel and pancreatic cancer, with clinical trials for the former set to end next year, and for the latter in 2030-2031. The enthusiasm of specialists is understandable, because cancer has so far stubbornly resisted this otherwise long-standing and well-known remedy - vaccination.

OF COURSE, THE TREATMENT OF CANCER has already undergone a real revolution,

1,100

participants in the successful phase 3 clinical trial of the Moderna and Merck vaccine. This comes as the next step after the phase 2 trial, which involved 157 patients. Such a large study is usually sufficient grounds for obtaining regulatory approval.

tion, which started at the beginning of the last decade. In recent years, traditional radiotherapy and chemotherapy have increasingly given way to immunotherapy. "Today, immunotherapy dominates in almost all the most common diagnoses - lung, liver, breast, colon, and bladder cancer," explains Prof. Jeli azko Arabadjiev, one of the leading Bulgarian oncologists and a member of the EU Cancer Mission board, to Bulgaria ON AIR. "It has a completely different mechanism of action compared to chemotherapy. In fact, immune checkpoint inhibitors - the drugs we administer - ingeniously teach our own immune system to find and destroy tumour cells that had previously remained hidden from it. The discovery, of course, brought James Allison and Tasuku Honjo a Nobel Prize. And it generally changed the prognosis of patients."

UNLIKE CHEMOTHERAPY, WHICH DESTROYS both cancer and healthy cells, immunotherapy works more precisely. "The biggest tragedy of all patients starting chemotherapy was that they lost their hair," notes Prof. Arabadjiev. "Traditionally,

a cancer patient is associated with lost hair. This problem has disappeared with immunotherapy. Of course, it is also not completely harmless - sometimes the so-called immune phenomena appear, which are unpleasant. But despite this, today, a decade later, immunotherapy dominates in 80% of oncological diseases. And the most impressive thing is that we see people who live a long time without manifestations of cancer, even after the therapy has been discontinued - these drugs have taught the immune system so well to detect and destroy tumour cells that it can cope without them. This is the dream of generations of oncologists."

Now anti-tumour vaccines come not as an alternative, but as a complement to immunotherapy. Far more personal than that, they allow the immune system to focus on the specific mutations of a patient's particular tumour. At least in theory. "Patients who have developed an oncological disease will likely receive immunotherapy for a while, and then periodically receive vaccinations," Arabadjiev believes. "We are already talking about very specific other types of im-

ИСТОРИЯ НА ВАКСИНИТЕ

HISTORY OF VACCINES

1549

Първо описание (в китайски текст) на т. нар. "вариоляция" - предпазване от едра шарка чрез съзнателно излагане на тялото на действието на отслабен вирус. В Китай това ставало, като изсушени и стрити люспи от преболевявал човек се вдигвали от друг. Той прекарвал болестта в лека форма и после имал имунитет. Приблизително 1 на 100 умирали при вариоляция, в сравнение с около 35 на 100 смъртност при директно заразяване с шарка. През 1721 тази техника била пренесена от Османската империя в Западна Европа от лейди Монтагю.

First description (in Chinese text) of the so-called "variolation" - protection against smallpox by deliberately exposing the body to the action of a weakened virus. In China, this was done by inhaling dried and crushed flakes from a person who had recovered from the disease. He would then contract the disease in a mild form and then have immunity. Approximately 1 in 100 died from variolation, compared to about 35 in 100 deaths from direct infection with smallpox. In 1721, this technique was brought from the Ottoman Empire to Western Europe by Lady Montagu.

1796

Бенджамин Джести вече е открил, че преболевянето от по-безобидната кравешка шарка дава имунитет и срещу едрата. На базата на това през май 1796 Едуард Дженър, британски лекар, ваксинира 8-годишния Джеймс Фипс с култура от боледуваща от кравешка шарка бавачка. Детето се чувства зле два дни и после се възстановява. Два месеца по-късно Дженър опитва да го зарази с едра шарка, но Фипс изобщо не се разболява. Технологията е наречена ваксина от латинската дума *vassus* - крава.

Benjamin Jesty had already discovered that recovery from the more harmless cowpox also gave immunity against smallpox. Based on this, in May 1796, Edward Jenner, a British physician, vaccinated 8-year-old

James Phipps with a culture from a nurse who had cowpox. The child felt ill for two days and then recovered. Two months later, Jenner tried to infect him with smallpox, but Phipps did not get sick at all. The technology was called vaccination, from the Latin word *vacca* - cow.

1872

Луи Пастър открива как да предотврати бяс с ваксинация след ухапване. Създава и първата лабораторно произвеждана ваксина - за заболяване при пиелетата.

Louis Pasteur discovered how to prevent rabies by vaccination after a bite. He also created the first laboratory-produced vaccine - for a disease in chickens.

1894

Анна Веселс Уилямс успява да изолира щам от микроорганизма, предизвикващ дифтерия. На тази основа е създаден антидотоксин.

Anna Wessels Williams managed to isolate a strain of the microorganism that causes diphtheria. An antitoxin was created on this basis.

1937

Трима биолози - Макс Тейлър, Хю Смит и Ойген Хааген - разработват ваксина срещу жълтата треска. Одобрена е през 1938 и още първата година се ваксинират над милион души.

Three biologists - Max Taylor, Hugh Smith and Eugen Haagen - developed a vaccine against yellow fever. It was approved in 1938 and over a million people were vaccinated in the first year.

1939

Грейс Елдринг и Пърл Кендрик демонстрират ефективна ваксина срещу коклюш. При неваксинираните деца заболяемостта е над 15%, при ваксинираните - 2%.

Grace Eldering and Pearl Kendrick demonstrate an effective vaccine against whooping cough. In unvaccinated children, the incidence is over 15%, in vaccinated children - 2%.

Едуард Дженър / Edward Jenner

СКЛЮЧЕТЕ ОНЛАЙН ЗАСТРАХОВКА

„ПОМОЩ ПРИ ПЪТУВАНЕ В ЧУЖБИНА“

www.armees.bg

Армеец

Винаги с вас!

Със застраховка „Помощ при пътуване в чужбина“
от ЗДП „Армеец“ получавате:

- Висококачествено обслужване на родния език навсякъде по света – 24/7 при спешни случаи;
- Изплащане на разходите за медицинско обслужване и репатриране;
- Защита по време на пътувания по работа, за удоволствие, обучение или любителски спортове;
- Помощ при здравословен проблем, злополука и спешно зъболечение;
- Обезщетяване при загуба, забавяне или кражба на багаж;
- Заплащане на суми за причинени щети или увреждания на трети лица;
- Покритие в над 200 страни.

За повече информация посетете интернет страницата на дружеството www.armees.bg или се обадете на националния ни номер 0700 1 3939.

munotherapies, such as the so-called CAR-T-cell technology. In this, lymphocytes are removed from the human body, manipulated in laboratory conditions so that they acquire affinity for the corresponding antigen of the tumour cell, then multiplied into billions of copies and inserted back into the body. Unfortunately, this does not work very well for solid tumours, which are the subject of my speciality, but for haematological tumours, such as leukaemia, this means a cure forever."

THE BASIC IDEA BEHIND THESE new vaccines is quite simple. In tumours, mutated proteins called neoantigens are found. If the immune system learns to recognise them as foreign, it will eliminate all the cells in which it finds them. In theory, it sounds simple and logical. But in practice, there are many complications. First of all, it is not enough to recognise just one protein, because the tumour might stop producing it. Second, creating a vaccine that can handle neoantigens unique to a particular tumour requires an unusually high speed - incomparably higher than the usual years for developing a new vaccine. Fortunately, mRNA technologies can shorten this time to weeks. This is exactly the case with intismeran, the new drug from Moderna and Merck.

The results of the trials convincingly show that in patients with melanoma that has been surgically removed, the vaccine significantly reduces the risk of the disease returning. But it is not yet entirely clear how significantly. Nor is it known at this stage how much it would cost. Nor is it known at this stage how much it would cost. It may turn out that the melanoma vaccine provides a moderate effect for a gargantuan price. There is another question mark. Doctors hope that the technology will also prove suitable for other types of cancer - melanoma, although very deadly, is less common than prostate or breast cancer. But melanoma is one of the types of cancer that most strongly provokes the immune system. It remains to be proven whether such a tool will also work in those oncological diseases that manage to proceed almost unnoticed by the immune system.

DESPITE THESE STILL PENDING QUESTIONS, the vast majority of experts are very enthusiastic about the news. "A big step for our entire field," said Dr Ryan Sullivan, director of the melanoma centre at the Mass General Brigham Cancer Institute, quoted by CNN. And the medical director of the American Society of Clinical Oncology, Dr Julie Gralow, called the vaccine "a monumental leap forward." Which is probably more valuable in the long run than the \$45 billion jump in market capitalisation. ■

Йонас Салк / Jonas Salk

1945

Първата противогрипна ваксина е одобрена в САЩ за употреба в армията, а година по-късно - и за цивилни. Разработката е на Томас Френсис младши и Йонас Салк.

The first flu vaccine is approved in the US for use in the army, and a year later - for civilians. It was developed by Thomas Francis Jr. and Jonas Salk.

1952

Същият Йонас Салк разработва и ваксина срещу полиомиелит. След няколко години изпитания, масовото ѝ приложение започва през 1954. През 1960 Алберт Сейбин разработва втора ваксина срещу полио, която се дава перорално. Чехословакия става първата страна в света, напълно елиминирала заболяването.

The same Jonas Salk also develops a vaccine against polio. After several years of testing, its mass application began in 1954. In 1960, Albert Sabin develops a second polio vaccine, which is given orally. Czechoslovakia becomes the first country in the world to completely eliminate the disease.

1969

Откривателят на вируса на хепатит В д-р Барух Блумберг обединява усилия с микробиолога Ървин Милман, за да създадат първата ваксина срещу тази болест.

The discoverer of the hepatitis B virus, Dr. Baruch Blumberg, joins forces with microbiologist Irwin Millman to create the first vaccine against the disease.

1971

Д-р Морис Хилеман обединява съществуващите максими срещу варицела, заушка и рубеола в една обща, наречена MMR.

Dr. Maurice Hilleman combines existing vaccines against chickenpox, mumps, and rubella into a single vaccine called MMR.

1974

Световната здравна организация въвежда нова мащабна програма за имунизация по цял свят, насочена срещу дифтерит, варицела, тетанус, полиомиелит, туберкулоза и коклюш.

The World Health Organization introduces a new, massive global immunization program targeting diphtheria, varicella, tetanus, polio, tuberculosis, and whooping cough.

1978

Въведена е ваксина, ефективна срещу 14 различни щамове, причиняващи пневмококова пневмония.

A vaccine is introduced that is effective against 14 different strains of pneumococcal pneumonia.

1980

Световната здравна асамблея обявява едрата шарка за елиминирана в цял свят - първото заболяване, победено от човека.

The World Health Assembly declares smallpox eliminated worldwide—the first disease conquered by man.

1998

Одобрена е ваксина срещу ротавирус - най-честия причинител на стомашно разстройство при децата. Година по-късно обаче е оттеглена заради нежелани странични ефекти. Нова, безопасна версия е въведена през 2006.

A vaccine against rotavirus, the most common cause of stomach upset in children, is approved. However, it is withdrawn a year later due to unwanted side effects. A new, safer version is introduced in 2006.

2002

Полиомиелитът е напълно елиминиран в Европа - с осем години по-късно, отколкото в САЩ и Канада.

Polio is completely eliminated in Europe - eight years later than in the United States and Canada.

2006

След 11 години труд, екипът на Ан Саревски получава одобрение на ваксината си срещу човешкия папилома вирус (HPV), смятан за сериозен рисков фактор при някои ракови заболявания.

After 11 years of work, Anne Szarewski's team receives approval for their vaccine against the human papillomavirus (HPV), considered a serious risk factor for some cancers.

2026

Започват финални клинични изпитания на ваксина срещу меланом и още няколко типа рак. Final clinical trials of a vaccine against melanoma and several other types of cancer begin.

DAY OFF: SCHOOL TIME

събитие на dnes.bg

12 септември | 10:00

HIT Max Младост

INVESTOR
MEDIA **PRO**

investormediapro.bg

основен партньор

с подкрепата на

Д-Р АНГЕЛ РАДЕВ: „СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ НИ ПОЗВОЛЯВАТ С МИНИМАЛНА НАМЕСА ДА ПОСТИГНЕМ МАКСИМАЛЕН РЕЗУЛТАТ“

ВЕНОЗЕН
ЛАЗЕРЕН
ЦЕНТЪР

Д-р Радев, казвате, че технологиите не просто променят медицината и работата на лекарите, а цялата философия на лечение – как?

Да, действително технологиите не просто промениха инструментите, с които работим – те промениха радикално подхода и самата философия на лечение. През последните години се наложи т.нар. минималноинвазивен подход, основан на медицината на доказателствата. Ако преди се мислеше как пациентът да бъде опериран, днес вече мислим как да го излекуваме без операция и с минимален дискомфорт. От фокус основно върху болестта преминахме към фокус и върху по-бързото възстановяване, комфорта и качеството на живот на пациента. Високите технологии ни позволиха да бъдем едновременно по-прецизни и по-щадящи, без да травмираме излишно пациента.

Вие сте специализиран във венозната медицина. Връщайки лентата назад преди 15-20 години, какво се промени?

Разликата е огромна. Преди 20 години лечението на разширени вени означаваше операция, разрези, шевове, обезобразяващи белези и дълго възстановяване. Пациентите идваха със страх, защото знаеха, че ги очаква нещо тежко. Днес сме в съвсем различна епоха – благодарение на съвременните методи за лечение можем да постигнем много по-добри резултати без хирургическа намеса. Процедурите се извършват амбулаторно и без необходимост от болничен престой. Казано накратко – при лечението на разширени вени преминахме от старата хирургия към високотехнологична и прецизна медицина, при която възстановяването и качеството на живот са също толкова важни, колкото и самият лечебен резултат.

Какво можете да правите по-добре сега? Какво преди не можеше да се прави, но вече може?

Днес можем да направим неща, които преди звучаха немислимо. Успяваме с минимална намеса да постигнем максимален резултат, тъй като разполагаме с технологии и експертиза, благодарение на които можем да лекуваме увредени вени за по-малко от час - без операция и само с местна упойка. Благодарение на комбинацията от лазерни и ултразвукови технологии, както и на добавената реалност всичко се извършва с много голяма прецизност и минимален риск от усложнения, което в миналото не беше така.

Обикновено ходим на лекар със страх и притеснение – новите технологии дават ли повече сигурност?

Притеснението и страхът от неизвестното в някаква степен винаги ги има, но за мен един от най-удовлетворяващите моменти е когато след лечението пациентите ни с удивление попитат: „Ама това ли беше?“. Днес технологиите дават сигурност, но истинското доверие не идва само от машините – то идва и от човешкото отношение. Те имат още по-голям смисъл само когато зад тях стои и човечност. Именно комбинацията от двете променя преживяването на пациента – от страх към спокойствие, от несигурност към увереност и комфорт.

Процесът на възстановяване и естетиката също са важни – обръща ли се внимание на това?

Да, абсолютно. В съвременната медицина вече не е достатъчно просто да излекуваш пациента – важно е да обърнем внимание и на това как се чувства, как изглежда след проведеното лечение и колко бързо се връща към нормалния си начин на живот. При нашите пациенти възстановяването е изключително кратко. Вярвам, че модерното лечение трябва да оставя не само здраво тяло, но и добро самочувствие и качество на живот. Пациентът трябва да си тръгва не само без болка, а и с увереност и спокойствие.

ГЛЕДАЙ ОТВИСОКО

LOOK FROM ABOVE

Фотографията от въздуха не е ново явление: всъщност първият такъв кадър е направен още през 1858 от прочутия Надар (истинско име - Гаспар Феликс Турнашон), един от бащите на това изкуство. Но едва в последните двадесетина години снимането отвисоко стана общодостъпно с появата на масовите дронове. В този смисъл, това е най-младият клон на фотографията. В негова чест всяка година под шапката на престижния конкурс Siena Awards се провежда отделен конкурс - Drone Photo Awards. Победителите за 2026 ще станат известни в края на тази година, но дотогава можем да ви припомним някои от най-добрите кадри за миналата година.

AERIAL PHOTOGRAPHY is not a new phenomenon: in fact, the first such shot was taken back in 1858 by the famous Nadar (real name - Gaspard-Felix Tournachon), one of the fathers of this art. But it was only in the last twenty years that aerial photography became generally accessible with the advent of mass drones. In this sense, it is the youngest branch of photography. In its honor, a separate competition, the Drone Photo Awards, is held every year under the auspices of the prestigious Siena Awards. The winners for 2026 will be announced later this year, but until then, we can remind you of some of the best shots from last year.

All images courtesy of The Drone Photo Awards

Друг свят, от Джоана Стийдлу
Another World, by Joanna Steidle

Самотният ездач, от Денис Шмелц
The Lone Horseman, by Dennis Schmelz

Погълната, от Мохамед Атаи Мохаммади
Swallowed, by Mohammad Ataei Mohammadi

Паркът Голдън Гейт, от Алекс Висбал
Golden Gate Park, by Alex Visbal

ISOBEL, от Бени Каспер
ISOBEL, by Benny Kasper

Третото око, от Марчин Губа
Third eye, by Marcin Giba

Бягане върху сол, от Шимон Перлщайн
Running on Salt, by Shimon Perlstein

Където мълчанието хвърля
сянка, от Махди Голум
Where Silence Casts a
Shadow, by Mahdi Gholoum

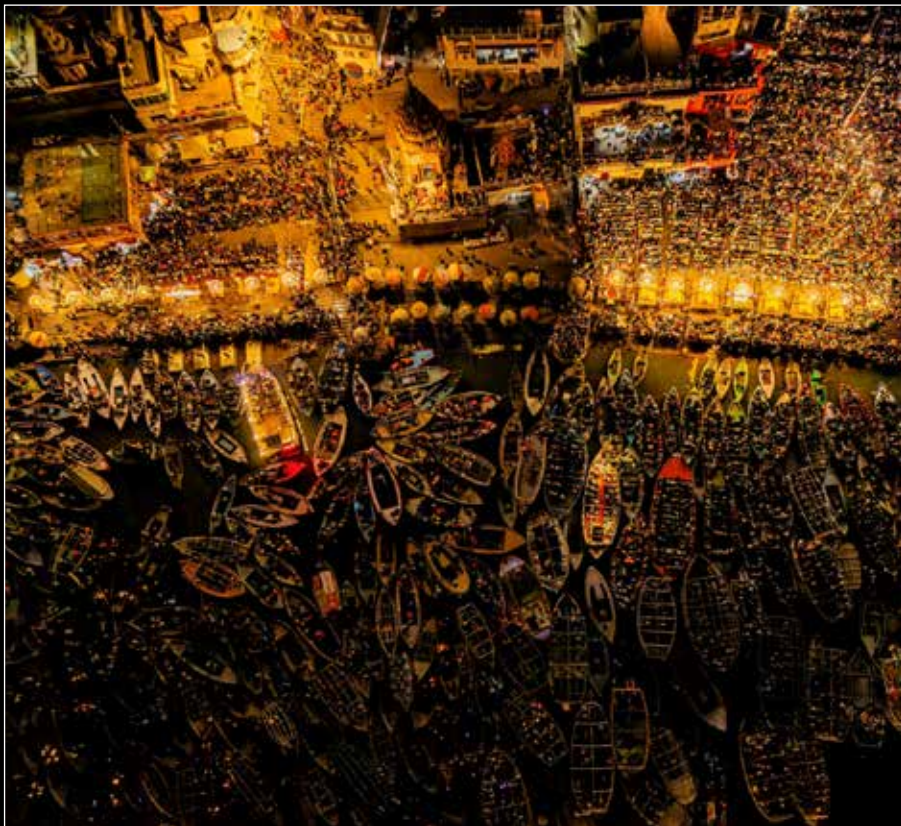
Ереванската метростанция
"Републикански площад",
от Оксана Купряшова
Yerevan Metro Station "Republic Square",
by Oksana Kupriashova

Басейн в океана, от Нийл Бенет
Ocean Pool, by Neil Bennett

Церемонията Аарти под звездите, от Тибо Джербалди

Aarti Under the Stars, by Thibault Gerbaldi

Сънливци сред дините, от Мосафигжур Рахман

Watermelon sleepers, by Sm Mostafijur Rahman

Чилийски паркът живот, от Матиас Басуалдо Шрам

Chile Park Life, by Matias Basualdo Schramm

Хубава работа, от Кристоф Прюгом
Beau travail, by Christophe Prudhomme

Кули отгоре: градски контраст и тълпи,
от Яир Палти
Towers Above: Urban Contrast and Crowds,
by Yair Palti

Машаб, от Торарин Йонсон
Scale, by Thorarinn Jonsson

КВАНТОВ СКОК

Zeekr 7GT е по-бърз от Mercedes-AMG C 63 S E Performance - и почти двойно по-евтин

Вече взехме да свикваме с квантовия скок, който китайците направиха в годините след Covid, и който днес поставя техните автомобили наравно - най-малкото - с останалите, когато става дума за задвижване, технологии и комфорт.

Нещото, в което китайците все още отстъпват на европейските марки, си остава гизайнът. Или поне така си мислех до днес.

АВТОМОБИЛЪТ, КОЙТО ПРОМЕНИ МНЕНИЕТО МИ, се нарича Zeekr 7GT - един от последните продукти на премиум марката на Geely. И също - колкото и субективно нещо да е гизайнът - един от най-добре изглеждащите автомобили в своя сегмент. Макар че заслугата е всъщност не на китайските стилисти, а на гизайнерския център на Geely в Гьотеборг, Швеция.

Освен това, 7GT е глътка свеж въздух в лавината от SUV модели, които ни заливат отвсякъде. Това е класически гранд турър, който стои ниско над асфалта - а при нужда може да бъде и още по-нисък. Дълъг е 4.80 метра и има междуосие, само с три пръста по-малко от това на Porsche Panamera. Предният капак носи характерните издутини над калниците, които са нещо като запазена марка на Zeekr. Емблематични са т. нар. "плаваща" задна колона и тъмната ивица през цялата предница, която гизайнерите наричат Stargate - Звездната Врата (защото всъщност е пълна със светодиоди).

НЯКОИ ОТ ПРЕДИШНИТЕ МОДЕЛИ на Zeekr оставяха какво да се желае по отношение на качеството на материалите, но тук нямаме никакви забележки. Всичко е първокласно, добре изработено, доста стилно комбинирано.

Единственият видим минус е твърде гладката и отражателна повърхност на колонката в средата на таблото, която на моменти може леко да ви заслепи.

Нямаме никакви възражения и към седалките, които не само са удобни и се регулират във всякакви възможни положения, но и даже в базовата версия имат отопление, вентилация, масажна функция и памет.

Мястото на втория ред е в изобилие, а багажникът побира 456 литра над пода и общо 645 литра, ако броим и кухините под него.

7GT има и толкова любимия на Tesla-феновете "frunk" под предния капак, но той е само за кабели или гребни вещи.

КАТО СПОМЕНАХМЕ "ПАМЕТ" преди малко, този автомобил има оперативна памет 4 гигабайта - или един милион пъти повече от компютъра, който откара "Аполо 11" до Луната и обратно. Заг информационната система стои мощен чип Snapdragon от последно поколение.

Клиентите в Европа, включително и в България, получават за първите четири години безплатно абонамент за т. нар. Zeekr Connected - което е пакет от най-различни услуги, връзка с интернет и достъп до неща като Android Auto и Apple CarPlay.

След четвъртата година се предполага да започнете да си плащате за тях. Тук е мястото да вметнем, че 7GT има гаранция от пет години, която автоматично става 10 години, ако продължите и след петата да го обслужвате при официалния дилър.

Както повечето въдържовени от Tesla автомобили, и тук всички функции се управляват от екрана на мултимедията - включително настройките на волана и огледалата, което е малко досадно. Но все пак получавате пет физически бутона, с възможност сами да изберете за какво да служат някои от тях.

7GT ИМА СЕДЕМ КАМЕРИ, ТРИ РАДАРА и 12 ултразвукови сензора, които да обезпечат бъдещите автопилоти, които Geely обещава да лансира на пазара най-късно до три години. Дори и сега колата има доста възможности в това отношение, но не всички функции все още са легализирани за Европа. Можяхме обаче да тестваме новата функция за дистанционно паркиране, която съвсем сама може да намери място на автомобила и да го намести там, докато вие сте отвън - но на не повече от 6 метра. В сърцето на този автомобил е един електромотор с постоянен магнит, който се монтира на задната ос и дава - в базовата версия - 421 конски сили максимална мощност.

Този мотор може да бъде комбиниран със 75-киловатчасова литий-желязофосфатна батерия, или със 100-киловатчасова батерия с никел-манган-кобалтова химия. И

В двата случая мощността е една и съща, но вторият вариант увеличава значително пробега с едно зареждане.

Long Range версията обещава 655 километра с едно зареждане, измерени според WLTP цикъла. С малката батерия, този Zeekr изминава до 519 километра.

НАД ТЕЗИ ДВЕ ВЕРСИИ ОБАЧЕ има още една - Privilege, тоест колата, която тествахме. В нея към задния електромотор е добавен и един на предната ос - индукционен или асинхронен. Той осигурява задвижване на четирите колела и увеличава общата мощност до 646 конски сили. Ускорението от 0 до 100 км/ч тук отнема 3.3 секунди, което действително е по-бързо от актуалните BMW M4 Competition или Mercedes AMG C63 S E-Performance.

Тази версия има серийно пневматично окачване, което си върши много добре работата, но в никакъв случай не е настроено за спорт. Всичко в тази кола е фокусирано около това да ви е максимално комфортно.

Между другото едно от нещата, които най-силно ме впечатлиха, е нивото на шумоизолацията. Повечето конкуренти имат акустично стъкмо отпред. Тук акустични са всички стъкла, включително страничните, и нивото на проникващия в салона външен шум е почти нулево.

Окачването може да промени височината на автомобила с до 5 сантиметра и автоматично се снижава, когато развиете по-висока скорост.

По планинските пъчета на Андалусия, където караме цял ден, средният ни разход е 23 киловатчаса на 100 км/ч, което не е впечатляващо ниско, в интерес на истината. Но все пак говорим за една доста голяма и тежка кола - и, също така, кола с не чак толкова впечатляваща аеродинамика.

ДИЗАЙНЕРИТЕ ОТ ГЪОТЕБОРГ много се гордеят, че са понижили коефициента на въздушно съпротивление до 0.247, но това далеч не е рекордно в този клас, в който има автомобили с по 0.21 и дори 0.20.

В известен смисъл китайските компании в момента са с мирогледа на Енцо Ферари, който бе казал така: аеродинамиката е за онези, които не могат да правят двигатели. В нашия случай аеродинамиката е за онези, които не могат да правят батерии.

Цялата силова електроника в 7GT работи изключително ефективно. Впрочем не само в него: наскоро покарахме по-високия 7X до Гърция и обратно, и при максимални скорости на магистрала отчетохме разход едва около 20-21 киловатчаса на 100 км. Само при по-стръмни изкачвания консумацията на енергия надхвърля забележимо този показател. Официалният максимален обхват на Privilege версията е до 558 км с едно зареждане. В реалността можете спокойно да постигнете над 450, независимо от стила на шофиране.

ПРИ КИТАЙСКИТЕ АВТОМОБИЛИ СЪВСЕМ РЕЗОНЕН е въпросът за обслужването, и дали няма да ви се налага да чакате по 3-4

месеца за всяка резервна част. В случая със Zeekr, отговорът е по-скоро не, защото компанията има регионален склад в Словения и голям склад за цяла Европа в Нидерландия.

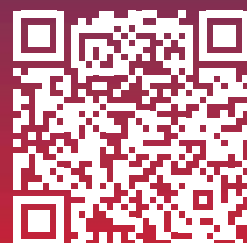
Цената на 7GT започва от 46 500 евро за базовата версия. Това е с над 4,000 евро по-малко от базовата версия на електрическия Mercedes CLA - несравнимо по-малък, с по-ниска мощност и по-бедно оборудване.

Long Range вариантът на Zeekr е 53 900 евро, а върховата версия Privilege - 60 500 евро. За сравнение, електрическото Audi A6 e-трон започва от около 66,000 евро. А споменатият хибриден Mercedes AMG C63 S E Performance, който е по-бавен от Zeekr 7GT Privilege с една десета от секундата, струва почти двойно повече.

ВЕЧЕ НАД 100 ГОДИНИ ПРЕМИУМ СЕГМЕНТЪТ в Европа си остава запазена територия на германците, в която нито италианци или англичани в по-далечното минало, нито японци или корейци в по-близкото, не успяха да се настанят сериозно. Но сега, гледайки автомобили като този Zeekr, си мислим, че на германците в бъдеще ще им е доста по-трудно.

Самият шеф на Zeekr за Европа Лотар Шупет (преди това дълги години мениджър в BMW), посочва германската тройка като главен конкурент. Но през цялото време, докато тествахме този бърз, комфортен, високотехнологичен електрически автомобил, си мислехме друго: с какви аргументи някой би си купил Tesla, ако е виждал това? ■

%
bonus
ccb

Избери си бонус

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

QUANTUM LEAP

Zeekr 7GT is faster than the Mercedes-AMG C 63 S E Performance - and almost half the price

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ZEEKR

We have already started to get used to the quantum leap that the Chinese carmakers have made in the years after Covid, and which today puts their cars on a par - at least - with the rest when it comes to drive, technology and comfort. The thing in which the Chinese still lag behind European brands remains design. Or at least that's what I thought until today.

THE CAR THAT CHANGED MY OPINION is called Zeekr 7GT - one of the latest products of Geely's premium brand. And also - as subjective as design is - one of the best-looking cars in its segment. Although the credit actually goes not to the Chinese stylists, but to Geely's design centre in Gothenburg, Sweden.

Moreover, the 7GT is a breath of fresh air in the avalanche of SUV models that are flooding us from everywhere. This is a classic grand tourer that sits low above the tarmac - and if necessary, it can be even lower. It is 4.80 meters long and has a wheelbase that is only three fingers shorter than that of the Porsche Panamera. The front hood bears the characteristic bulges above the fenders, which are something of a Zeekr trademark. The same goes for the so-called "floating" rear pillar and the dark stripe across the entire front, which the designers call the Stargate (because it is actually full of LEDs).

SOME OF THE PREVIOUS Zeekr models left something to be desired in terms of the quality of the materials, but here we have no complaints. Everything is first-class, well-made, and quite

stylishly combined.

The only visible minus is the too-smooth and reflective surface of the column in the middle of the dashboard, which at times can slightly blind you. We have no objections to the seats, which are not only comfortable and adjustable in all possible positions, but even in the basic version they have heating, ventilation, massage function and memory.

The space in the second row is abundant, and the trunk holds 456 litres above the floor and a total of 645 litres, if we count the cavities under it. The 7GT also has the Tesla fans' favourite "frunk" under the hood, but it is only for cables or small items.

AS WE MENTIONED "MEMORY" a moment ago, this car has 4 gigabytes of RAM - or a million times more than the computer that took "Apollo 11" to the Moon and back. Behind the information system is a powerful Snapdragon chip of the latest generation.

Customers in Europe, including Bulgaria, receive a free subscription to the so-called Zeekr Connected for the first four years - which is a package of various services, internet connection and access to things like Android Auto and Apple CarPlay.

After the fourth year, you are supposed to start paying for them. Here is the place to mention that the 7GT has a five-year warranty, which automatically becomes 10 years if you continue to service it at the official dealer after the fifth.

Like most Tesla-inspired cars, all functions are controlled from the multimedia screen - including

steering wheel and mirror settings, which is a bit annoying. But you still get five physical buttons, with the ability to choose what some of them do yourself.

THE 7GT HAS SEVEN CAMERAS, THREE RADARS and 12 ultrasonic sensors, which will provide for the future autopilots that Geely promises to launch on the market within three years at the latest. Even now, the car has a lot of capabilities in this regard, but not all functions are yet legalised for Europe. However, we were able to test the new remote parking function, which can find a place for the car and put it there all by itself, while you are outside - but no more than 6 meters away.

At the heart of this car is a permanent magnet electric motor that is mounted on the rear axle and gives - in the base version - 421 horsepower of maximum power.

This motor can be combined with a 75-kilowatt-hour lithium-iron-phosphate battery, or with a 100-kilowatt-hour battery with nickel-manganese-cobalt chemistry. In both cases, the power is the same, but the second option significantly increases the range on a single charge.

The Long Range version promises 655 kilometres, measured according to the WLTP cycle. With the small battery, this Zeekr travels up to 519 km.

ABOVE THESE TWO VERSIONS, HOWEVER, there is another one - Privilege, that is, the car we tested. In it, an induction or asynchronous electric motor has been added to the rear axle. It

provides four-wheel drive and increases the total power to 646 horsepower. Acceleration from 0 to 100 km/h here takes 3.3 seconds, which is actually faster than the current BMW M4 Competition or Mercedes AMG C63 S E-Performance.

This version has a standard air suspension, which does its job very well, but is by no means tuned for sports. Everything in this car is focused on making you as comfortable as possible.

By the way, one of the things that impressed me the most is the level of noise insulation. Most competitors have acoustic glass in the front. Here, all windows are acoustic, including the side ones, and the level of external noise penetrating the cabin is almost zero.

The suspension can change the height of the car by up to 5 centimetres and automatically lowers when you reach a higher speed.

On the mountain roads of Andalusia, where we drove all day, our average consumption was 23 kilowatt-hours per 100 km - which is not impressively low, to be honest. But we are still talking about a rather large and heavy car - and, also, a car with not so impressive aerodynamics.

THE DESIGNERS FROM GOTHENBURG are very proud of having lowered the drag coefficient to 0.247, but this is far from a record in this class, in which there are cars with 0.21 and even 0.20. In a sense, Chinese companies currently share the worldview of Enzo Ferrari, who once said this: aerodynamics are for those who can't make engines. In our case, aerodynamics are for those who can't make batteries.

All the power electronics in the 7GT work ex-

tremely efficiently. Not only in it, by the way: we recently drove the taller 7X to Greece and back, and at maximum highway speeds we recorded a consumption of only about 20-21 kilowatt-hours per 100 km. Only on steeper climbs does the energy consumption noticeably exceed this indicator. The official maximum range of the Privilege version is up to 558 km on a single charge. In reality, you can easily achieve over 450, regardless of your driving style.

WITH CHINESE CARS, the question of service is COMPLETELY REASONABLE, and whether

Zeekr 7GT

646

к. с. максимална мощност
646 hp maximum power

710

Нм максимален въртящ момент
Nm maximum torque

3.3

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

210

км/ч максимална скорост
km/h maximum speed

you will have to wait 3-4 months for each spare part. In the case of Zeekr, the answer is rather no, because the company has a regional warehouse in Slovenia and a large warehouse for the whole of Europe in the Netherlands.

The price of the 7GT starts at 46,500 euros for the basic version. This is over 4,000 euros less than the base version of the electric Mercedes CLA - incomparably smaller, with lower power and poorer equipment.

The Long Range variant of the Zeekr is 53,900 euros, and the top version, Privilege, is 60,500 euros. For comparison, the electric Audi A6 e-tron starts at around 66,000 euros. And the aforementioned hybrid Mercedes AMG C63 S E Performance, which is slower than the Zeekr 7GT Privilege by one tenth of a second, costs almost twice as much.

FOR OVER 100 YEARS THE PREMIUM SEGMENT in Europe has remained the preserve of the Germans, in which neither the Italians or the English in the more distant past, nor the Japanese or Koreans in the more recent, have been able to seriously settle. But now, looking at cars like this Zeekr, we think that the Germans will have a much harder time in the future.

Zeekr's head for Europe, Lothar Schupet (previously a manager at BMW for many years), points to the German three as the main competitor. But the whole time we were testing this fast, comfortable, high-tech electric car, we were thinking something else: what arguments would someone have to buy a Tesla if they saw this? ■

Всяка *причина* да пътуваш

Бизнес и корпоративни travel решения

- Управление на бизнес пътувания
- MICE и корпоративни събития
- Конференции и тимбилдинги
- Самолетни билети и настаняване
- Корпоративна логистика и трансфери

90 | НЕПОЗНАТАТА
ГЪРЦИЯ

THE HIDDEN GREECE

108 | ПЪТУВАЙТЕ КАТО БАГАЖ
TRAVEL AS LUGGAGE

110 | ЧЕРНО ЗЛАТО
BLACK GOLD

АФИШ

КЛАСИКА

АЛИСА МЕДВЕДЕВА // Изгряващата звезда на световната оперна сцена Алиса Медведева и Йерусалимският симфоничен оркестър ще гостуват в София в края на септември. Дирижират Найден Тодоров и Юлиан Рахлин, а програмата включва арии от "Русалка" на Дворжак, "Фауст" на Гуно, "Джани Скики" на Пучини, "Джудита" на Лехар, увертюрата от "Силата на съдбата" на Верди, и, за финал, Симфония номер 6 на Чайковски.

София, 28 септември

КИНО

ДИГЪР // Носителят на четири награди "Оскар" Алехандро Иньяриту ("Вавилон", "Бърмън") се връща към англоезичното кино след над десетилетна пауза с този филм, обявен от собствения си афиш за "комедия с катастрофални пропорции". Том Круз изпълнява ролята на Дигър Рокуел - най-могъщият човек в света, който има амбиции да е спасител на човечеството. Джон Гудман, Джеси Племънс, Майкъл Стулбарг и Софи Уайлд са част от другите познати имена тук.

В кината от 2 октомври

ЕСТРАДА

RICCHI E POVERI // Сезонът на концертите на открито в пловдивския Античен театър върви към края си - но погobaващ край. В края на септември древната сцена ще приеме легендите на италианската естрадна музика Ricchi e Poveri. С над 20 милиона продадени албума и кариера, обхващаща почти шест десетилетия, италианците са необикновено популярни у нас. Очаквайте всички класически хитове, като Sarà perché ti amo, Che sarà, Mamma Maria, Voulez-vous danser.

27 септември, Пловдив

EN

CLASSICS

ALISA MEDVEDEVA // The rising star of the world opera scene, Alisa Medvedeva, and the Jerusalem Symphony Orchestra will be guests in Sofia at the end of September. Conducted by Naiden Todorov and Julian Rachlin, the program includes arias from Dvorak's "Rusalka", Gounod's "Faust", Puccini's "Gianni Schicchi", Lehar's "Judith", the overture from Verdi's "La forza di destino", and, for the finale, Tchaikovsky's Symphony No. 6.

Sofia, September 28

MOVIES

DIGGER // Four-time Oscar winner Alejandro Iñárritu (Babel, Birdman) returns to English-language cinema after a more than decade-long hiatus with this film, announced by its own poster as a "comedy of catastrophic proportions." Tom Cruise plays Digger Rockwell - the most powerful man in the world who has ambitions to be the savior of humanity. John Goodman, Jesse Plemons, Michael Stuhlbarg and Sophie Wilde are some of the other familiar names here.

In theatres from October 2

POP

RICCHI E POVERI // The season of open-air concerts at the Plovdiv Antique Theatre is coming to an end - but a fitting end. Late in September, the ancient stage will welcome the legends of Italian pop music, Ricchi e Poveri. With over 20 million albums sold and a career spanning almost six decades, the Italians are unusually popular in Bulgaria. Expect all the classic hits, such as Sarà perché ti amo, Che sarà, Mamma Maria, Voulez-vous danser.

September 27, Plovdiv

POSTER

СПОРТ

EUROVOLLEY 2026 // България ще е един от домакините на 34-ото Европейско първенство по волейбол. Това ще е и първа голяма изява пред родна публика на българските национали, които станаха втори в света миналата година. Между 9 и 14 септември те срещат Северна Македония, Португалия, Украйна и Израел, после ще има евентуални осминафинали и четвъртфинали в София. Финалите са в Италия.

9-26 септември, София

КИНО

СОЦИАЛНАТА РАВНОСМЕТКА // Създателят на "Западното крило" и "Нюзрум" Аарън Соркин се връща към Марк Зукърбърг и Facebook, които му донесоха "Оскар" за "Социална мрежа". Този филм е нещо като продължение, фокусиран около Франсис Хогън, разкрила много от мръсните вътрешни тайни на най-голямата социална мрежа в света. Джеръми Стронг (Succession) играе Зукърбърг, Майки Магисън е Хогън, участват още Джеръми Алън Уайт, Бил Бър и други.

В кината от 9 октомври

КНИГА

ЦИВИЛИЗАЦИЯ НА ЗРЕЛИЩЕТО // Марио Варгас Лоса, перуанският Нобелов лауреат за литература, ни напусна миналата година. С известно закъснение, сега и българската публика ще се срещне с "Цивилизация на зрелището" - една от късните му творби. Този сборник с есета анализира упадък на изкуствата и литературата в съвременната епоха, издигаща във върховна ценност склонността ни към забавления. "Културата, в традиционния смисъл на думата, днес е на изчезване", казва Лоса - и то цяло десетилетие преди появата на ChatGPT и подобните му.

Издателство "Колибри"

EN

SPORTS

EUROVOLLEY 2026 // България ще е един от домакините на 34-ото Европейско първенство по волейбол. Това ще е и първа голяма изява пред родна публика на българските национали, които станаха втори в света миналата година. Между 9 и 14 септември те срещат Северна Македония, Португалия, Украйна и Израел, после ще има евентуални осминафинали и четвъртфинали в София. Финалите са в Италия.

9-26 септември, София

MOVIES

THE SOCIAL RECKONING // The creator of "The West Wing" and "The Newsroom", Aaron Sorkin, returns to the theme of Mark Zuckerberg and Facebook, which brought him an Oscar for "The Social Network". This film is a kind of sequel, focused on Frances Haugen, who revealed many of the dirty inner secrets of the largest social network in the world. Jeremy Strong (Succession) plays Zuckerberg, Mikey Madison is Haugen, and Jeremy Allen White, Bill Burr and others also star.

In theatres from October 9

BOOK

CIVILISATION OF THE SPECTACLE // Mario Vargas Llosa, the Peruvian Nobel laureate for literature, left us last year. With some delay, the Bulgarian audience will now also meet "Civilisation of the Spectacle" - one of his late works. This collection of essays analyses the decline of the arts and literature in the modern era, which elevates our penchant for entertainment to a supreme value. "Culture, in the traditional sense of the word, is disappearing today," says Llosa - and that's a full decade before ChatGPT and its ilk appeared.

Colibri Publishing House

ХЕРАКЛЕЯ СИНТИКА – СЦЕНА ЗА СРЕЩИ С КУЛТУРАТА И ТРАДИЦИИТЕ

Лятото на **Хераклея Синтика** започна с интересни археологически разкрития и красива музикална програма под звездите. Фестивалните вечери от „Културама Фест в музея“ 2026 подариха среща с джаз и съвременни класически изпълнители.

През есента Античен град **Хераклея Синтика** отново се превръща в място, на което ще се срещнат културното наследство, музиката, винените традиции и специфичната атмосфера на Юга. На 18 и 26 септември, сред археологическите разкопки, ще се проведат два концерта, които ще срещнат публиката с български и гръцки музиканти. На 18 септември от 20:00 ч. на сцена ще бъдат TENORI d'Amore с програма от популярни и обични арии. На 26 септември от 20:00 ч. ще

свири известният гръцки композитор Йоргос Андреу (Giorgios Andreou) и певицата Корина Легаки (Korina Legaki).

През октомври за първи път ще си дадат обща среща всички **винарски изби от Долината на Струма**. В парка на Хераклея Синтика гостите ще могат да се срещнат с винените традиции на региона и специфичното вино, което има своя история тук от преди 2500 години. Богата музикална програма с Белослава и Орлин Павлов, лекции и дегустации, активности на открито – всичко това, съчетано с местна кухня и хубаво вино. Първото издание на **Винен фест „Вкусът на традициите“** обещава да се превърне в най-мощното събитие на Югозапада.

HERACLEA SINTICA – A STAGE FOR ENCOUNTERS WITH CULTURE AND TRADITIONS

The summer at **Heraclea Sintica** began with fascinating archaeological discoveries and a beautiful musical programme under the stars. The festival evenings of “Kulturama Fest at the Museum” 2026 offered audiences encounters with jazz and contemporary classical performers.

In autumn, the Ancient City of **Heraclea Sintica** will once again become a place where cultural heritage, music, wine traditions and the distinctive atmosphere of the South come together. On September 18 and 26, two concerts will take place among the archaeological excavations, bringing Bulgarian and Greek musicians to the audience. On September 18 at 8:00 p.m., TENORI d'Amore will take the stage

with a programme featuring popular and beloved arias. On September 26 at 8:00 p.m., the renowned Greek composer Giorgios Andreou and singer Korina Legaki will perform.

In October, for the first time, all wineries from the **Struma Valley** will come together. In the park of **Heraclea Sintica**, visitors will have the opportunity to discover the region's wine traditions and the distinctive wine that has a history here dating back 2,500 years. A rich musical programme featuring Beloslava and Orlin Pavlov, lectures and tastings, outdoor activities – all combined with local cuisine and fine wine. The first edition of the “**Taste of Traditions**” Wine Fest promises to become the largest event in Southwestern Bulgaria.

Struma Valley Wines

presents

9 & 10 Oct 2026

Heraclea Sintica

НЕПОЗНАТАТА ГЪРЦИЯ

THE HIDDEN GREECE

Шест дестинации,
много различни от добре
известните ни Солун, Кавала и
Халкидики

Six destinations, very
different from our well-known
Thessaloniki, Kavala and
Chalkidiki

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ISTOCK, КОЛЕЛА
By KONSTANTIN TOMOV, / Photography ISTOCK. KOLELA

Чудесно си даваме сметка, че в наши дни всеки българин разбира от политика, футбол, Евровизия... и от Гърция. Но все още повечето хора, когато стане дума за южната ни съседка, се сещат за Солун, Кавала и плажовете на Халкидики. Гърция обаче има още много лица, и да за покажем част от тях, си организирахме едно пътуване от над 2500 км из континенталната ѝ част: от най-северните ѝ части, чак до най-южните точки на Пелопонес.

We are well aware that nowadays every Bulgarian is fluent in politics, football, Eurovision... and Greece. But still most people, when it comes to our southern neighbour, think of Thessaloniki, Kavala and the beaches of Chalkidiki. However, Greece has many more faces, and to show some of them, we organized a trip of over 2500 km across its continental part: from its northernmost parts, all the way to the southernmost points of the Peloponnese.

ЕДЕСА И КАСТОРИЯ EDESSA AND KASTORIA

Повечето пътници за западна Гърция хващат прословутата магистрала "Вия Игнатия". Но вместо това ви съветваме да се отбием към Килкис и после да видим древната Егеса. Според митовете този град върху плато е бил първата столица на Македонската държава, основана от един пра-прадядо на Александър Велики. През средните векове е бил част от България и се е наричал Воден - име, запазено чак до 1923. Но главната атракция днес са не красивите възрожденски църкви и старият квартал с домовете на търговците, а начинът, по който река Вода преминава през града. Бързите ѝ води, набрали скорост по каменните корита в града, накрая се изсипват от скалите в каскада от зрелищни водопади.

Любуваме им се кратко, защото имаме да изминем още стотина километра до мястото си за нощувка. На картата името на този град е Кастория. В българската литература ще го откриете като Костур (и двете имена идват от гръцката дума за бобър). Юстиниан Велики премества града там, където той се намира днес - на шийката на един полуостров в Костурското езеро (Орестиада). През IX век Костур влиза в пределите на България при Борис. Век и половина по-късно Самиул я загубва във войните с Василий II. Но и до днес това място пази много спомени от онази епоха.

Кастория е прочута като Града на църквите: тук, само на няколко квадратни километра площ, са оцелели над 70 старинни храма - византийски, от Първото българско царство и възрожденски.

Свети Архангели не е най-впечатляващата на външен вид от тях: малка базилика, която понастоящем е вкопана точно в средата на един паркинг. Но това е всъщност една от най-старите църкви в града. Строена е през IX век, ако се съди по ктиторския надпис. А на външната фасада са изобразени Ирина Комнина, българска царица, третата жена на Иван Асен II, и нейният син - цар Михаил II Асен. От същата епоха - IX-X век - са датирани още няколко храма, като Св. Богородица Кубелидики, Св. Стефан и Св. Безсребърници.

Most travellers to western Greece take the infamous Via Ignatia highway. But instead, we advise you to take the road to Kilkis and then see ancient Edessa. According to myth, this city on a plateau was the first capital of the Macedonian state, founded by a great-great-grandfather of Alexander the Great. During the Middle Ages, it was part of Bulgaria and was called Voden - a name that was preserved until 1923. But the main attraction today is not the beautiful Renaissance churches and the old quarter with the houses of the merchants, but the way the Vodas River flows through the city. Its rapid waters, gaining speed along the stone beds in the city, finally pour out of the rocks in a cascade of spectacular waterfalls.

We admire them briefly, because we still have about a hundred kilometres to go to our place for the night. On the map, the name of this city is Kastoria. In Bulgarian literature, you will find it as Kostur (both names derive from the ancient Greek word for beaver). Justinian the Great moved the city to where it is located today - on the neck of a peninsula in Lake Kostur (Orestiada). In the 9th century, Kostur entered the borders of Bulgaria under Boris. A century and a half later, Samuil lost it in the wars with Basil II. But to this day, this place keeps many memories of that era.

Kastoria is famous as the City of Churches: here, in just a few square kilometres of area, over 70 ancient temples have survived - Byzantine, from the First Bulgarian Kingdom and from the Renaissance.

Taxiarchis of the Metropolis is not the most impressive of them in appearance: a small basilica, which is currently dug right in the middle of a parking lot. But this is actually one of the oldest churches in the city. It was built in the 9th century, judging by the inscription on the foundation. And on the outer facade are depicted Irina Komnina, Bulgarian queen, the third wife of Ivan Asen II, and her son - Tsar Michael II Asen. Few other churches date from the same era - namely Panagia Koumpelidiki, St. Stephen and Agioi Anargyroi.

ЗАГОРОХОРИЯ ZAGOROCHORIA

Следващата ни спирка е не едно населено място, а цели 46. Става дума за старинните каменни селца, известни под общото име Загорохория (селцата на област Загори). Самото име Загори е от славянски произход и означава "отвъд планината" - в този случай, планината Пинд.

Наричан понякога гръбнака на Гърция, Пинд се простира на 230 км от Южна Албания чак до Коринтския залив. Набраздена е от много речни долини, макар че някои от реките са сезонни и ги заварихме пресъхнали. Не е такъв случаят обаче с Voidomatis, която тече през Загори и претендира - с немалко основания - да е най-чистата река в Европа. Нейните води наистина имат онзи възшебен цвят, който обикновено виждаме само в туристическите брошури. Но ще трябва да победите изкушението да се потопите - водата е леденостудена, със средна годишна температура 4 градуса. Същото важи и за прословутите каменни басейни на Рогово - издълбани от природата вани във варовиковите скали.

Загори е и най-слабо населената област в Гърция. Тези малко над 100 кв. км се обитават само от 3200 души. Но не очаквайте да намерите монашеско уединение на по-популярните туристически места, като например селото със звучното име Папинго. Впрочем топонимите подсказват и колко пестър е бил етническият състав тук: гръцко, албанско, българско и най-вече арумънско население. Арумъните, наричани още куцовласи, са присъствали тук още през XI век според хрониките.

След османските нашествия областта получила полуавтономен статут, и това създадо един много особен микрокосмос: между 46-те села имало сложна система от каменни пътища и мостове. Но почти нямало връзка с външния свят.

След нощувка в традиционна къща за гости ни очаква и другата голяма забележителност тук: Викос. Този каньон с дължина 32 км и дълбочина до 1350 метра е вписан в книгата на Гинес като най-дълбокия каньон в света по отношение на ширината му.

Our next stop is not one settlement, but 46. We are talking about the ancient stone villages, known collectively as Zagorochoria (the villages of the Zagori region). The name Zagori itself is of Slavic origin and means "beyond the mountain" - in this case, Mount Pindus.

Sometimes called the backbone of Greece, Pindus stretches 230 km from southern Albania all the way to the Gulf of Corinth. It is crisscrossed by many river valleys, although some of the rivers are seasonal and we found them dry. This is not the case, however, with the Voidomatis, which flows through Zagori and claims - with good reason - to be the cleanest river in Europe. Its waters do indeed have that magical color that we usually only see in tourist brochures. But you will have to overcome the temptation to dive in - the water is icy cold, with an average annual temperature of 4 degrees. The same goes for the famous Rogovo stone pools - bathtubs carved by nature into the limestone rocks.

Zagori is also the least populated region in Greece. These little over 100 sq. km are inhabited by only 3,200 people. But don't expect to find monastic solitude in the more popular tourist spots, such as the village with the sonorous name Papingo. By the way, the toponyms also suggest how colorful the ethnic composition was here: Greek, Albanian, Bulgarian and, above all, Aromanian population. Aromanians, also called Vlachs, were present here as early as the 11th century, according to chronicles.

After the Ottoman invasions, the region received a semi-autonomous status, and this created a very special microcosm: between the 46 villages there was a complex system of stone roads and bridges. But there was almost no connection with the outside world. After an overnight stay in a traditional guesthouse, the other major attraction here awaits us: Vikos. This canyon, 32 km long and up to 1350 meters deep, is listed in the Guinness Book of Records as the deepest canyon in the world compared to its width.

ЯНИНА IOANNINA

След красотите на Загори е време да слезем от планините в плодородната долина около езерото Памвотис. На неговите брегове ще намерите Янина - столицата и главния град на гръцкия регион Епир.

Макар да е с около 350 километра по-на юг от София, Янина си има специфичен местен климат. Убеждаваме се на другата сутрин, когато вместо живописната гледка от крепостта към езерото, заварваме гъста лондонска мъгла. Но тя бързо започва да се разсейва и успяваме да разгледаме сърцето на този град, сменил през вековете всевъзможни господари. Корените на днешната Янина са положени от Юстиниан Велики през VI век. Истински интересната история обаче започва през 1204, когато Константинопол е превзет от кръстоносците и една голяма група неговии жители, начело с Михаил Комнин, бяга тук. В следващите десетилетия Янина ще е сърцето на Епирското деспотство - една от двете държави кандидати за възраждането на Византия, и големият съперник на България на Иван Асен II.

Катастрофалният разгром, претърпян от Теодор Комнин срещу българския цар при Клокотница, на практика слага край на мечтите на Епир да основе новата Източна римска империя. Но Янина и съседната Арта продължават дълги години да са градове със собствено мнение, често отказващи да се подчиняват на Константинопол. Този непокорен дух не се загубва и в османския период, увенчан накрая от практическа автономия за Янина по времето на легендарния Али Паша, в края на XVIII и началото на XIX век. Албанец от Тепелена, Али оглавява разбойническа чета в родния си край, но после е привлечен като администратор от османците. Прави шеметна кариера, издигайки се до паша на целия санджак Янина. Силата му нараства толкова, че властта на султана над неговия район остава само на теория. Повече от четвърт век бившият разбойник успява толкова умело да балансира интересите на великите сили, че опазва своята на практика независима държавица. Едва през 1822 година той най-после губи голямата игра, заложен е от агенти на Високата порта и екзекутиран.

After the beauties of Zagori, it is time to descend from the mountains into the fertile valley around Lake Pamvotis. On its shores you will find Ioannina - the capital and main city of the Greek region of Epirus.

Although it is about 350 kilometres south of Sofia, Ioannina has a specific local climate. We are convinced of this the next morning, when instead of the picturesque view from the fortress to the lake, we find a thick London fog. But it quickly begins to dissipate, and we manage to explore the heart of this city, which has changed hands many times over the centuries. The roots of today's Ioannina were laid by Justinian the Great in the 6th century. However, the truly interesting story begins in 1204, when Constantinople was captured by the Crusaders and a large group of its inhabitants, led by Michael Komnenos, fled here. In the following decades, Ioannina would be the heart of the Despotate of Epirus - one of the two candidate states for the revival of Byzantium, and the great rival of Bulgaria during Ivan Asen II reign.

The catastrophic defeat suffered by Theodore Comnenus against the Bulgarian king at Klokotnitsa effectively put an end to Epirus' dreams of founding a new Eastern Roman Empire. But Ioannina and neighbouring Arta continued for many years to be cities with their own opinion, often refusing to submit to Constantinople.

This rebellious spirit was not lost in the Ottoman period, finally crowned by practical autonomy for Ioannina under the legendary Ali Pasha, in the late 18th and early 19th centuries. An Albanian from Tepelena, Ali led a group of bandits in his native region, but was later recruited as an administrator by the Ottomans. He made a dizzying career, rising to the position of pasha of the entire Sanjak of Ioannina. His power grew so much that the sultan's authority over his region remained only in theory. For more than a quarter of a century, the former bandit managed to so skillfully balance the interests of the great powers that he preserved his practically independent state. Only in 1822 did he finally lose the big game, being captured by agents of the Sublime Porte and executed.

ВОНИЦА И НАФПАКТОС VONITSA AND NAFPAKTOS

Напускаме Янина, отбиваме се до Додона - най-древния оракул на Гърция, и после се насочваме на юг към две нови области, до които българските туристи рядко стигат. Не пропускаме да покараме по запомнящия се път до островчето Коронисия - дълга 6 км ивичка асфалт, която буквално прекосява морето в спокойния Амбракийски залив. Тук е и природният парк Салаора - дом на 295 различни вида птици, начело с гигантския далматински пеликан.

После пътят ни минава покрай останките от древния Никополис, построен от император Август, през изпълненото с живот градче Превеза, и накрая ни отвежда на южния бряг на залива, във Воница. Името е от български произход, но историята на града е далеч по-древна - още от VI век преди Христа, когато е основано като колония на Коринт. Позицията му предлага пълен контрол над входа и изхода на залива, поради което всяка регионална сила се е опитвала да го владее. Самият залив неведнъж е играл ключова роля в световната история - най-вече през 31 година преди Христа, когато тук се сблъскават огромните флоти на Октавиан Август и на Антоний и Клеопатра. Това се оказва последната голяма битка на Римската република. И предопределя хода на западната история за 500 години напред. Дали ако Антоний и Клеопатра бяха победили, изобщо щеше да се стигне до империята? И как би изглеждал светът тогава? Можете да пофантазирате по тази тема, докато разглеждате ефектната венецианска крепост.

Преди да стигнем до Пелопонес, най-енигматичната гръцка област, ни остава още една отбивка: до Нафпактос, едно от най-красивите малки градчета в страната. А също и първостепенна кулинарна дестинация, защото в миналото през това ключово пристанище е минавала съществена част от търговията с подправки, и местната кухня е попила влияния отблизо и далеч. Дълги години Нафпактос е бил владение на Венеция и се е наричал Лепанто. Тъкмо тук през 1571 се състои великата битка между обединената християнска флота и османската. Моряк на един от испанските кораби в тази битка е Мигел де Сервантес, бъдещият автор на Дон Кихот.

We leave Ioannina, stop by Dodona - the most ancient oracle of Greece, and then head south to two new areas that Bulgarian tourists rarely reach. We use the opportunity to drive along the memorable road to the islet of Koronisia - a 6 km long strip of asphalt that literally crosses the sea in the calm Ambracian Gulf. Here is also the Salaora Natural Park - home to 295 different species of birds, led by the giant Dalmatian pelican.

Then our path passes the remains of the ancient Nicopolis, built by Emperor Augustus, through the lively town of Preveza, and finally takes us to the southern shore of the bay, in Vonitsa. The name is of Slavic origin, but the history of the city is far more ancient - since the 6th century BC, when it was founded as a colony of Corinth. Its position offers complete control over the entrance and exit of the bay, which is why every regional power has tried to control it. The bay itself has played a key role in world history more than once - most notably in 31 BC, when the huge fleets of Octavian Augustus and Antony and Cleopatra clashed here. This turned out to be the last great battle of the Roman Republic. And it predetermined the course of Western history for 500 years to come. Would the empire have come about at all if Antony and Cleopatra had won? And what would the world have looked like then? You can fantasise about the topic while exploring the spectacular Venetian fortress.

Before we reach the Peloponnese, the most enigmatic Greek region, we have one more detour: to Nafpaktos, one of the most beautiful small towns in the country. And also a prime culinary destination, because in the past, a significant part of the spice trade passed through this key port, and the local cuisine has absorbed influences from near and far. For many years, Nafpaktos was a possession of Venice and was called Lepanto. It was here in 1571 that the great battle between the united Christian fleet and the Ottoman fleet took place. A sailor on one of the Spanish ships in this battle was Miguel de Cervantes, the future author of Don Quixote.

МИСТРА И МОНЕМВАСИЯ MYSTRAS AND MONEMVASIA

Впечатляващият мост Рио-Антирио, най-модерното инженерно постижение на Гърция, ни отвежда в най-гревната и обвита в мистерии гръцка област: Пелопонес. Този полуостров в най-южната част на Балканите е голям колкото Югозападна България - и е смайващо богат на гледки и преживявания. Тук са гревната Микена, столицата на Агамемнон и люлка на първата европейска цивилизация. Тук са Олимпия, където са се провеждали олимпийските игри, и Епидавърът с неговия амфитеатър с изумителна акустика. Но ние сме избрали друга първа спирка за пътуването си: Спарта.

Днешна Спарта е на същото място като гревната - но между тях има над едно хилядолетие пропаст. Тукашните жители не са преките потомци на Леонид, а пришълци отдругаде. Положителната страна е, че тук вече не хвърлят чужденците в ямата. Вместо това им сервират ципуро (гроздова ракия) и чудесни мезета на цени, на които в София бихте получили кафе и вода. Днешна Спарта е основана от бежанци от намиращата се само на 6 км средновековна Мистра. Основана през XIII век от кръстоносците, тя е била един от последните важни политически и културни центрове на Византия, но е опустошена в гръцката война за независимост. Междувременно дворецът на деспотите в Мистра бе реставриран основно и отвори врати за посетители тази пролет. Не го пропускайте - това е единственият византийски дворец, съхранен до наши дни.

А ако се чудите какво е станало с жителите на гревната Спарта, следващата ни спирка дава отговора. Устояли на всевъзможни врагове, накрая през VI век спартанците побягнали от нашествията на славяните и основали нов град в най-недостъпната точка на Пелопонес - на външната страна на един скалист полуостров, госта напомним на Гибралтарската скала, достъпен само по един тесен мост от сушата. Нарекли го Монемвасия. Той съществува и до днес, и е най-добре запазеният средновековен град в цяла Гърция. Очарователните му каменни улички и кафенета са чудесно място да се скриете от палещото слънце.

To explore the Hidden Greece, we used the Hyundai Ioniq 9, one of the most comfortable electric cars on the market, with up to 600 km of range on a single charge, and the special Travel By Electric card, allowing you to charge in Greece with just one touch, without installing Greek apps and registering.

The impressive Rio-Antirrio Bridge, Greece's most modern engineering achievement, takes us to the most ancient and mysterious Greek region: the Peloponnese. This peninsula in the southernmost part of the Balkans is as big as southwestern Bulgaria - and is astonishingly rich in sights and experiences. Here you will find the ancient Mycenae, the capital of Agamemnon and the cradle of the first European civilisation. Here is Olympia, where the Olympic Games were held, and Epidaurus with its amphitheatre with amazing acoustics. But we have chosen a different first stop for our journey: Sparta.

Today's Sparta is in the same place as the ancient one - but there is a gap of over a millennium between them. The inhabitants here are not the direct descendants of Leonidas, but newcomers from elsewhere. On the bright side, they no longer throw foreigners into the pit here. Instead, visitors are served tsipouro (grape brandy) and wonderful appetisers at prices that you would get only coffee and water for in Sofia.

Modern Sparta was founded by refugees from medieval Mystras, located just 6 km away. Founded in the 13th century by the Crusaders, it was one of the last important political and cultural centres of Byzantium, but was devastated in the Greek War of Independence. In the meantime, the Palace of the Despots in Mystras has been thoroughly restored and opened its doors to visitors this spring. Don't miss it - it is the only Byzantine palace preserved to this day.

And if you are wondering what happened to the inhabitants of ancient Sparta, our next stop provides the answer. Having resisted all kinds of enemies, in the 6th century the Spartans finally fled the invasions of the Slavs and founded a new city on the most inaccessible point of the Peloponnese - on the outer side of a rocky peninsula, quite reminiscent of the Rock of Gibraltar, accessible only by a narrow bridge from the mainland. They called it Monemvasia. It still exists today, and it is the best-preserved medieval town in all of Greece. Its charming cobblestone streets and cafes are a great place to hide from the scorching sun.

АМФИПОЛИ AMPHIPOLIS

Понякога не се налага да ходим далеч, за да открием нещо ново и интересно. За повечето българи, например, Амфиполи е просто крайпътна табелка, която им подсказва, че вече са близо до заветните плажове на Аспровалта и Офринио. Някога обаче това място е било един от най-важните градове на Земята: любимият град на Александър Македонски, откъдето той е подготвял походите си на изток.

Амфиполи е основан като колония на атиняните пет века преди Христа. Те били привлечени тук както от богатите находища на злато в планината Пангео, така и от гъстите гори, подходящи за строеж на кораби. Добре запазен свидетел на оная епоха е прочутият Лъв на Амфиполи, който е на самия път към Аспровалта и който всички сте виждали. Никой обаче не е виждал най-голямата атракция на Амфиполи - освен шепа археолози и поредица гръцки министри на културата. Става дума за мястото, известно като гробницата на Александър Велики.

Официалното ѝ название е Каста, и е най-голямата могилообразна гробница в цяла Гърция. Датирана е към края на царуването на Александър, около 325 година преди Христа. Но със сигурност не е гробница на самия Александър. Великият завоевател умира във Вавилон, погребан е в Мемфис и после останките му са пренесени в Александрия. За кого е изградена гробницата, си остава обект на ожесточени спорове: дали за Хефестион, най-близкия приятел на Александър, или за майка му Олимпиада.

Посещенията все още са забранени, за да се опазят находките от иманярите. Част от намерените вътре статуи, мозайки и бижута можете да видите в малкия, но много добре подреден музей в днешното село Амфиполи.

Друга отбивка, която си заслужава във всяко отношение, е самата планина Пангео (или Кушница, както е старото ѝ българско име). Богата на всевъзможни руди и заобиколена от плодородни долини, тя още от древността е привличала завоевателите. Днес селцата по южните ѝ склонове, като Мушени и Месоропи, са идиллични местенца с красиви къщи, живописни каменни улечки и бързи поточета, мечащи по тях. И с прочути таверни.

Sometimes we don't have to go far to discover something new and interesting. For most Bulgarians, for example, Amphipolis is just a roadside sign that tells them that they are already close to the coveted beaches of Asprovalta and Ofrinio. However, this place was once one of the most important cities on Earth: the favourite city of Alexander the Great, from where he prepared his campaigns to the east.

Amphipolis was founded as a colony of the Athenians five centuries before Christ. They were attracted here both by the rich gold deposits in the Pangaio Mountains and by the dense forests suitable for building ships. A well-preserved witness to that era is the famous Lion of Amphipolis, which is on the road to Asprovalta and which you have all seen. However, no one has seen the biggest attraction of Amphipolis - except for a handful of archaeologists and a series of Greek ministers of culture. It is the place known as the tomb of Alexander the Great. Its official name is Kasta, and it is the largest mound-shaped tomb in all of Greece. It is dated towards the end of Alexander's reign, around 325 BC. But it is certainly not the tomb of Alexander himself. The great conqueror died in Babylon, was buried in Memphis, and then his remains were transferred to Alexandria. For whom the tomb was built remains the subject of fierce debate: whether for Hephaestion, Alexander's closest friend, or for his mother Olympias. Visits are still prohibited to protect the finds from treasure hunters. Some of the statues, mosaics and jewellery found inside can be seen in the small but very well-arranged museum in the present-day village of Amphipoli.

Another detour, which is worth it in every way, is the mountain Pangeo itself (or Kush-

nitsa, as its old Bulgarian name is). Rich in all kinds of ores and surrounded by fertile valleys, it has attracted conquerors since ancient times.

Today, the villages on its southern slopes, such as Moustheni and Mesoropi, are idyllic places with beautiful houses, picturesque stone streets and fast streams flowing through them. And with famous taverns.

To explore the Hidden Greece, we used the Hyundai Ioniq 9, one of the most comfortable electric cars on the market, with up to 600 km of range on a single charge, and the special Travel By Electric card, allowing you to charge in Greece with just one touch, without installing Greek apps and registering.

CONSTRUCTION OF TOMORROW

събитие на investor.bg и imoti.net

30 септември | 14:00
Интер Експо Център

INVESTOR
MEDIA **PRO**
investormediapro.bg

генерален партньор

GLAVBOLGARSTROY

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“:

**ПЪРВОТО УЧРЕДНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г.
КЪМ 30.06.2026 Г. – С НАД 400 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 1.43 МИЛИАРДА ЕВРО (2.80 МИЛИАРДА ЛЕВА)
УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ „ЦКБ-СИЛА“ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG).**

**ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г.,
ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД,
ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ
НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.**

**Посочените резултати нямат по необходимост връзка с бъдещи резултати.*

ПЪТУВАЙТЕ КАТО БАГАЖ

Най-необикновените туристически пътеводители
ще ви отведат на невероятни места

Текст ДИМИТРИНА АСЕНОВА / Фотография iSTOCK

Вслучай, че ви е писнало от стандартните туристически маршрути, но нямате собствена идея за алтернатива, просто трябва да посегнете към подходящ пътеводител. Подбрахме няколко, които могат да направят пътуването ви наистина уникално.

ПЪТУВАЙТЕ КАТО БАГАЖ. Вероятно ще ви се стори, че туристите, предпочитащи товарните кораби като основен ваканционен транспорт, са пренебрежимо малък брой. От издателство Sadogap обаче са решили, че и тези хора имат право на свой пътеводител. Резултатът е изданието „Пътувай с товарен кораб“ (Travel by Cargo Ship), в което има изчерпателна информация за 120 маршрута, които може да покорите с всевъзможни карго съдове. Освен колко ще ви струва и колко време ще отнеме, пътеводителят ще ви разкрие и вероятността избора ви от вас транспорт да бъде похитен от пирати и да съсипе ваканцията ви.

НАЙ-ТИХАТА ВАКАНЦИЯ. „Намерили вечен покой в Калифорния“ (Laid to Rest in California) се цели в туристите, отегчени от музеи, архитектурни забележителности и паркове. При това - отегчени до смърт. В пътеводителя надлежно са посочени адресите на гробовете на различни

знаменитости – спортисти, музиканти, актьри, политици. Всеки може да избере според интересите си.

НОЩУВКА, ЗАКУСКА И ТРАНСПЛАНТАЦИЯ. Ако се нуждаете от операция, но ви се струва, че местните лекари надценяват труда си, вече можете спокойно да махнете с ръка и да потърсите по-разумни цени в чужбина. „Пътеводител на медицинския турист“ (The Complete Medical Tourist) ще ви разведе из болниците по света и ще ви посветва къде да уголемите бюста си, да коригирате носа си или пък да си направите чернодробна трансплантация. Повечето медицински дестинации са в Азия, но не сме сигурни дали издателството гарантира за качеството на предложените услуги.

УДОВОЛСТИЕТО ОТ РАБОТАТА – ЧУЖДАТА. Какво по-приятно от това да гледате как другите се трудят, докато сте в отпуската? Вероятно това си е помислила Джейн Уест, преди да се посвети на написването на пътеводителя „Работата на другите“ (Other People's Business). Той съдържа списък от над 100 фабрики в американския щат Охайо, из които можете да се разходите и да наблюдавате работниците, докато изливат бетон, шият копчета или пакетират прясно мляко.

НЕИЗСЛЕДВАНАТА СТРАНА НА ПТИЦИТЕ.

Ако изпитвате напращив интерес какъв вид е птицата, изпуснала се върху предното стъкло на колата ви, ще откриете отговора в „Коя птица го направи: Шофьорски пътеводител за често срещаните птици в Северна Америка“ (What Bird Did That?: A Driver's Guide to Some Common Birds of North America). Авторите Питър Хансард и Бъртън Силвър са посветили немалко усилия да опишат подробно как да различите отделните петна по прозорците, за да ги припишете на точния орнитологичен вид.

НЕ ИЗПУСКАЙ ХЛАДИЛНИКА ОТ ОЧИ.

Всъщност „Из Ейре с хладилник“ (Round Ireland with a Fridge) не е класически пътеводител, а резултат от загубен бас. Подобно на толкова други хора, употребили повече бира предната вечер, авторът Тони Хоукс се събудил с отрезвяваща мисъл за обещанията си от снощи. В конкретния случай обещанието, подкрепено със солиден облог, било да обикаля Ирландия цял месец в компанията на огромен хладилник. След като преценил, че честта му е по-ценна от неудобствата на подобно пътешествие, Тони се заел да спечели облога. После описал преживяванията си в книга, за да улесни евентуалните си последователи. ■

TRAVEL AS LUGGAGE

The most unusual tourist guides will take you to incredible places

By DIMITRINA ASENOVA / Photography iSTOCK

If you are tired of standard tourist routes, but you do not have your own idea for an alternative, you just need to reach for a suitable guidebook. We have selected a few that can make your trip truly unique.

TRAVEL AS LUGGAGE. It will probably seem to you that tourists who prefer cargo ships as their main holiday transport are a negligible number. However, Cadogan Publishing House has decided that these people also have the right to their own guidebook.

The result is the publication "Travel by Cargo Ship", which contains comprehensive information about 120 routes that you can conquer with all kinds of cargo vessels. In addition to how much it will cost you and how long it will take, the guide will also reveal the probability that your chosen transport will be hijacked by pirates and ruin your vacation.

THE QUIETEST VACATION. "Laid to Rest in California" is aimed at tourists bored with museums, architectural landmarks and parks. Bored to death, at that. The guide duly lists the addresses of the graves of various celebrities - athletes, musicians, actors, politicians. Everyone can choose according to their interests.

BED, BREAKFAST... AND TRANSPLANTATION. If you need surgery, but it seems to you that local doctors overestimate their work, you can now safely wave your hand and look for more reasonable prices abroad. The Complete Medical Tourist will take you around the world's hospitals and advise you on where to get a breast augmentation, nose job, or liver transplant. Most medical destinations are in Asia, but we're not sure if the publisher guarantees the quality of the services offered.

THE JOY OF SOMEONE ELSE'S LABOUR. What could be more enjoyable than watching others work while you're on vacation? That's probably what Jane West thought before she dedicated herself to writing the guide Other People's Business. It lists over 100 factories in the US state of Ohio where you can walk around and watch workers pour concrete, sew buttons, or package milk.

THE UNEXPLORED COUNTRY OF BIRDS. If you're curious about what kind of bird landed on your windshield, you'll find the answer in What Bird Did That?: A Driver's Guide to Some Common Birds of North America. Authors Peter Hansard and Burton Silver have gone to great lengths to describe in detail how to identify individual spots on your windshield and attribute them to the correct ornithological species.

KEEP YOUR EYES ON YOUR FRIDGE. In fact, Round Ireland with a Fridge is not a classic guidebook, but the result of a lost bass. Like so many other people who had a few too many beers the night before, author Tony Hawks woke up with a sobering thought about his promises from last night. In this case, the promise, backed by a hefty bet, was to travel around Ireland for a month in the company of a giant refrigerator.

Deciding that his honour was worth more than the inconvenience of such a journey, Tony set out to win the bet. He then chronicled his ordeal in a book for the benefit of potential followers. ■

**Надеждни куриерски услуги
за страната и чужбина**

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с GLS доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

ЧЕРНО ЗЛАТО

Белуга, осетра, севруга: Как да се ориентирате в тайните на най-изтънчения деликатес на планетата

Текст МАРГАРИТА СПАСОВА / Фотография iSTOCK

Ако сегнете да класирате 10-те най-елегантни кухни в света, надали ще се сетите точно за руската. И все пак именно от Русия произлиза деликатесът, който минава за връх на изтънчеността и разкоша. Става дума, разбира се, за черния хайвер.

РУСНАЦИТЕ ОЦЕНЯВАТ КАЧЕСТВАТА МУ още преди 300-400 години. Първоначално "постна храна", заместваща месото в 200-дневните православни пости, той се превръща в любимо лакомство на аристократите. Петър Велики проявява предприемачески дух и разполага петдесет специално обучени рибари на брега на Каспийско море, гарантиращи постоянна доставка. Едва-що поприключили с революцията, строгите болшевики обявяват гобиwa на хайвер за гържавен монопол... какъвто на книга остава до днес. Руснаците са убедени, че хайверът е здравословна, богата на протеини амброзия, която зарежда със сексуална енергия, подобрява зрението и забавя въздействието на алкохола. Руските лекари неизменно предписват на пациентите "светата троица" - хайвер, минерална вода и нарове...

ЕСЕТРАТА - ЕДНО ОТ НАЙ-ДРЕВНИТЕ ЖИВИ СЪЩЕСТВА на планетата, най-голямата и дълголетна сладководна риба - хвърля хайвер само между осмата и петнайсетата си година. В известен смисъл не хвърля яйца, а направо злато, или долари... Тя, заедно с близките си роднини - моруната и пъстругата, хвърля хайвер само три пъти в живота си. Стойността му варира според качеството, а то се определя от прастария икономически закон за недостига - колкото по-трудно получаваш нещо, толкова повече го искаш.

Цената на хайвера се определя от конкретния подвид на вида осетра, от който е добит. Най-едрият хайвер, наричан белуга, идва от рибите от вида *Huso huso* (моруна), среща се най-рядко и е най-скъп. Зрънцата са с размерите на грахови и с цвят, вариращ от сребристосиво до възлено черно. Най-висококачествената белуга почти не е позната извън Русия, което отново ни навежда на мисълта за самотния руски аристократизъм.

ОСЕТРА Е ИМЕТО НА МАЛКО ПО-СКРОМНИЯ по размери и по-гостъпен хайвер, добиван от рибите от вида *Acipenser gueldenstaedtii*. Най-гребните есетри

се наричат *Acipenser stellatus*, или севруга, същото име носи и хайверът им. Съществува също и калуга - от хибриден вид есестри, отглеждани във ферми. Популярността им расте непрекъснато в последните години, ще ги откриете навсякъде от България до Виетнам.

Колкото до цвета, познавачите знаят, че истинският черен хайвер невинаги е черен... Напротив, колкото по-светло е зрънцето, толкова по-ценно е то. Най-желаният трябва да бъде кехлибарен, със съвсем лек аромат на риба, зърната трябва да са блестящи, еднакви по размер и да не стоят слепени. Хайверът никога не се замразява, затова заводите за преработката му се намират само по крайбрежието, където се добива, експерт-дегустатор опитва всяка партида, за да я класифицира и да определи колко сол да се добави.

ЛОШОТО Е, ЧЕ ТОЗИ ДЕЛИКАТЕС скоро ще влезе в червената книга на застрашените видове. Ужасяващата статистика сочи, че през последните 15 години популацията на есестра в Каспийско море е намаляла 40 пъти... Но да не бъдем черногледни, и вместо това да припомним най-бележитата владетелка на всички времена, Екатерина Велика (1729-1796), която всяка сутрин закусвала чай с водка и омлет с хайвер... Тази германска прин-

цеса, омъжена още съвсем млада за руския престолонаследник - великия херцог Петър - намерила начин да се избави от нежелания си съпруг. Коронована за императрица на Русия, тя царувала половин век с желязна ръка в кадифена ръкавица. Говорела четири езика, интересувала се от изкуство и философия, имала цял куп официални любовници начело с напетия Потьомкин, и безчет кавалери за една нощ.

И ПОНЕЖЕ ВЕЛИКИТЕ ИСТОРИЧЕСКИ ФИГУРИ повлякоха крак, ще бъде грехота да пропуснем увековечения в десетки романи и филми "Бьоф Строганов". Историата на другото най-прочуто руско ястие ни връща в края на XIX век, когато готвачът на прочутия генерал граф Павел Александрович Строганов (1795-1891), измисля рецептата за едно кулинарно състезание в Санкт Петербург (макар че рецептите за задушено в сос от заквасена сметана са типични за средновековната руска кухня). След падането на Руската империя ястието става популярно в китайските хотели и ресторанти. Руски и китайски имигранти, както и американски военнослужещи, пратени в предкомунистически Китай, пренасят няколко варианта на ястието в САЩ, което вероятно е причина за популярността му през 50-те години. Руският Бьоф Строганов се сервира обикновено с юфка, елдена

каша или в краен случай с картофи.

КАТО СТАНА ДУМА ЗА ГЕНЕРАЛИ, трябва да споменем, че неуморните имперски набези в Централна Азия, Сибир и Кавказ са се отразили благотворно на руската кулинарна традиция. Кухнята на кавказките владения (Грузия, Армения и Азербайджан) внася щипка екзотика на безхитроостната руска трапеза, начело с шашлика (от шашка, тоест сабя), приготвян от мариновани късове месо, опечени на шиш. Руският шашлик съхранява грузинския обичай да се приготвя от говеждо филе. Типичната марината е от червено вино, лук и чесън, черен пипер и сол. Колкото до сибирския принос (с първоизточник Китай), той се изразява най-вече в този толкова необичаен еквивалент на италианските тортелини - пелмените.

Домакините от мразовития Север се стараели да извлекат все някаква полза от кошмарния климат и приготвяли стоици парчета наведнъж, съхранявайки ги навън в естествения природен фризер. Днес в цяла Русия има лавки и сергии за пелмени, които могат да се мерят по популярност с американския хот-дог и италианската пица на парче... Тестото е просто - брашно, вода, яйце и сол, пълнежът обикновено е от кайма с много лук. Лакомството върви неизменно с динамичното руско дуо заквасена сметана и копър. ■

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

ЕДНА ДЕБИТНА КАРТА – БЕЗКРАЙНИ ВЪЗМОЖНОСТИ

Открий нови измерения на
картовите услуги с Visa Debit Infinite

BLACK GOLD

Beluga, Osetra, Sevruga: How to Navigate the Secrets of the Most Exquisite Delicacy on the Planet

By MARGARITA SPASOVA / Photography ISTOCK

If you sit down to rank the 10 most elegant cuisines in the world, you are not so likely to think of the Russian first. And yet it is from Russia that the delicacy considered the pinnacle of sophistication and luxury originates. We are talking, of course, about black caviar.

RUSSIANS APPRECIATED ITS QUALITIES 300-400 years ago. Initially a "lean food" replacing meat during the 200-day Orthodox fasts, it became a favourite delicacy of aristocrats. Peter the Great showed an entrepreneurial spirit and deployed fifty specially trained fishermen on the shores of the Caspian Sea, guaranteeing a constant supply. Barely finished with the revolution, the strict Bolsheviks declared the extraction of caviar a state monopoly... which it remains on paper to this day. Russians are convinced that caviar is a healthy, protein-rich ambrosia that charges with sexual energy, improves eyesight and slows down the effects of alcohol. Russian doctors invariably prescribe the "holy trinity" to their patients - caviar, mineral water and pomegranates...

THE STURGEON - ONE OF THE MOST ANCIENT living creatures on the planet, the largest and longest-lived freshwater fish - spawns only between the eighth and fifteenth years. In a sense, it does not spawn eggs, but gold, or dollars... It spawns only three times in its life. Caviar value varies according to quality, and this is determined by the ancient economic law of scarcity - the harder you get something, the more you want it. The price of caviar is determined by the specific subspecies of sturgeon from which it is obtained. The largest caviar, called beluga, comes from the Huso Huso fish and is the rarest and most expensive. The grains are the size of peas and range in colour from silver-grey to coal black. The highest-quality beluga is almost unknown outside of Russia, which again brings to mind the distinctive Russian aristocracy.

OSETRA IS THE NAME OF THE SLIGHTLY more modest in size and more affordable caviar obtained from the *Acipenser gueldenstaedtii* fish. The smallest sturgeons are called *Acipenser stellatus*, or sevruga, and their caviar also bears the same name. There is also kaluga - from a hybrid

sturgeon species raised on farms. Their popularity has been growing steadily in recent years, and you will find them everywhere from Bulgaria to Vietnam.

As for the color, connoisseurs know that real black caviar is not always black... On the contrary, the lighter the grain, the more valuable it is. The most desirable should be amber, with a very slight fishy aroma, the grains should be shiny, uniform in size and not stuck together. Caviar is never frozen, so its processing plants are located only on the coast where it is mined, an expert taster tries each batch to classify it and determine how much salt to add.

THE BAD NEWS IS THAT THIS DELICACY will soon be included in the Red Book of Endangered Species. The terrifying statistics show that over the past 15 years, the sturgeon population in the Caspian Sea has decreased 40 times... But let's not be pessimistic, and instead recall the most notable ruler of all time, Catherine the Great (1729-1796), who had tea with vodka and an omelet with caviar every morning for breakfast... This German princess, married at a very young

age to the Russian heir to the throne - Grand Duke Peter - found a way to get rid of her unwanted husband. Crowned Empress of Russia, she ruled for half a century with an iron fist in a velvet glove. She spoke four languages, was interested in art and philosophy, had a whole bunch of official lovers led by the sultry Potemkin, and countless one-night stands.

AND SINCE THE GREAT HISTORICAL FIGURES dragged their feet, it would be a sin to miss "Beef Stroganoff", immortalised in dozens of novels and films. The history of the other most famous Russian dish takes us back to the late 19th century, when the chef of the famous general Count Pavel Alexandrovich Stroganov (1795-1891), invented the recipe for a culinary competition in St. Petersburg (although recipes for stew in sour cream sauce are typical of medieval Russian cuisine). After the fall of the Russian Empire, the dish became popular in Chinese hotels and restaurants. Russian and Chinese immigrants, as well as American servicemen sent to pre-communist China, brought several versions of the dish to the United States, which is probably why it became

so popular in the 1950s. Russian Beef Stroganov is usually served with noodles, buckwheat porridge, or, in extreme cases, potatoes.

SINCE WE ARE TALKING ABOUT GENERALS, we should mention that the tireless imperial raids into Central Asia, Siberia, and the Caucasus had

a beneficial effect on Russian culinary tradition. The cuisine of the Caucasian possessions (Georgia, Armenia and Azerbaijan) brings a pinch of exoticism to the simple Russian table, led by shashlik (from shashka, that is, sabre), prepared from marinated pieces of meat roasted on a spit. Russian shashlik preserves the Georgian custom of using beef fillet. The typical marinade is made from red wine, onion and garlic, black pepper and salt. As for the Siberian contribution (originally from China), it is expressed mainly in this very unusual equivalent of Italian tortellini - pelmeni.

Housewives from the frosty North tried to get some benefit from the nightmarish climate and prepared hundreds of pieces at a time, storing them outside in the natural freezer. Today, stalls selling pelmeni can be found all over Russia, and they compete in popularity with the American hot dog and the Italian pizza by the slice... The dough is simple - flour, water, egg and salt; the filling is usually minced meat with lots of onion. The delicacy invariably goes with the dynamic Russian duo of sour cream and dill. ■

BULGARIA, SOFIA

Two restaurants, authentic traditions,
unforgettable experiences

TRADITIONAL
NATIONAL DISHES

LIVE FOLK
MUSIC

SUMMER
GARDENS

Hadjidragan's restaurants take you on a culinary journey through time without leaving the capital. Located in the heart of Sofia, these two restaurants also function as museums, showcasing original exhibits donated by old Bulgarian families. Thousands of household items from ancient Bulgarian villages come to life before your eyes, along with stunning costumes, painted carts, a weaving loom, and more.

Come and sample some traditional Bulgarian dishes, including oven-roasted lamb, chicken in an egg, banitsa and shopska salad. Choose one of the two restaurants, relax, savour your meal, and take comfort in knowing that you have just experienced some of Bulgaria's most exciting sights.

BOOK YOUR TABLE TODAY!

БЪЛГАРИЯ СУТРИН

Всеки денник
09:30

bgonair.bg

ЛЕТИ СПОКОЙНО И СИГУРНО С HONEYWELL UV ПОЧИСТВАНЕ

Всички самолети на България Еър
се дезинфекцират с помощта на
системата Honeywell UV Treatment System:

ДОКАЗАНО УНИЩОЖАВА ВИРУСИТЕ
И БАКТЕРИИТЕ ДО 99.9%

ОСИГУРЯВА ВИСОКО НИВО НА
СИГУРНОСТ ЗА ПЪТНИЦИТЕ

СПЕЦИАЛНО РАЗРАБОТЕНА ЗА
НУЖДТЕ НА АВИАЦИЯТА

www.air.bg

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона. Броят, теглото и размерите на позволения регистриран багаж за всеки пътник зависи от избраната класа на пътуване - бизнес или икономична, както и тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на регистрирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатно:

- Икономична класа: 1 бр. ръчен багаж до 10 кг с размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максималното общо тегло на двата багажа е 12 кг. При надвишаване на допустимата норма ръчният багаж ще бъде поставен в багажното отделение на самолета и ще бъдат приложени стандартните такси за багаж.

**Сумата от външните размери: дължина + височина + ширина (l+h+w).*

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж (до 23 кг и до 158 см*):

- Предварително заявяване: 50 EUR / 97.79 BGN за международни линии; 30 EUR / 58.67 BGN за вътрешни линии.
- Заявяване на летище: 70 EUR / 136.90 BGN за международни линии; 50 EUR / 97.79 BGN за вътрешни линии.

Важни бележки:

- В случай на по-тежък, по-обемен или допълнителен регистриран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.
- Регистриран багаж може да бъде заявен онлайн в процеса на резервация на полет, онлайн след издаване на билет чрез функцията "Проверка на резервацията" през сайта или мобилното приложение, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, чрез офисите на Авиокомпанията в страната и в чужбина или чрез агента, издател на билета.
- Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без включен такъв, не подлежи на възстановяване.
- Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен регистриран багаж, когато билетът е издаден по тарифа без включен такъв.

**Сумата от външните размери: дължина + височина + ширина (l+h+w).*

За пътуване от Лондон посочените такси се превакутират в GBP; от Цюрих – в CHF; от Тел Авив – в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажното отделение на самолета безплатен багаж, както следва:

МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

- Бизнес класа:
- Ръчен багаж: 2 броя с общо тегло до 15 кг (размери 55x40x23 см всеки) и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см.
- Регистриран багаж: 2 броя до 32 кг и до 158 см* всеки.
- Икономична класа:
- Ръчен багаж: 1 брой до 10 кг с размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 бр. лична вещ (дамска чанта или лаптоп) с размери 40x30x15 см. Максималното общо тегло на двата багажа е 12 кг.
- Регистриран багаж: 1 брой до 23 кг и до 158 см*.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

Every passenger travelling on a fare that includes hand baggage only is entitled to carry the following in the aircraft cabin free of charge:

Economy Class: 1 piece of hand baggage up to 10 kg with dimensions up to 55x40x23 cm (sum of dimensions up to 118 cm)* and 1 personal item (handbag or laptop bag) measuring up to 40x30x15 cm. The maximum combined weight of both items is 12 kg. If these limits are exceeded, the hand baggage will be placed in the hold and standard baggage fees will apply.

**The sum of the external dimensions: length + height + width (l+h+w). For travel departing from Greek destinations (Athens and Heraklion), checked baggage or excess baggage can only be requested through the ticket issuer or by contacting the Customer Service Centre via email at callfb@air.bg.*

BAGGAGE FEES

First piece of checked baggage (up to 23 kg and up to 158 cm*):

- Advance booking: EUR 50 / BGN 97.79 for international flights; EUR 30 / BGN 58.67 for domestic flights.
- Airport booking: EUR 70 / BGN 136.90 for international flights; EUR 50 / BGN 97.79 for domestic flights.

Important Notes:

- In the event of heavier, oversized, or additional checked baggage, standard Bulgaria Air terms and conditions apply.
- Checked baggage can be booked online during the flight booking process, online after ticket issuance via the "Manage Booking" / "Check Reservation" section on the website or mobile app, through the Customer Service Centre at callfb@air.bg, via airline offices in Bulgaria and abroad, or through the issuing travel agent.
- Fees paid for checked baggage on tickets issued under a hand-baggage-only fare are non-refundable.
- Holding CCB Club cards, CCB Visa Platinum cards, CCB & Bulgaria Air co-branded cards, or FLY MORE Gold cards does not entitle passengers to free checked baggage when travelling on a hand-baggage-only fare.

**The sum of the external dimensions: length + height + width (l+h+w). For departures from London, the fees above are converted into GBP; for Zurich, into CHF; and for Tel Aviv, into USD, based on the exchange rate on the day of payment. For travel departing from Greek destinations (Athens and Heraklion), checked baggage or excess baggage can only be requested through the ticket issuer or by contacting the Customer Service Centre via email at callfb@air.bg.*

FARES INCLUDING CHECKED BAGGAGE

Every passenger purchasing a ticket under a fare that includes checked baggage is entitled to carry free baggage in the aircraft hold as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

Business Class:

- Cabin baggage: 2 pieces with a combined weight of up to 15 kg (dimensions 55x40x23 cm each) and 1 personal item (handbag or laptop bag) measuring 40x30x15 cm.
- Checked baggage: 2 pieces up to 32 kg and 158 cm* each.
- Economy Class:
- Cabin baggage: 1 piece up to 10 kg measuring 55x40x23 cm (sum of dimensions up to 118 cm)* and 1 personal item (handbag or laptop bag) measuring 40x30x15 cm. The maximum combined weight of both items is 12 kg.
- Checked baggage: 1 piece up to 23 kg and up to 158 cm*.

Exceptions

- FLY MORE Gold Cardholders: 2 pieces up to 23 kg and 158 cm* each.
- Tickets paid with a CCB VISA Platinum card: 2 pieces up to 23 kg and 158 cm* each.

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

- **Златна карта FLY MORE:** 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки.
- **За билети, заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ:** 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки.
- **За билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ:** 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки.
- **За членове на програмата „CCB Club“:** 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки.
- **Моряци:** 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки.***
- **Бебета (0–2 години):** В случай че тарифата, по която е издаден билетът на възрастния, придружаващ бебето, позволява 1 брой регистриран багаж до 23 кг, бебето има право на 1 брой регистриран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери: дължина + височина + ширина (l+h+w).

Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж. Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на имейл callfb@air.bg за издаване на билета с право на 2 броя регистриран багаж. ***За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци, е необходимо билетът да бъде издаден по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на имейл callfb@air.bg, офисите на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Моля, имайте предвид: Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен регистриран багаж по тарифа без багаж.

Правото на гба броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, важи **единствено** за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ – МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

- **За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг:**
 - Предварително заявен: 80 EUR / 156.46 BGN
 - Заявен на летище: 100 EUR / 195.58 BGN
- **За големина на багажа между 158 см и 203 см:**
 - Предварително заявен: 80 EUR / 156.46 BGN
 - Заявен на летище: 100 EUR / 195.58 BGN
- **За големина на багажа между 203 см и 280 см:**
 - Предварително заявен: 120 EUR / 234.69 BGN
 - Заявен на летище: 120 EUR / 234.69 BGN
- **Втори регистриран багаж (до 23 кг и 158 см):**
 - Заявен предварително: 70 EUR / 136.90 BGN
 - Заявен на летище: 100 EUR / 195.58 BGN
- **Трети регистриран багаж (до 23 кг и 158 см):**
 - Заявен предварително: 120 EUR / 234.69 BGN
 - Заявен на летище: 150 EUR / 293.37 BGN

*За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP; от Цюрих – в CHF; от Тел Авив – в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Атина и Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ – ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

- **За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг:**
 - Предварително заявен: 50 EUR / 97.79 BGN
 - Заявен на летище: 70 EUR / 136.90 BGN
- **За големина на багажа между 158 см и 203 см:**
 - Предварително заявен: 50 EUR / 97.79 BGN
 - Заявен на летище: 70 EUR / 136.90 BGN
- **За големина на багажа между 203 см и 280 см:**
 - Предварително заявен: 70 EUR / 136.90 BGN
 - Заявен на летище: 100 EUR / 195.58 BGN
- **Втори регистриран багаж:**
 - Заявен предварително: 50 EUR / 97.79 BGN
 - Заявен на летище: 70 EUR / 136.90 BGN
- **Трети регистриран багаж:**
 - Заявен предварително: 70 EUR / 97.79 BGN
 - Заявен на летище: 100 EUR / 195.58 BGN

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg

- **Tickets paid with a Bulgaria Air / CCB co-branded card:** 2 pieces up to 23 kg and 158 cm* each.
- **"CCB Club" Programme Members:** 2 pieces up to 23 kg and 158 cm* each.
- **Seamen:** 2 pieces up to 23 kg and 158 cm* each.***
- **Infants (0–2 years old):** If the accompanying adult's ticket fare includes 1 piece of checked baggage up to 23 kg, the infant is entitled to 1 piece of checked baggage up to 10 kg. Pushchairs/prams are carried free of charge, but must be handed over and retrieved at the aircraft door. The airline assumes no liability for damage caused by baggage conveyor belts if the pushchair was not handed over or collected directly at the aircraft.

*The sum of the external dimensions: length + height + width (l+h+w). Passengers may carry baggage exceeding the free allowance subject to an additional fee. A third bag is charged at the third excess baggage rate. If your tickets were purchased on the company website, or if you hold a FLY MORE Gold card, CCB Club membership, or paid with a CCB / Bulgaria Air co-branded card or CCB Visa Platinum card, you must contact us at callfb@air.bg to re-issue your ticket with the 2-piece checked baggage allowance. ***To benefit from the seamen carriage conditions, the ticket must be issued under a special seaman fare. For more information and bookings, please contact the Customer Service Centre at callfb@air.bg, any Bulgaria Air office, or your travel agent.

Please Note: Holding CCB Club cards, CCB Visa Platinum cards, CCB / Bulgaria Air co-branded cards, or FLY MORE Gold cards does **not** entitle passengers to an additional free checked bag on hand-baggage-only fares.

The allowance of two checked bags for FLY MORE Gold, CCB Club, CCB / Bulgaria Air co-branded, and CCB Visa Platinum cardholders applies **exclusively** to flights operated by Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

- **Baggage weight between 23 kg and 32 kg:**
 - Advance booking: EUR 80 / BGN 156.46
 - Airport booking: EUR 100 / BGN 195.58
- **Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm:**
 - Advance booking: EUR 80 / BGN 156.46
 - Airport booking: EUR 100 / BGN 195.58
- **Baggage dimensions between 203 cm and 280 cm:**
 - Advance booking: EUR 120 / BGN 234.69
 - Airport booking: EUR 120 / BGN 234.69
- **Second checked bag (up to 23 kg and 158 cm):**
 - Advance booking: EUR 70 / BGN 136.90
 - Airport booking: EUR 100 / BGN 195.58
- **Third checked bag (up to 23 kg and 158 cm):**
 - Advance booking: EUR 120 / BGN 234.69
 - Airport booking: EUR 150 / BGN 293.37

*For departures from London, the fees above are converted into GBP; for Zurich, into CHF; and for Tel Aviv, into USD, based on the exchange rate on the day of payment.

For travel departing from Greek destinations (Athens and Heraklion), additional checked baggage or excess baggage can only be requested through the ticket issuer or by contacting the Customer Service Centre via email at callfb@air.bg.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

- **Baggage weight between 23 kg and 32 kg:**
 - Advance booking: EUR 50 / BGN 97.79
 - Airport booking: EUR 70 / BGN 136.90
- **Baggage dimensions between 158 cm and 203 cm:**
 - Advance booking: EUR 50 / BGN 97.79
 - Airport booking: EUR 70 / BGN 136.90
- **Baggage dimensions between 203 cm and 280 cm:**
 - Advance booking: EUR 70 / BGN 136.90
 - Airport booking: EUR 100 / BGN 195.58
- **Second checked bag:**
 - Advance booking: EUR 50 / BGN 97.79
 - Airport booking: EUR 70 / BGN 136.90
- **Third checked bag:**
 - Advance booking: EUR 70 / BGN 136.90
 - Airport booking: EUR 100 / BGN 195.58

Baggage exceeding 32 kg in weight can only be transported as cargo.

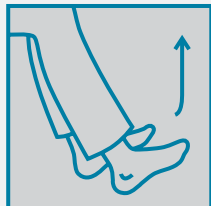
For further details regarding special baggage types, please visit the Bulgaria Air website at www.air.bg

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме Ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

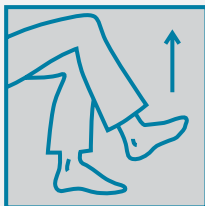
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

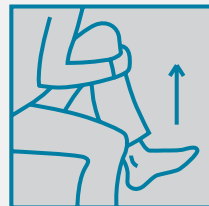
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и гвете стъпала на пода и стегнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Еър“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Еър“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекарства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, когото са най-подходящи за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и задъхан, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставайте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Еър“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВАНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Еър“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в жоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Еър“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността му всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си етикети, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл. Всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, ароматизатори, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски играчки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично вилждане / пожарозасителни / електрошокери уреди / бравди, секири, сатери, томахаки / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кърпи за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, щек и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амунizioni, гранати, мини, военни експлозиви / детонатори / газ и газови контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

ДОМАШНИ ЛЮБИМЦИ FLYING WITH PETS

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина / PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 kg, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 cm. За услугата се заплаща 80 EUR / 156,46 BGN на посока за международни линии и 50 EUR / 97,79 BGN за вътрешни при предварително заявяване. При заявяване на летище, таксите са съответно 90 EUR / 176,02 BGN за международни линии и 60 EUR / 117,34 BGN за

вътрешни. За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 cm. Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиокомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено до и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бойните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиокомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да е отговаря на общоприетия международен образец.

За повече информация и размер на таксите за услугата, моля посетете официалния сайт на Авиокомпанията www.air.bg

Because we know that they are part of your family – take advantage of our pet transportation services!

In the passenger cabin (PETC), the maximum permitted weight of the animal is 8 kg, and the cage dimensions are 48 x 35 x 22 cm. Services fees:

EUR 80 / BGN 156,46 per direction for international routes (prior request)

EUR 50/ BGN 97,79 per direction for domestic routes (prior request) If requested at the airport:

EUR 90 / BGN 176,02 per direction for international routes

EUR 60/ BGN 117,34 per direction for domestic routes

For departures from London, the above fees are converted into GBP; from Zurich – into CHF; from Tel Aviv – into USD, according to the exchange rate on the day of payment. In the cargo hold (AVIH) there is no weight limitation for the pet, and the cage dimensions are 110 x 65 x 70 cm.

Pet transportation is subject to mandatory confirmation by the airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. The service is not

available to and from the UK. Fighting and dangerous breeds are accepted only in the cargo hold.

Passengers travelling with a pet (dog or cat) must familiarize themselves in advance with the airline's pet transportation instructions at www.air.bg and comply with all requirements of Regulation (EU) No 576/2013, which is mandatory for all EU Member States. At check-in, the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the internationally accepted standard format.

For more information and detailed fees, please visit the airline's official website: www.air.bg

UPGRADE TO BUSINESS CLASS UPGRADE DO БИЗНЕС КЛАСА

Upgrade до бизнес класа, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade до бизнес класа.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства като приоритетна регистрация за полет и отвеждане към самолета, допълнителен

регистриран багаж, достъп до бизнес салон на отпратното летище, 4 - степенно меню и повече точки в програмата за лоялност FLY MORE. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 3 часа преди планирания час на излитане от София, за да гарантираме, че ще се насладите на 4-степенното меню като част от изживяването Ви на борда. Таксата за услугата Upgrade е 100 EUR / 195,58 BGN на посока за вътрешни линии и 180 EUR / 352,05 BGN за международни.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на e-mail на callfb@air.bg,

както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета.

**За пътуване от Лондон посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.*

Upgrade to business class for the perfect trip

Bulgaria Air gives you the opportunity to upgrade the comfort of your flight with its Business Class Upgrade service.

Upgrades can be purchased between 24 hours and 40 minutes before departure, subject to availability. In addition to convenience and comfort, the service offers several other benefits, such as priority check-in and boarding, additional checked baggage, access to the business

lounge at the departure airport, a 4-course menu, and more points in the FLY MORE loyalty program.

We advise you to request an UPGRADE at least 3 hours before the scheduled departure time from Sofia to ensure that you enjoy the 4-course menu as part of your onboard experience.

The fee for the Upgrade service is EUR 100 / BGN 195.58 per direction for domestic flights and EUR 180 / BGN 352.05 for international flights.

You can purchase the upgrade through the Customer Service

Center via email at callfb@air.bg, at Bulgaria Air offices, or through the ticket-issuing agent.

** For travel from London, the stated fees are converted into GBP; from Zurich into CHF; and from Tel Aviv into USD, according to the exchange rate on the day of payment.*

ИЗБОР НА МЯСТО MORE COMFORT

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

До прозорец или до пътека? С повече пространство за краката или до Вашите близки? Чрез услугата "Избор на място" гарантирате предпочитано място за борда за Вас и Вашето семейство. Услугата е налична за всички директни полети, оперирани от Авиокомпанията. Можете да заявите и заплатите своето място в

процеса на резервация на сайта или чрез мобилното приложение, след издаване на билета чрез функцията "Проверка на резервацията" на сайта, чрез Центъра за обслужване на клиенти на callfb@air.bg, офисите на Авиокомпанията в България и чужбина или чрез агента, издал на билета. Препоръчително е предварителното заявяване на услугата, за да се гарантира наличността. Пътниците са задължени да

се информират за условията и мерките за безопасност, предвидени при настъпване на аварийен изход.

** За повече информация и такси за услугата, моля посетете официалната страница на Авиокомпанията www.air.bg.*

Add more comfort to your journey!

Window or aisle? Extra legroom or seats next to your loved ones? With the Seat Selection service, you can guarantee your preferred seat on board for you and your family.

The service is available on all direct flights operated by the airline.

You can request and pay for your seat during the booking process on the website or via

the mobile app, after ticket issuance through the "Manage Booking" function on the website, via the Customer Service Center at callfb@air.bg, at the airline's offices in Bulgaria and abroad, or through the ticket-issuing agent.

Advance seat selection is recommended to guarantee availability.

Passengers are required to familiarize themselves with the conditions and safety measures applicable to seating at

emergency exits.

** For more information and service fees, please visit the official airline website: www.air.bg.*

ПРЕВОЗ НА НЕПРЕПРУЖЕНО ДЕТЕ UNACCOMPANIED MINOR

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпратна на отпратното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс UM такса в размер на 70 EUR / 136,90 BGN на отсечка за международни полети и 40 EUR / 78,23 BGN за вътрешни полети. За пътуване от Лондон

посочените такси се превалутират в GBP, от Цюрих в CHF, от Тел Авив в USD спрямо курса на валутата в деня на заплащане.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата срещу заплащане на UM таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползвате от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Пълните условия можете да намерите на официалния сайт на авиокомпанията www.air.bg

Unaccompanied minors flying

Trust Bulgaria Air's service for transporting unaccompanied minors and rest assured about your child during the flight!

• For children between 5 and 11 years of age, an employee will meet the child at the departure airport and hand them over to the person meeting them upon arrival. The child is charged the full fare without a child discount, plus a UM fee of EUR 70 / BGN 136.90 per leg for international flights and EUR 40 / BGN 78.23 for domestic flights. For travel from London, the above fees are converted into GBP, from Zurich into CHF, and from Tel Aviv into USD at

the exchange rate on the day of payment.

• At the parents' request, children aged 12 to 18 can also use the service upon payment of the UM fee. They are provided with the same service as children between 5 and 11 years of age. To take advantage of the service, you must submit your request at least 2 weeks before the flight to callfb@air.bg.

The full terms and conditions can be found on the airline's official website www.air.bg

THE FACE OF

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Airbus A320-214
fleet of 4

Airbus A220-300
fleet of 5

Airbus A220-100
fleet of 2

Embraer 190-100
fleet of 4

CODESHARE PARTNERS

Bulgaria Air's codeshare partnerships give our customers greater flexibility, more flight options, and access to a wider range of destinations. By working with leading international airlines, we make travel easier, more convenient, and seamlessly connected — all with the comfort and reliability of Bulgaria Air.

SOFIA - MADRID/BARCELONA
MADRID - LAS PALMAS/TENERIFE

VARNA/BURGAS/SOFIA - DOHA

A STAR ALLIANCE MEMBER

VARNA/BURGAS/SOFIA - ATHENS
ATHENS - BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN /
NICE / TBILISI / LARNACA

VARNA/BURGAS/SOFIA - BELGRADE / TEL AVIV
BELGRADE - GENEVA AND MORE
BELGRADE - GENEVA

VARNA/SOFIA - PARIS
VARNA - PARIS
PARIS - LYON

SOFIA - AMSTERDAM

VARNA/BURGAS/SOFIA - ROME/MILAN
ROME - MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOA / NAPLES /
PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA /
BARI / PALERMO / LAMEZIA TERME / BRINDIZI / REGGIO
CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM /
LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA /
MALTA

VARNA/BURGAS / SOFIA - BUCHAREST

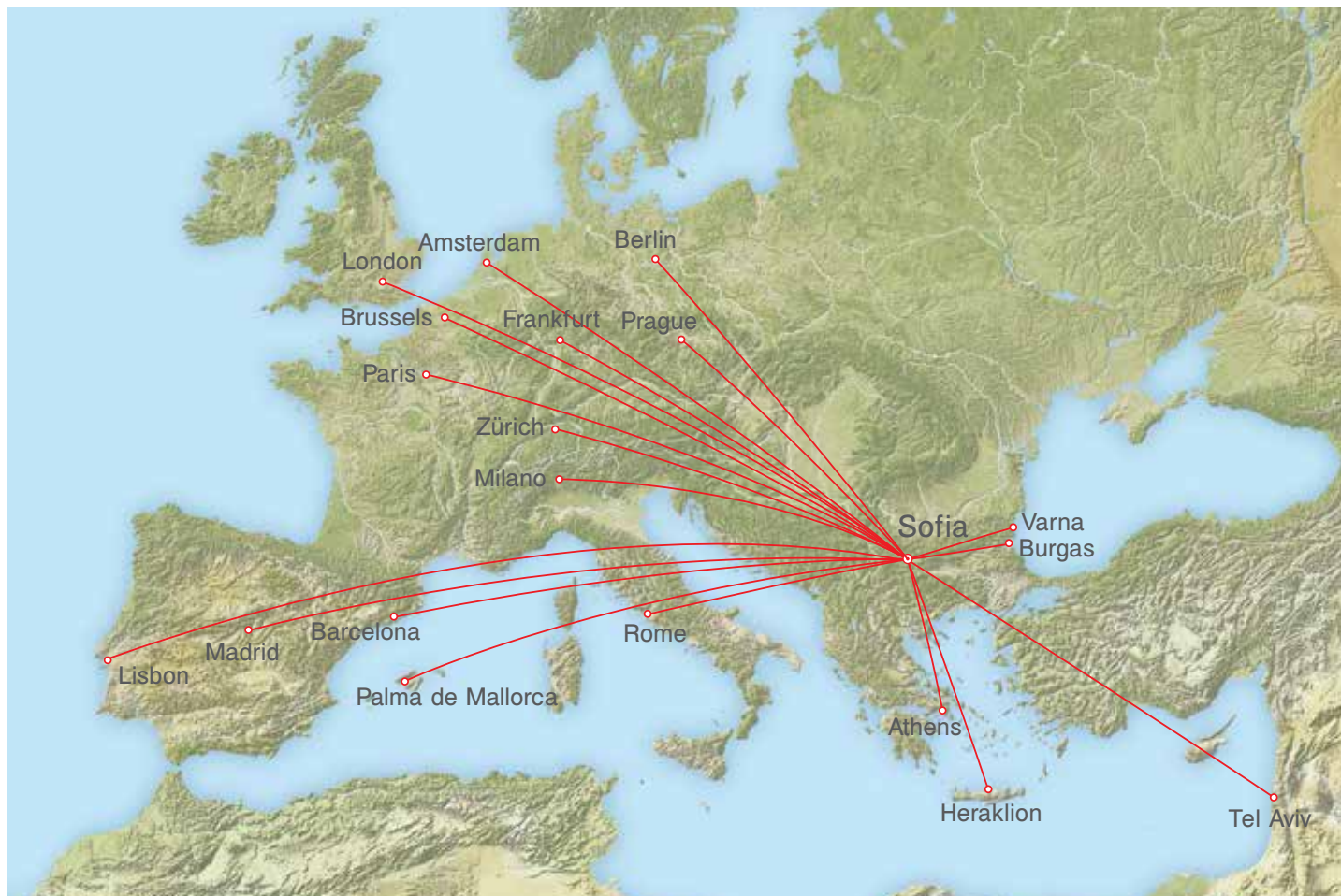

VARNA/BURGAS/SOFIA - RIGA
SOFIA - AMSTERDAM - RIGA
RIGA - STOCKHOLM/OSLO/HELSINKI/COPENHAGEN

SOFIA - BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorate agreement е сред основните търговски договори, предоставящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorate agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

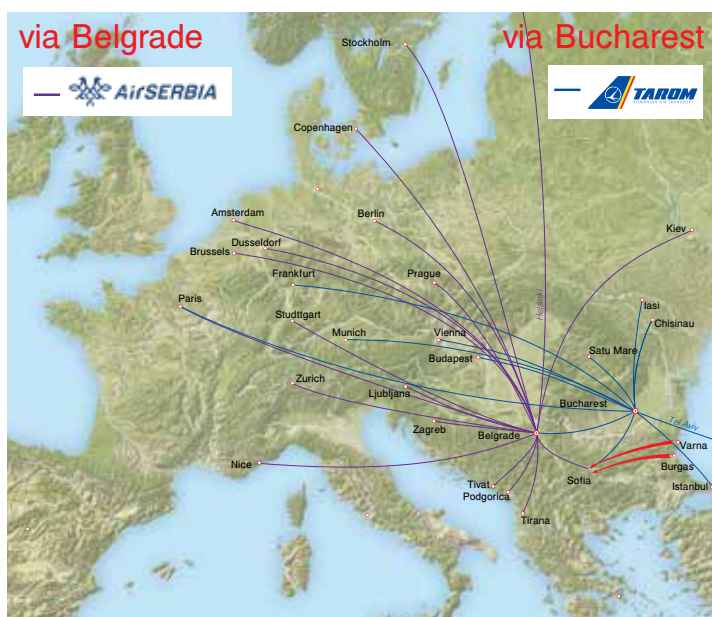
INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

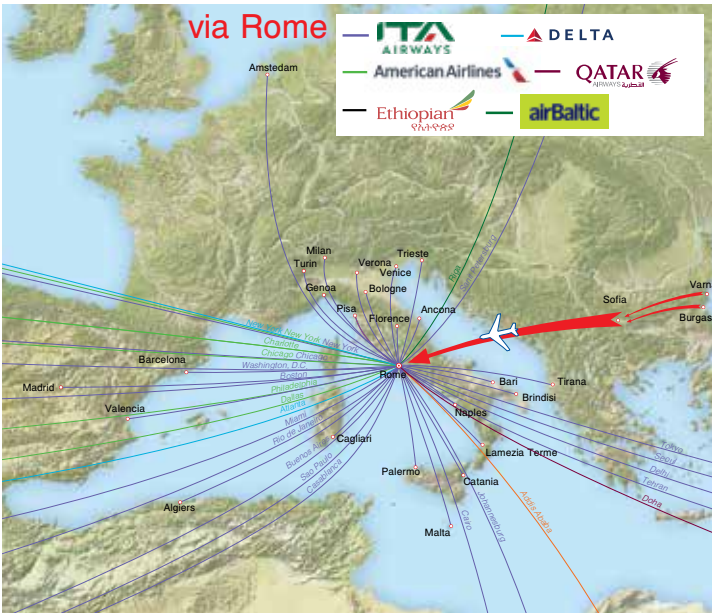
Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори.
Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намеруме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

SOF VAR 	Customer Service Center 1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Every day 08:00-20:00 Local Time</i>	phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg
	Head office 1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i>	fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg
	Sofia City Office 2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00 - 17:30 Local time</i>	phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg
	FLY MORE Office 1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m.</i> <i>(lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</i>	+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg
	Varna Airport Office Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior</i> <i>to scheduled departure</i>	phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg
	Varna City Office 55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00 - 17:00 Local time</i> <i>(lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</i>	phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg
	Shumen City office Shumen, Patleyna 10 str. <i>Monday-Friday: 09:00-17:00</i>	phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg
BER 	Germany, Berlin Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:00-18:00 Local Time</i>	phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg

LON 	United Kingdom, London Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> <i>Monday - Friday</i> <i>09:30 - 17:30 Local Time</i>	phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg
TLV 	Israel - Tel Aviv Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> <i>Sunday - Thursday:</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i>	phone: +972 379 51 355 Viber \$ WhatsApp: +972 54 5066020 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg
USA 	Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Friday 9am - 5pm,</i> <i>Saturday - Sunday 9am -1pm (EST)</i>	phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg
VIE 	Austria, Vienna Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> <i>Monday - Thursday</i> <i>09:00-17:30 Local Time</i> <i>Friday</i> <i>09:00-17:00 Local Time</i>	phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegareisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg

Забравете света и открийте своя...

път за бягство от големия град

За повече информация и резервации:

+359 888 77 33 44

office@campinggradina.com

reservations@campinggradina.com

www.campinggradina.com

Виж повече на:

*Start the school
year with taste!*

Frèzco The LàCRIMA children's series